

bokselskap.no, 2016

Tryggve Andersen: *Gamle folk og andre fortællinger*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1904 (Kristiania, Aschehoug).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)

ISBN: 978-82-8319-312-1 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-313-8 (epub),

978-82-8319-314-5 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Tryggve Andersen

Gamle folk og andre fortællinger

bokselskap.no

2016

[Veteranen](#)

[I vanskelig farvand](#)

[Gamle folk](#)

[Albert Johansens sparebøsse](#)

[Gullik Hauksveen](#)

[Nattevagten](#)

VETERANEN

I.

[3] Det var om lørdagskvælden, den ottende dagen Thore Kinli laa i sengen og bidde paa døden – – – –

Sidst kallen var oppe – det var forrige lørdag – hadde han ruslet ned i hagaen for at se efter et par graabeinsakser, som var lagt ud der. Sligt arbeide kunde han fare med om vinteren, ellers var han blet for skrøbelig og dugde til ingen ting, krogygget og dimøiet som han var, med en stiv arm og halt paa begge benene. De vented paa ham ved dugurdsleite, og folkene skulde alt til at sætte sig ved bordet, da konen i huset, datter hans, skotted ud af glaset og sa: «Naa gaar'n bedstefar forbi laaven. – Veien har været drug for ham, stakkar.»

Lars, veslegutten, fløi ud for at møde ham, om han hadde fanget nogen ulv – det [4] var hændt ifjor – men stopped paa trammen, for bedstefar var der ikke.

«Du narrer mig, du mor!» ropte gutten. «Han er her ikke.»

Det var rart; hun hadde grangivelig set ham.

Folkene blev færdige med at spise, og maden blev staaende til Thore. Men først da det ringte ud efter dugurdskvilen, tramped en sneen af sig i gangen, og han stavred ind med to svære sakser under den stive venstre arm.

«Aa længe De har været, far,» sa datteren, som var alene i kjøkkenet. «Ga De Dek tel borti skaalen?»

Nei, han kom bent fra hagaen. Han hadde kanskje været længe; det var trevaligt at vasse i sneen opover jordet.

Hun hadde set ham gaa forbi laaven, mens de aad dugurd.

Det hadde ikke været ham, det. – Han bar sakserne ind i kammerset sit, vendte tilbage og satte sig tilbords og stak skeen i grødfadet.

Jomen hadde det været ham, paastod datteren; hun hadde set ham ligesaa tydelig, som hun saa ham paa bænken dér.

Han snudde sig braatt til hende og gabte med sin indfaldne mund. «Tull! For en time siden var jeg nedved fjorden.»

[5] Men hun var sikker paa, det hadde været ham. Han vilde vide nøie, hvor han var, da hun saa ham, og hun fik ham hen til vinduet og tedde ham det.

Thore studsed: «Du skulde kjende mig og paa saa stutt hold, og det findes ikke andre spor i sneen hell mine. – Det har fel været mig. – – For en time siden?» føied han grundende til. «Men det kan ikke ha været mig. – For en time siden?»

Netop, som folkene skulde til med dugurden, forsikred hun.

Han gnigged panden, skotted fortænkt paa hende og mumled hen for sig. Saa kremted han haardt og gik sturen imod kammerset.

«Vil De ikke ha mad?» spurte hun.

Thore stansed i kammersdøren og svarte tungt og støt: «Jeg er træt og vil lægge mig. – Du har set vardøgre mit, Berte, og det betyr døden for mig, det. Jeg saa selv vardøgre til mor din, og hun døde akkurat ottende dagen efter. – – Aaja, jeg er gammel nok. Var det ikke tre og firs, jeg fylgte i december?»

Han lukked døren, men Berte skyndte sig efter og aabned den. «De faar ikke ta det paa den maaden, lell. – Kjære Dek, spis lidt!»

[6] Han drog af sig frakken og satte sig paa sengekanten og strævde med langstøvlerne sine. «Hjælp mig med støvlerne, er du snil.»

«Aa, spis lidt da, far!»

Jeg vil ikke, hører du,» sa han tvært. «Jeg trenger ikke til det.» – –

Og dermed hadde Thore Kinli lagt sig tilsengs for at bie paa døden. Datteren og manden hendes vilde bringe ham til fornuft, men det nytted ikke: Hun Berte hadde set vardøgret hans, og han var feig. Det skulde de sande, inden ottende dagen var omme.

Tiden gled, og paa gaarden levde de som vanlig. De var ikke god for at tro, det var alvor paafærde med kallen, for skrøbelig som han var, hadde han aldrig været ordentlig klein, og heller ikke nu var han det, saavidt de kunde skjønne. Han vilde bare ikke staa op. Og de lod ham ha sin vilje og bli liggende dér i den gammeldagse himmelsengen med de tykke hjemnevævede omhæng.

Han var meget ræd for at volde bry og likte ikke, de stelte med ham. Den eneste, han taalte hos sig til stadighed, var Lars, veslegutten, men han blev fort

kjed af at sidde stille inde hos bedstefaren. Sjette natten blev kallen urolig og gaa sig i søvne. Det værked i benene, dem han [7] hadde frosset fordærvet, dengang han var med i krigen. – Manden vilde hente dokteren om morgenen, men Thore blev rent harm: En krok som han var ikke den kostningen værd, og han blaaste ad dokterne, de skulde ikke lure ham tiere. Men præsten skulde han ha lyst paa.

De føied ham og skikket bud, og den nye kapellanen, der var saa afgjort af læserne, indfandt sig og talte mildt og venlig til oldingen. Det var rigtigt i hans alder at berede sig til døden, om der end ikke var overhængende fare forhaanden; thi for os mennesker var timen skjult, i hvilken det burde os at forlade denne verden. Endelig opmuntred han Thore til skriftemaal, dersom noget i særdeleshed trykked hans sind.

Thore sukked sagtnodig: «Aaja – aaja –» til alle de pene ord, de gjorde ham godt, og han rykked frem med det, som tynged ham. Han hadde været med i krigen.

Kapellanen vidste det.

Og der hadde han dræbt mange, og han syntes, det var uhyggeligt at huske paa det, nu det var paa sidsten med ham.

Pastoren trøsted med, at soldaten ved sin faneed var bundet til at kjæmpe for sin konge og forsvare sit fædreland. Krigens gjerninger [8] vilde ikke bli regnet ham til byrde for hans syndeskyld, ifald han ikke hadde øvet grusomhed og ladet sig lede af ondskab i sit militære kald.

Thore pusted ængstelig. Han hadde vist skudt flere end strengt nødig var for hans part. – Det hadde ikke været greit; i sin ungdom var han en flink jæger og vant til at bruge bøssen, fortalte han undskyldende, og han tvilte for, at han hadde raakt for det meste, naar det var blet stunder til at sigte. Hvor mange svensker han hadde gjort det af med, kunde han ikke ha regning paa; men adskillige blev det.

Denne tankegang berodde paa en misforstaaelse. Soldatens pligt bød ham jo at udrette, hvad han formaadde med de vaaben, der var stillet til hans raadighed. Om flere eller færre segned for hans kuler, kunde ikke forøge eller forminske hans ansvar overfor gud. Han skulde blot kaste disse bekymringer fra sig og

fæste lid til naaden. En brav soldat behøvede ikke at frygte vorherres dom.

Thore greb kapellanens haand og takked. Ja, han trodde præsten sikkert hadde kundskab til at lære ham det rette i den sagen, og han var blet saa velsignet let om samvittigheden.

[9] Men sjælesørgeren ansaa ikke sit hverv for endt. Han hadde under samtalen ikke fundet tilstrækkeligt af den almindelige syndserkjendelse hos den gamle, hvis anger begrænsedes til kun ét snevert punkt, og søgte derfor at vække den ved formaninger om at være bedrøvet i sit hjerte formedelst de utallige overtrædelser, som et langt levnetsløb visselig rummed.

Kallen blev skræmt. Skulde han klare ud hver synd og angre den enkeltvis for at faa forladelse for den? – Han kaldsvedtet, løfted blikket ræd mod den geistlige og mimred og stammed: «Jeg kan ikke komme ihu altsammen, præst – jeg er ikke kar for det. – – Men det er som pastoren siger, skralt har jeg vandret og ilde har jeg handlet, og inderlig lei er jeg for det.» Han var paa graaten og slutted: «Gubære mig, er jeg for ringe til at træffe hende Anne Marja, kjærringen min, i det hinsides!»

Kapellanen blev rørt. Han hadde ikke overveiet sine udtryk, de hadde kanske været skarpe og ikke afpassede for en enfoldig opfatning. Han søgte at lempe paa det, og da konen ba ham værsgod ikke forsmaa en kop kaffe paa stuen, var Thore og han blet glad i hinanden og skiltes som venner.

II.

[10] Og det var sent om lørdagskvælden den ottende dagen. I kjøkkenet skurte en jente gulvet, og ved peisen vasked og kjæmmed konen veslegutten, som stritted imod og surved, fordi kammen lugged.

Thore laa alene i kammerset sit og stirred ud i mørket, til det flimred for øinene hans. Efter præstens besøg hadde han sovet omtrent i et kjø, men i kvæld var han saa besynderlig vaagen, og støien fra kjøkkenet plaged ham. Det ante ingen, for hørselen hans pleide ikke at være rar, men den hadde bedret sig med ét. Han mærked det selv og undred sig over, at stueuret i krogen knepped saa høit.

– – – Herregud, om han bare kunde sove og bli kvit de tankerne og minderne, som forstyrred én, naar én ikke hadde lov til at være optat af andet end beredelsen til døden! – Han samlede stumper af bønner og salmevers, men de vilde ikke hænge ihop. Den eneste bøn, han magtede til ende, var fadervor, og det ba han hviskende, saa han blev tør i halsen.

Manden kom ind med et tændt talglys og stilled stagen paa bordet og vilde prate. «Aassen ^[11] har De det?» spurte han. «Vil De ikke friste Dek op imorgen det er helgen?»

Kallen hadde det bra. Levde han til imorgen, skulde han krake sig op ogsaa.

Stemmen var hæs og dump, og det slog den anden. «Vil De ikke ha en af kvindfolkene til at sidde her inat?»

Var det ligt sig, det da. Men de skulde slukke lyset; han trivdes bedst i mørke.

Svigersonnen tittede uvis bag omhængene. Den gamle laa med ansigtet mod væggen og skindfælden opover skuldrene. – «Det er fel ikke daarligere med Dek?»

Nei, han hadde det taalelig og vilde prøve paa at sove.

Manden tog stagen og gik.

Om en stund gløttede konen paa døren, og i lysstriben fra kjøkkenet trippede veslegutten ind med ren, hvid skjorte paa.

«Godnat, bestefar,» sa han og rakte næven frem.

Thore famled efter den. «er det dig, Lars? Det var dygtig gut, det. – Der er fem daler i øverste dragkistskuffen, dem skal du ha. – Godnat.»

Stemmen var endnu hæsere og dumpere end før.

^[12] Det blev stilt i huset, og Thore laa atter og stirrede ud i mørket. Og han hadde det vondt. Det rev og sled i benene, rykkevis stak det helt op i maven og bringen. Uf, den svinagtige gigta! – – – Han kunde ha lyst til at bande den, det pirked i ham af trang til det; men saa skamfuldt kunde ikke den bære sig ad, som nys hadde hat præsten hos sig og gjort op med det timelige. Alligevel var det for hver smerterid som digre eder fræste for ørene hans og vilde ærte ham til at ta dem i sin mund, og for ikke at si noget galt ba han igjen fadervor. Det hjalp; det

mante styggedommen væk.

Han blunded lidt og drømte. «Hehehe –» lo han sutrende i halvsøvne. «Even – hehe – Even Skrædder –»

Hans drøm flakked om mellem underlige syner. Paa en vid slette yrte det af tropper. – – En bred, blinkende elv rodde han over; færgeren var altfor dybt lastet, men det berged sig. – – – Soldater ledte sig frem gennem tykke skogen, ingen kjendte veien, og de mødte en fantekjærring; kapteinen snakked med hende, og afsted traved de i ilmarsch. De sprang opad en bakke i snesjaps med holke under, de gled og datt og sprang videre. En skanse var paa toppen, og fra den skjød de, skjøt de. – [13] Svenskerne skjød og kanoner hadde de. Soldaterne naadde skansen, de skjød selv, de kløv og brugte bajonetten, de skrek, de sloss. – Skud, skrig og blod, røgskodde og sur krudtlugt. – Og tilbage ramled de nedover bakken, sanked sig sammen, sluttet geledderne, forsøgte paany i vild fart, og tilbage ramled de igjen. Kapteinen hujed, og Thore vendte sig og saa ham side hjælpeløs paa holken. Bort til sin officer fôr han, hyfsed ham paa ryggen og løb med ham, idet kuglerne pistred forbi dem. – Kapteinen hadde vridd ankelen sin, ikke værre, men huserte som en tryntyrik. Fantekjærringen hadde sendt dem lukt mod skansen, de skulde omgaa, og dér hadde svensken kanoner.

Skud og skrald, skrig og skraal og blodigt mas. – Krigen hjemsøkte den gamle veteran.

Han vaagned med et krampagtig gjesp efter luft. Det sved i bringen, og han skifted møisomt stilling for at lindre smerterne.

Maanen skinte gjennom vinduet, hvis rimede ruder glitred og tindred, og lyste langt og hvitt bortover gulvet. – Under bordet blinked det – graabeinsakserne hadde han slængt fra sig dér upudset. Forsæt og! Rustne blev de, om én ikke gad skrubbe dem af snart og henge dem op.

[14] Som han hadde drømt! – Og saa livagtig om kapteinen. En gild og staut kar var det, men skjænd hadde høljet over ham efter den bedriften, og han var næsten paa graaten den morgen, han blev tilsagt til Augustenborgeren. Han blev general med tiden, men glemte ikke den haandsrækningen ved skansen, og aarlig modtog Thore otte speciedaler for den. – Betalte kapteinen dem af sin egen

lomme? Det var smaat med mynt i officerslommerne under krigen, og ofte hadde en gaardmandssøn af de menige hat det flust med penge mod løytnanter og kapteiner. Men lønningen steg jo med graderne, og for en underordnet hadde det ikke stemt med respekten at si neitak til pensionen.

Aaja – i det senere var de otte dalerne kommet godt med, siden Thore solgte gaarden sin, da hun Anne Marja faldt fra, og flytted til datteren; han hadde ikke mer end det ene barnet. De skillingerne kunde han messom fare med, som han selv vilde. Fem daler var gjemt i dragkistskuffen – dem skulde Lars ha; de tarvtes ikke til gravølet, for nogle hundre var altid blet tilovers ved flytningen – –

Hunden bjæffed gneldrende i kjøkkenet, og det tusled i trappen. –
Lørdagsfriere til [15] tjenestejenterne, smilte gamlingen. Hehehe, de var unge, de
– – –

Mon han skulde træffe Even Skrædder i det hinsides? Det var nok ikke at stole paa. En skarvedød fik den gauken, og rimeligt var det i grunden. Gløgg hadde den husmandsgutten været og troværdig som fjeld, men vil én ikke stelle sig som folk, kreperer én ikke som folk heller. – Ved auktionen efter kammerraaden paa Stav kom vestfjordingerne sættende for at breske sig, og der helseslog de Even. Paa et stort bord, som var til at spille paa med kugler og trukket med grønt klæde, la de ham i bredden med tre til, og kvindfolkene vasket af dem lorten og blodet, mens en kjørte efter dokter. De tre livned op, men Even strøg med om natten, og derfor maatte en af vestfjordingerne traske i slaveriet, og det var haardt synd paa dem begge to.

Au, det brændte i maven! – Thores fingre kramsede paa skindfælden, og han pæste vaandefuldt; saa stilned smerterne, og han døsed snorkende af. Men hjernen tumled ufortrødent med sine minder.

– – – – –

Sulten gnog, saa det peb i tarmene. Even var bleg og mager og snydskaffet hans spidst som et kraakenæb, men han gliste som en [16] ormunge, da han sneg sig ud til Thore, der stod paa post i et granholt et stykke fra kvarteret. Han hadde mad! – Baade gryn og flesk, baade til sø og sul! Han svinged en svart kaffekjedel, og i den var det.

«Aakken har du stjaalet det fra?» spurte Thore.

«Skjeller det dig, det da – fommelen!» sa Even kry. Forresten hadde han bekommet det med ærlighed og lovet en rundlet budeie at gifte sig for det. – Kunde de koge, dér de var? Det hastede, og svensken var i nærheden, men han undte sagtens sin næste madro.

De fylgte kjedlen i en bæk, og bagom en olderbusk lagede de en nying af tørre pinder, forat officererne ikke skulde bli var røgen. Kjedlen tog paa at surre og koge, grynene dansed, og dampen hvirvled og lugted af kaffe og flesk. Even sad paa hug og veired den til sig.

«Ikke sikle i vellingen, Even!» formante Thore og puffed ham unda. – Det *skulde* bli sø, det! Og de vagted graadig paa kogningen og glemte fienden.

Det smaldt borte i skogen, og en kugle risped løv af busken. De spratt op.

Det smaldt en gang til, og kjedlen gjorde ^[17] et hop og trinsed henover marken, saa gryn og flesk og skolhedt vand skvatt himmelhøit.

Svenskerne, de svinene – skjød de ikke efter varmen og ødela baade sø og sul for to sultne kropper! Men det skulde de undgjælde. Thore hev bøssen til kindet og fyrte. – «Jeg hilste paa den ene,» sa han. «Hørte du, han vrælte, Even? Laan mig bøssen din, jeg har kig paa den andre.»

Men der var en hel flok, og fra kvarteret styrted kameraterne til, og træfningen var igang paa et øieblik. Thore sigted og skjød i etrende sinne. Noget klasked ham langs bugskindet. «Du blør, du blør!» ropte Even. Han ænste det ikke, han ladde og skjød fremdeles og hadde lykke til at mærke mindst et par. – Da sveivde bøssen fra ham, armen svigted. Albuen var knust, og han seg ende ned. Even fatted ham om livet og halte ham med sig – – –

Maanederne paa lazarettet og deres ynk og elendighed – det skjøv Thore fra sig. Forsynet hadde været naadigt: De, som kurerde ham, sa, at han blev reddet, fordi vomsækken hans hadde været saa tom; flængen i bugen var farligere end kuglen i albuen. Omsider blev han udskrevet og skydset hjem, og lykkelig var han over, at Anne Marja var lige ^[18] blid og tog tiltakke med en kasseret stymper. – Hende var han tryg paa at træffe i det hinsides, og han længtes efter hende, for skilsmissen hadde været lang og ensom – –

Hadde han forrettet sin pligt med ondskab, den gangen kjedlen vælted? –

Aanei, ikke værre end med sultent sinne, afværged han spørgsmaalet. – Øve ondskab, grusomhed – – –? Det maatte være det, han gjorde, den løytnantsfarken fra Fredrikshaldskanten – i vildskab og raaskab trev han geværet fra en soldat og kjørte bajonetten i en saaret svenskearming, som krabbed paa firefødder og tiggend om en vasdraabe. «Jeg skal gi dig drikke, jeg!» svor han.

Hu, det grøssed i veteranen. Gudskelov, det blev fred. Bare vesle Lars ogsaa slap krigen.

Thore frøs og kjendte sig nummen i arme og ben og underlig mat. Maanen skinte ham midt i øinene, og han aarked ikke lette hodet. – – Det var gruelig lydt inat; stueuret knepped haardere og haardere. – – Sengen rugged, og omhængene vifted sagte. Han blev fælen. Var det døden?

Glad vilde han bli, om han traf Even Skrædder i det hinsides. Men hende Anne Marja var han tryg paa.

[19] Han vilde be, be fadervor – kunde ikke folde hænderne og ikke røre tungen, men ba taust.

Klokken slog tolv slag. Det ottende døgn var forbi og Thore Kinli død.

I VANSKELIGT FARVAND

[21] Sail home as straight as an arrow,
my yacht, shoot along on the crest of the sea!
Sail home to sweet Maggie Darrow!
In her dear little home she's waiting for me.
High up where the cliffs they are craggy,
that's where the girl of my heart waits for me.
Heigh ho! I long for you, Maggie!
I'll spread out my white wings and sail home
to thee!

Engelsk sjømandsvis.

I.

[23] Kaptein Laurits H. Balkes bark «Comet» laa og drev uden styring den søndags formiddag nede i Kanalen. Fartøiet var paa reis fra Staterne med en ladning harpiks, hadde for tre døgn siden været indom Falmouth for ordre og derefter bautet og krydset i løi og kontrari vind, til blikstillen faldt paa inat.

Den blegblaa vaarhimmel hadde bare faa og lette fjærskyer, og luften var fylt af sollys, der slog tilbage i brede, flammende blink fra den blakke havflades dovne dønning, som neppe magted mærkbart at vugge det tungt underlastede, sortmalede skrog med det høie, gammeldagse agterskib. Nordover fortøned Englands strandskrænter sig milevidt som en skarp, ubrudt stribe, graa med gulagtige smaaflækker, og i sydvest kunde blikket, naar det var sluppet ud af det værst blændende solglitter, [24] klart følge, hvordan en mægtig linjedamper lidt efter lidt dukked under, mens røgen fra dens skorstene trægt blev liggende igjen og sværte synsranden. – Saa var der nogle seilere isigte; de hadde bevaret samme afstanden omtrent fra daggry af, og en drammensbrig, som var ræket klos forbi før frokost og hadde moret sig med at signalisere og be om at bli rapporteret, var ikke naadd længer, end at dens høie dækslast af splitved fremdeles kunde skimtes. Men forud flød en hel liden flaade af franske fiskere med brune seil, de nærmeste bare en kabellængde unda; de hadde maattet opgi at bringe fangsten i havn til helgen, og mandskaberne satte baader ud og fordrev tiden med at ro paa besøg til hinanden. Aaretagenes banken klang lydt over sjøen.

Maager i spredt flok krydsed nysgjerrig om kutterne, blev kjed af at speide efter de roendes færd, sanked sig tættere, svingte hen til briggen, braavendte hujende og tumlende, saa vingerne glimted snehvidt, og stevned lige mod barken, for stuerten hadde slængt en bømte kjøkkenaffald overbord.

Bømten klirred uvorrent mod kanten af rækken, som var stuerten ikke rigtig stø paa haanden, dér han stod paa den fastsurrede [25] varespire og greb i fokkevantet og vagged underlig mygt i knæerne. Han var barhodet, sorthaaret, fed og trøieløs, men hadde ellers søndagspuksen paa, fin dyffels bukse og vest og ren blaaskjorte. Svedten trilled i digre perler fra panden langs den koparrede næse, og det trinde, glatragede fjæs blussed og smilte tomt, idet han blankøiet

glante efter fuglene.

«Kom alle toppene mine! Klok, klok – klok!» lokked han paa kjælent kristianssandsk. «Klok, klok! Alle toppene mine!»

Maagerne hev sig paa vandet i strid om føden. – «Tju, tju – tju– u!» hærmød han og lusked ind i byssen. Seildugsskoenes plattingsaaler tasled bortover – – –

Dæksgutten og en jungmand spillede dam paa bakken, det gjaldt en plade amerikansk tobak, og de var ved det afgjørende punkt.

«Han er paa snurren idag, stuerten!» lo dæksgutten saa seiersvis, at han vaaged se op fra brættet.

«Jagu er'n,» gren jungmanden, som følte han skulde tabe og dystert rynkede brynene. «Men dægerten høvle'n, fordærver'n kjødsuppa naa, vi fik fersk kaal i Falmouth! – Træk, Krestian, det er dit fløtt – –» Og de fortsatte dammen.

[26] Fok og storseil var opgit og mesanen tat. – Der var intet at gjøre ombord, og freden forstyrredes alene, naar skuden af og til rørte sig sagte, ved ræernes skrigende knirk. I ruffen sov frivagten – fire stykker – og deres snorken lød som vag, ujevn knurren ud af den aabne dør. – Seilmageren havde skilt lag med kameraterne og mager og ulænkelig krøget sig ihop i den smale skygge fra vindmøllepumpen og læste salmebogen; han mimred ordene, nikkede versetakten. Han var nemlig hellig, omvendt til methodist af sin kone, og angeren over et stygt syndefald med rangel og mulatpiger i sidste havn og hjemlængselen styrkede inderligheden af hans tro. – Rørgjængerens dupped ved rattet, tyggede skraa og spyttede ustanselig for at holde sig vaagen.

Flaget havde de glemt efter signaliseringen imorges, kanske med vilje, fordi det var helg, og det hang som en vaad klud under gaffelen.

Men førstestyrmand, en tør, knoklet, tredveaars fyr, sad grættent øverst i trappen til hyttetaget og røgte snadde. Han trak i sine hvidblonde barter, lettede paa luen, gjesped og kjæmpede med søvnigheden og var rødblisset over kindknokerne og blankøiet ligesom stuerten.

Hvad slags plager red skipperen? grubled [27] han. – Straks gubben havde læst den posten, mæglerklerken leverte i Falmouth, blev han rar – mildest talt rar, ja. – Og paa tværs af sine nøgterne vaner havde han senere haandteret

flasken umanerlig flot. – – – Skidt med finanserne hans formodentlig, ræsonnerte styrmanden; pengesorger kunde værke som pirk i en raadden tand, og fragterne var luset elendige. – Kjendte forresten ikke videre til omstændighederne hans, havde ikke faret med ham tidligere end dette aaret, men han skulde, saes det, være største parthaver i skibet. – – Skulde engang ha været en rasebasse – en farlig rasebasse, mildest talt, ja. – – Igaarkvæld havde styrmanden hjulpet til at lete frem sovedraaber i medicinkisten – de dugde tydeligvis ikke, rumstering i kahytten hele natten. Fordømt kram pleied apothekerskvipet være i Norge, yankeerne kunde brygge drivendes recepter, de. – – – Og skipperen havde saknet selskab idag, grundet daarligt humør, og budt adskillige drammer. Det burde ikke skade voksne personer; men stueren, den smisken, hadde vist kvartet en drøi slump paa kjøbet, da søndagsskjænken til folkene blev tappet – – –

Førstestyrmand likte ikke desligeste underfundigheder, dem han hadde megen begribelse [28] af, fra de dage han som indkommanderet brugtes til oppasser i officersmessen. Han sad og røgte, sur og tørst og saar i halsen.

Rorgjængeren kvakk til og vaagned pludselig. Op kappen hadde stønnet et kvalt rop fra kahytten, og det var rygtedes blandt besætningen, at skipperen laa dér, syg eller fuld eller begge deler. Det ropet hadde været saa invari vondt, at det næsten grøssed i ham, og han bøied sig og lytted. – – Skulde han varsku styrmanden? – Nei, det stønnet ikke oftere; sagtens hadde det været ynke i søvne, og til utrængsmaal skulde én ikke rode i sagerne deres her agter. – Han lirked lempelig paa rattet, keg efter klokken inde i skylightet og blunded videre.

Paa sofaen nede i kahytten laa kaptein Balke.

Gjennem to ruder øverst i væggen ud imod halvdækket faldt lyset skraas over ham, skinte i det polerte bord med det oprullede sjøkart, tabelbogen og sekstanten, legte urolig paa de hvide vægge og gnistred i barometrets glas og dørvidernes messing, men kunde ikke trænge ordentlig ind i den skumle sidelugar, hvor køien var. Ved fodenden af sofaen fandtes et lidet hjørneskab, og dér stod kronometerkassen, en vandkaraffel og en geneverkrukke.

[29] Armene strakte sig stivt langs den svære, bringestærke krop, den hvilte saa rolig, som var den død. Tykt og mørkt, skjønt noget graasprængt, omrammed

haar og skjæg det ligblege ansigt med de haarde, grovskaarne træk, den bratte, lave pande og ørnenæsen. Det eneste levende hos skikkelsen var den store mund, hvis blaalige underlæbe sugedes ind og brættedes bævrende ud for hvert af de uhørlige aandedrag.

Klart som den skjære virkelighed svæver et billede for Laurits Balkes sjæl. Han hader det, vil jage det væk og har slaass med det paa tredje døgnet, men han kan ikke bli kvitt det – kan ikke bli kvitt det! – – – – –

Han vandrer en morgen opad en smaabys stilfærdige gade, og de mennesker, han møder, lader saa fremmede, ikke én hilser ham. Fordums venner smætter undselig tilside eller stanser og glør paa butikernes udstillinger for at knibe sig fra at snakke med ham. De kunde spare umagen, han ænsar dem ikke.

Han kommer til et grønt stakit; bag det er en have og et pynteligt, enetages murhus med veranda. Ifjor var haven nyplantet, iaar er den vanstelt, plænerne ikke raget, bedene ikke spadet. Han river grinden op og snur fort rundt hjørnet til kjøkkendøren; ved jo [30] der ingen er, han maa selv laase sig ind og har nøglen i lommen – – –

Støvede yderplagg og hatter paa gangvæggens knagger. – Muggen lugt. – – Tomt i stuerne. De synes saa store, de tomme stuer, uden møbler. Ikke et bord, ikke en stol. Kun de slamsede og skidne gardinerne er levnet og nogle blomsterpotter, i dem fortørkede kvister stritter –

Han har set det. Det *er* sandt. Og saa skynder han sig ud, laaser ikke for de tomme stuer. Og vandrer atter gennem gaden. Men da titter og tisker og kniser det fra portrum og vinduer, skadefro hvisler medlidenheden: Dér gaar kapteinen, konen rømte fra – den franske konen, den fine konen! Ikke bra nok kvindfolk til ham i hans egen by, forstaar sig!

Haa, kunde han fakke dem og mase dem, tiskerne, kniserne, hvislerne! – – –
–

Han vrir armene, knytter næverne og dunker dem mod skolten, og af pibende hæsnk sprænger et kort, kvalt rop sig frem – lig det, som skræmte rorgjængerens.

Saa skifter synet i spillende hast: Elegante, folderige gardiner – frodige

planter i blomsterpotterne – dyre møbler i de koselige stuer. – Selv breder han sig midt i al lunheden og ^[31] drikker kaffe ved divanbordet. Da streifer en blød barm hans skulder, og det sutrer sødt i hans øre: «Ikke reis, du mand min – snille bjørn min! Penge nok, sælge «Comet» – ikke reis!»

Lindt tar han om hendes slanke midje, sætter hende paa fanget og dækker og trøster og forklarer. Rask vilde pengene ryke, sluttet skipperen at fare, og en kone som hun trængte mynt for at trives.

Og han trøster, og hun kysser og ler, fordi hans skjæg kribler – – – – –

Han reiste, da lykken derhjemme hadde varet godt et halvt aar. Forleden uge blev det fjorten maaneder fra afseilingen.

Det var i Antwerpen, han traf hende. Dengang var hun enke efter en falleret skrædder, og altsaa ikke forvænt af skjæbnen. Dog var hun ikke villig, med det samme den velstaaende, norske skipper fridde. Hans tilbud var muligens for stormende – deres bekjendskab var blot timer gammelt – og desuden hadde han ildnet sit mod paa et værtshus. Men enten det nu var hende eller sit nederlag, han ikke aarked glemme, inden fjerdingaaret var omme, stak han ens ærend over fra London for at fri paany, og saa slog hun til, efterat han hadde feiet væk endel betænkeligheder ^[32] og antat endel betingelser, hvoraf den vigtigste var det løfte at han fremtidig skulde fornægte bægrets glæder. Erfaringerne fra hendes ægteskab var saa sørgelige, tilstod hun grædende.

Han var en tur i Norge og kjøbte hus, mens formaliteterne ordnedes; saa blev de viet i Antwerpens skandinaviske kirke, og han førte bruden hjem og undte gamle «Comet» ro til at bli doksat og reparerte.

Men penge hadde hus og indbo kostet, penge kostet skudens reparation, og kronerne dryssed saa morsomt mellem fruens fingre. Afsted maatte han og perse fortjeneste af fattigslige fragter, og han vilde heller ikke bie, til det sved for slemt i pungen; thi den, som hadde giftet sig, burde huske ansvaret. Og afsted drog han.

Gamle «Comet» haltes forynget fra værftet, besigtigedes og erklæres endnu for stjerneskip at være. Og stolt hadde den aldrende, ekebygde skjønhed taalt den langfartstørn, han la ivei paa, seilet rummelig klar af underskud og tab, og

endelig var det lykkedes at skaffe skuden akseptabel returfragt til Europa. Seiladsen over Atlanteren blev kvik, men kunde rimeligvis været forsigtigere.

Paa Falmouths red leverte mæglerklerken [33] skipperen et brev fra den sagfører, som greied med affærerne hans hjemme. Det fortalte, at fruén hadde realiseret indboet, disponeret over den sum, der stod til hendes raadighed i banken, og var forsvundet. Til en begyndelse hed det, hun ikke kunde like smaabyen, og at Balke hadde samtykket i at flytte til Belgien. Men sagføreren, som var holdt udenfor hendes transaktioner, hadde fattet mistanke, da han forgjæves ventede instruks angaaende huset, og spurte bent ud, om hun var rømt, samt hvilke forføininger for det tilfælde ønskedes. En efterskrift oplyste, at man i julen hadde sladret meget om hende og en fransk vinagent.

Det brev læste kapteinen, sad taus og svimmel nogle minutter, tømte derpaa en drabelig genever, sendte klerken fraborde uden svar, og selv var han ikke i land. Men skuden blev forsynet med en smule frisk proviant og letted anker; den skulde til Hamburg.

Hun hadde brudt deres pagt, og han var løst fra løftet om afholdenhed, det han saa længe trofast hadde vogtet. Kanhænde trodsed han minder, mer end han vandt glemsel, naar han i de følgende døgn laa i kahytten og drak, uden søvn og uden rast. Forøvrigt levde der frasagn i mangen havn om Laurits Balkes vilde sviretogter, og hans ændrede [34] væsen paa denne reisen hadde været en kilde til svare forundring for gamle kjendinger. – I hans ensomme fortvilelse hidsed tanken paa hevn ham ikke et øieblik. Forbi var forbi og kunde ikke bødes, det rokked han ikke ved; sorgen og skammen, som naged, fik han søpe efter evne. Alligevel, hadde hustruen og vinagenten været ham nær, hadde han kunnet lægge hænderne paa deres legemer, skulde dumpt, skjult had sikkert fanget glød, og i mord vilde han søgt lindring for sine lidelser.

Træt var han, frygtelig træt. «Sove – sove,» mumled han indvortes og narred sig med den tro, at han blunded, idet han kaldte for drømme de billeder og syner, der gjøgled og veksled, gjøgled og veksled. Stedse malte de hjemmets hygge i livsrige farver og tirred frem et uslukkeligt savn af konen og hendes ømhed, skjønt de naadeløst skjærped bevidstheden om det vederstyggelige i hendes forræderi mod ham og det hus, hun hadde skjændet og plyndret.

Huf, dette blev for sviende fælt! – – –

Stivt og lemstert løfted han fødderne og lod dem deise ned paa gulvet, satte sig overende og støtted albuerne paa bordet, og ør saa han op i taget. – – De helvedes sovedraaberne, han klussed mindst tre, fire portioner tillivs af inat, gaged fan ikke søvnen! [35] De ga bare lei tyngsel i hodet og harsk smag i halsen.

Han bytted sæde paa sofaen for at lange ud efter geneverkrukken og et ølglas, som var stukket fast bag kronometerkassen, og hældte i en støit.

Aa, det strammed! pustet han.

Stølt kom han paa benene, stak tommelfingrene i ærmegabene og stavred omkring til den anden side af bordet. Og stanse skrævende.

Mellem sofaen og speilet hang et kabinetsfotografi. Det var af hende, og han stirred forpint paa det en stund. Dybt i brystet grov sorgen med klamme klør, og han hutred frysende.

Dette var for fælt, han blev gal af det! – Rasende snapped han rammen, saa stiften skvatt af væggen, og svinged billedet, som vilde han knuse det. Men vreden lammedes, før haanden vandt kaste, og han gik til skabet, hoked sig ned og pakked varsomt et ark skrivpapir om fotografiet og gjemte det i en skuffe.

Han retted ryggen og trak veiret hikstende. Hjertet klapped rislende rapt, og en hed strøm skjød gennem hans lemmer. – At menneske kunde synde som hun! Og han holdt, gud hjælpe ham, af hende endda!

[36] Han seg magtstjaalen ned paa en stol og trykked hænderne for ansigtet. Hulkninger rykked i skuldrene og sled i struben, taarer randt over kinderne og fugted det buskede skjæg.

Sidst Laurits Hansen Balke graat, var han en stakkars gutunge, som blev svimedængt af et raaskind af en far, en gjerrig og forfyldt jægteskipper, som hadde seigpint mor hans ihjel og sparked sit eneste barn ud i verden, saasart krypen kunde hyres paa et fartøi. Og ikke hadde den lille formuen, gnieren døde fra, været æslet til arv; men dens skyld var det imidlertid, at sønnen forholdsvis hurtig fik bugt med tilværelsens enkleste vanskeligheder og blev herre paa sit eget dæk. Siden hadde han seilet og slidt og ødslet og snydt og festet blandt muntre fæller og var blet den, som agtedes for en streng og dygtig mand paa

sjøen, men iland var en godslig sviregast, om hvem der levde frasagn i mangel havn.

Han var støt oplagt paa moro og smittende glad og snil under den overstadigste vildskab; én maatte le, naar hans latter drøned, og de fleste af dem, han lurte paa gjængs skippervis, tilga ham gjerne. Og i godt lag hadde han kunnet synge slig, at de daarligste piger blev oprigtig forelsket og de mugneste sind ^[37] grebes af lyst til at stemme i. – Men sviren var stoppet og sangen forstummet ved giftermålet.

Og nu var det saa ilde med Laurits Hansen Balke, at han femti aar gammel sad halvfuld og graat.

Otte glas ringte det agter, otte glas svarte det forut. Stueren tøfled om i skafferiet og klirred forskrækkelig med tallerkener og kniver og gafler. Det lakked til middagsmad.

Kapteinen sukked krampagtig og snøftende og fatted sig. Det var ikke værdt, nogen mærked – –, fløi det i ham, og han rysted matheden af og mønstred sit udseende i speilet. – Snippen og kraven hadde siddet paa fra Falmouth, han flæred stivetøiet af og hev det bort i køien, kylte jakken efter og gik til lugaren og vasked sig og fjælged sit ydre.

He-hm! harked han brummende. Her var ækkelt og kvalmt. – Op med døren til gangen!

Der stod aabent helt fra kappen til stordækket, og en sval luftning vifted ud osen af spiritus. Han tog rolig plads paa sofaen og trak sjøkartet nærmere.

«Jeg har tat solen,» sa styrmanden nølende ^[38] fra gangen. De hadde somlet med observationerne disse døgnene, men brugte jo mest peilinger i dette farvandet.

Det var bra, saa kunde de gjøre op bestikket, svarte det stutt fra sofaen.

Naa, gubben hadde det likere, smilte styrmanden fornøiet og var ikke sen til at hente kladdebogen. Og de smaapratet og beregnet og afsatte kursen.

«Værsgod skaffe!» meldte stueren.

II.

Efter middagen var det andenstyrmand, som sad øverst i trappen til hyttetaget og røgte snadde. Han var ogsaa rød-blisset og blankkøiet, men rundlet og tykfalden og smørblid og blunked lystig mod solen.

Stemningen ved bordet var blet over forventning. Naturligvis havde de ikke nævnt kapteinens sygdom med en stavelse. Han forsøgte at være som vanlig, kared i kaalen, slugte en mundfuld, talte om aspekterne og haabed paa kvældsbris – barometret var sunket – slugte en mundfuld til og tidde. Dette havde ikke tegnet godt, men da andenstyrmand skar for oksestegen, fik skipperen [39] det indfald at hole en flaske akkevit – garanteret linjeakkevit, spøjte han, den det vilde være liden mening i at fragte korket tilbage. Styrmandene lo beskedent og var enige, og drammen friskede appetiten. Endog rosinpuddingen gled ned; rigtignok maatte den nagles fast i maven med dobbelt sup.

Saa havde de passiareet paa halvdækket, kikret paa kysten og gisset, hvor skuden var, mens stueren spiste efter alene og frimodig omgikkedes flasken og skaalte med mesanmasten.

Førstestyrmand skulde tilkøis. Da begynte skipperen aandsfraværende og sturen at rusle om paa hyttetaget og svarte ikke paa tiltale mer.

«Jeg vil ta mig en lur,» sa han saa langsomt, at ordene datt fra hverandre, og skutted sig, men blev ved at skridte rundt. – «Jeg *vil* sove,» sa han heftig. «Dævelen annamme!» svor han og trampet. «Jeg prøver de helvedes sovedraaberne engang til!» fnyste han, og ned kappen fór han og smældte døren

— — — —

«En gild kar, Laurits Balke,» tænkte andenstyrmand, han kakked ud af piben sin og affyrte pligtmæssig en giftig ed mod dem, som hadde voldt hans skipper fortræd og gjort ham tullerusk i kalotten.

Han klødde tungen med fortænderne: [40] Denne amerikanske tobakken brændte, i Hamburg var den gudskelov baade billigere og bedre –

Døsig hvilte havet i solstegen; det glitred over sjø, det flammed hvidt fra doven dønning, og himmelens faa, spæde fjærskyer var uden forandring fra

imorges. Seilerne hadde næsten ikke flyttet sig, fiskekutterne flød som før, og maagerne svømmed mætte og tause omkring skuden. – Der grodde op røg i syd, og en damper blev synlig, og det var en travel rutebaad, som passerte, idet larm af dens maskine sitred gjennom luftens rugende fred, og saa forsvandt den indunder land.

Men i vest laa en voksende taagebanke, som var for tung blot til varmedis at være.

Et trækspils toner skratted forud. Stuerten slentred fra byssen og satte sig paa varespiren og spilte en vals. Fra ruffen tripped trallende en af gutterne, i bukse og skjorte, og dansed barbent og sprættende. – «Ok, kor tidig!» hven han, og flere kom efter og vilde ha løier.

Tømmermandsgubben stak hodet ud af værkstedet; hvor han hadde slanget sig, og skjændte, fordi de forstyrred ham. – «Hold kjæft!» gneldred stuerten kjæphøi, klemte paa med musiken og sang:

[41] «Jeg var buden paa et bal
paa Mathisens dansesal.
Oho! tralalala– lalala –»

Gubben gren og bandte, stuerten legte ærtende lækkert med trækspillet, gutterne skrasled, og gamlingen opga det.

«Jagu er'n da en survetosk!» gotted andenstyrmand sig, dér han sad. Den barbente hopped og sprang og sparked. – – «Den bergenseren, den bergenserapekatten!» smilte han låt overbærende.

«Men jeg kunde vist ikke gaa,
for jeg hadde ingen klæer paa.

Særken den var loppete,
stakken den var stoppete,»

klaged sangeren, og trækspillet jamred bedrøvelig, til de pludselig, ellevilde begge to, jubled og skratted:

«Men alligevel jeg kom paa bal,
for jeg hadde jo mit røde sjal!
Oho! Tralalala – –»

Den dansendes bare ben klasked i dækket, han spratt ret op og dumped paa

enden. «Æ-bæh!» bræked han gennem skraldende latter.

«Hysh da!» formante andenstyrmand morsk; skipperen skulde sove, husked han.

[42] «Hysh da! – Aa er det for spetakel! – Skal du ikke koge kaffe, stuert far?»

Latteren skræmtes ned til forsigtig flir, og trækspillet kvinked spotsk i diskanten og slutted. – «Well, well, sir!» Stuerten bukket allerærbødigst og jumped vrikkende som en negerbajads ind i byssen. Gutterne skiltes trevent, og fliren spruted op igjen, knægg i knægg, bagom ruffen; bergenseren hadde nok purret seilmageren og laged komedie. – Men dæksgutten og jungmanden vyrded ikke fjas, de la dambrættet paa storlugen og pusled alvorlig med brikkerne: det gjaldt en ny plade tobak, den femte for idag.

Skulde det bli noget af kvældsbrisen? – Den kunde være et vindsnær, den fjerne skyggen, som bugted sig over havet nærmere kysten – den ligned det. Men kanskje skyldtes den kun tidevandets gaaringer i den blanke sjø. Fløien paa mesanmasten dingled mistrøstig slap og varsled ingenting, og den taagebanken i vest var ikke at lite paa.

Andenstyrmand var ung, og hans længsler drog paa togt fra den kjedsommelige blikstillen. Til Hamburg og en gemytlig kneipe i St. Pauli, dér øllet var kvægende og jomfruen kippen og net. – – Hjem. Han undredes, om Marie virkelig hadde sagt op hos konsulen i Fredriksstad og tat tjeneste i Kristiania, den svinebyen [43] for skikkelige jenter. – – Han hadde skrevet, og hun hadde skrevet, men ikke til Falmouth. – Pene ringer, ægte fjorten karats, kunde én vist faa for tyve kroner stykket – –

Den, som hadde raad til at kjøpe en skarve trehundretons brig! En kunde magelig leve af den – i splitvedfarten altsaa – – – –

Kaffen blev færdig. Men kapteinen, som igjen hadde lagt sig paa sin sofa, gad ikke staa op og vilde ikke ha, og det gjorde dem i skafferiet saa lavmælte, at de tydelig mærked klokken klingende tikken under skylightet, mens de snakked. – Styrmandene gjønte og kragled hviskende med stuert, fordi der var raarand i julekagen, og det lykkedes at egle ham op i fornøieligt sinne, eftersom han var dimmen paa vettet og bagning hans stolthed.

Det var det satans kaldbrændte hvedemelet! forsvarte han sig, savlende af stagget iver, for det faldt ham trangt at bruge kjæften, naar han skulde hviske. – Det blev klister og klumper og ikke real deig og vilde ikke æse, om han *øste* bagepulver i det.

Han skulde ha git det en skvæt brændevin, smilte én fult.

Aa fan! hvæste han og fatted, de hadde ham til nar. De kunde passe brændevinet sit eget og selv bage af det grisemelet! – Og [44] fornærmet trev han julekagen af fadet midt for næsen af dem, gjemte den omhyggelig i det halvmørke penteri, slængte frem et almindeligt brød istedet og diltet forud.

Førstestyrmand gabte overrasket. – «Hvad for noget?» sa han vægtig og skotted kvast; han syntes det mankerter grovt paa respekten, men den stueren hadde fri spas, var mildest talt bortskjæmt og udressert, ja –

Andenstyrmand kluklo og rodet i penteriet. Han vilde absolut ha en jafs til af kagen, likte den igrunnen. Sõt raarand generte ikke, det var forskjel med tarvelig stump. – «I pokkers skind! Aa putted han a hen?» grynted han og roded – –

«Aa er det?» satte han i. – Det hadde prajet og svaret fra dæk, og en baad skured sagtelig mod skibssiden. Og det var hans vagt.

Han kantred en thekedel, traakked i en skramlende bismær, rendte ud af penteriet og bardus paa bergenseren, som traadte ind med luen i haanden: «Her arrenverer visitter, størmænd. – Skal vi sleppe dem over rækken?»

De skjøjte straks, det var de franske fiskerne, som la til, for de hadde egentlig været ventendes al dagen, og tømmermandsgubben hadde spaadd deres besøg. Men styrmændene [45] vidste ikke sikkert, om skipperen vilde ha det bryet, og heller ikke, om de burde uro ham, og mens de drøfted sagen, glemte de i farten at være lavmælte.

«La dem bare slippe ombord, krokene!» ropte det grødet fra kahytten. «De har altid fisk at sælge os – –.» Og bergenseren fik ordre til at lange dem en taugende.

Det knaged i sofaen, og Laurits Balke kom ruggende og gjesped, saa kjakerne kunde gaa af led. Det blege ansigt var blet graagustent, han hadde grønsvarte ringer under de blodsprængte øine, hans bevægelser sendrægtig famlende, og et

gufs af raa uhygge fulgte ham og gjorde det tyst i rummet. Klokken tikked klingende oppe under skylightet.

«De helvedes sovedraaberne. – Ikke gagn i dem. – Tvi, for en usmag!» spytted han. «Har Dere en lunken taar paa kanden, Iversen?» spurte han andenstyrmand og blev forsynt, men takked ikke og vraged baade sukkeret og den seige, kondenserte melken, skylled ned koppen i én slurk.

Han skubbed en taburet unda bordet, satte sig andpusten og ludende og murred og mumled i skjægget. Og han var blet alene i skafferiet, da han lidt efter hæved hodet ^[46] og saa sløvt ud paa stordækket, dér eftermiddagens rigt gyldne sol raaded.

Fiskerne var entret op røstet. Paa luv række sad en syv, otte uvaskede, veirbidte og brunladne karer og sludred paa bedste maade med gutterne, uden at parterne forstod hinanden synderlig. Alle var de ens klædt, i sjøstøvler, vide bukser og blaa lærredstrøier, og det glimred i ørenringene deres under sydvestens bræm, naar de rapt nikked og gestikulerte. En af dem – trolig kunde det være kutterens fører, han var den mindst skidne – vinked paa stuerten, slæbte en vidjekurv til lugen og hvæved ud en dyngge rød knurr og spjættende flyndre.

«*Merci, merci! Jab – jab – François!*» gliste stuerten og napped ham i ærmet. «*Follow avec moi, mossjø!*» – Og det var tegnet til, at kar for kar plumped af rækken og med stuerten og føreren i spidsen seg ind i skafferiet.

De bad om salt kjød for fisken sin, forklarte stuerten. Den kunde vel forslaa til et par maal –

«Naa, du kan finde et ordentligt stykke til dem, da,» sa kapteinen, hvis blik livned. Han hilste kort og pegte paa en bænk. – «De kan trænge kjødmat, de skranglete ^[47] skrottene,» smaalo han ligesælt. Det var hans skik at være hjælpsom og snil mod fiskere, dem han fra sin barndom hadde tilovers for.

Føreren bukked og skrabed høflig, pjutred rivende fort og rysted en slunken seildugspose, en af folkene rakte ham.

Det ga et sæt i Laurits Balke som af braa smerte, han glipped med øienlaagene og hugg næven i bordet: De talte fransk, disse – –! Men i det samme

tvang han sig, pressed hagen mod brystet og myste kun uvillig hen paa raden af sjøstøvler. – «Ja, de vil ha haardt brød ogsaa,» sa han mut. «Fyld posen deres.»

De kunde ikke for sproget, vorherre hadde skabt dem med, og de skulde ikke lide for det kvindfolket. – – «Hei, stuert! Hent hid geneveren!» buldred han. «Nei – ikke den. Tap heller en flaske af den simple konjaksdunken!» Og han dured afgaarde paa fransk, saa sætningerne svirred – han hadde sandelig hat anledning til grundig øvelse, haante det i ham. Skulde ikke han kunne parlére?

Fiskerne forsmadde ikke den simple konjakken, de slog sig ned paa bænker og taburetter, føreren paa bordkanten, og de pjutred og pludred, blev hede og ivrige og oste af sjøvaade klær og størknet fiskeslo. Flasken tømtes [48] af de graadige halse og blev erstattet af geneverkrukken, og de fryded sig og lo, drak paa kjærringer, unger og kjæresters sundhed og lovde at hilse dem. Alt imens blev deres tiggeri freidigere og freidigere, og sjelden var der nei i kapteinens mund. Aldrig hadde de høstet saa storartet betaling for en kurv fisk. – Salt kjød var der i vidjekurven, haardt brød i posen, fyrstikker, kaffe, petroleum, gryn og tobak blev ikke negtet dem, og to gamle hatter, en fillet oljefrak og et par skakslidte sko snuste de op i krogene.

«Kjør i dem!» skreg han. De rakkerne, tiggerpakket, de franske tjuefanterne!

Vildskaben, Laurits Balke hadde tæmmet saa længe, var brudt løs, og en hvirvel af had og selvforagt tumled hans tanker og forestillinger og dulmed vaande og døved sorg. – Kvindfolket, det liderlige kvindfolket – tøiten, som hadde flaadd ham! egged han sig og pisked paa sit mod, saa ofte levenet trued med at sagtne.

«Skaal, styrmand! – Skaal Iversen!» kaldte han imellem.

«Skjænk gutterne en dram!» kommanderte han. «De skal ikke misunde fremmedene vores –»

Stuerten tøfled lydig rundt og skjænkte, [49] og de, som vilde ha, skjænkte han gladelig en ekstraknært. Og han dulted til bergenseren og savled, at bag kisten sin hadde han en preserveboks med mindst en pot i nu; en pæl hadde han kvartet fra konjaskaggen og en pæl fra geneverdunken for hver tapning idag – drikkendes blev det, om én blanded stoffet. Bergenseren hvisked det til tømmermandsgubben, som fik det med at gaa indtilbens og gni sig paa maven,

og dækgutten rensked fisk og blistred kvidrende, for han gjætted hemmeligheden. Men seilmageren krøb tilkøis og læste testamentet for at undfly fristelsen; thi han hadde forsvoret kong Alkohol, og desuden var de øvrige saa altfor slemme til at ta guds navn forfængelig, endda det var søndag.

Banken i vest hadde vokset høiere og høiere, men den var ikke tung nok til at taale sin vækst, den tyndedes og glisned, og omsider kløvned langstrakte skyer fra og steg sølvglinsende tilmødes med solen. Den bugtede skyggen, som hadde ligget under kysten, aad sig udover og blev dunklere blaa; de brede flammeblink fra den dovne dønning brast i funklende splinter, sjøen krusedes og rukledes. Og inden nogen paa «Comet» hadde sanset skiftet, skjævred det raslende i bramseilene, [50] flagget vifted under gaffelen, og et hæng af nordvest forjætted, at kvældsbrisen skulde bli god bør.

Der blev styr og sjau ombord og ilsomt opbrud i skafferiet. Kapteinens glas agte af bordpladen og knustes, han selv var i ét nu paa hyttetaget, dér hans ordrer runged. Men fiskerne samled grisk det, de hadde tusket og tigget ihop, ruste over rækken, krabbed ned røstet i baaden sin og kasted los, og først da deres klomsede farkost duved i kjølvandet fra barken, som svaied til for den nye kurs og skjød fart for skværede seil, hadde de stunder til at kakle og gale sit taknemlige farvel efter den, og den hilste med flagget og strøg det.

Kapteinen hadde ledet manøvrerne saa greit og sindig, at ingen skulde tænkt, han netop hadde været mester for et svirendes lag. Han forlod ikke dækket, før de skulde spise til aften, og rusled om godslig og myndig; kun opdaged han tiere, end han pleied, hist og her lidt at rette paa – en ende, som burde kveiles, eller en bras, som burde hales tottere – og i undertiden snakked han med sig selv, saa rorgjængeren og andenstyrmand studsed. «Det bær hjemover,» brumled han. «Det bær hjemover –.» Og saa kremted han, [51] fordi han hørte sine egne ord, suged paa underlæben og tog til at nynne.

«Kan De den pene melodien, Iversen?» spaste han og smilte besynderlig saart. «Aanei, den er for folk med kone og hus og kostbart indbo. – En sjømand skulde ikke gifte sig, Iversen, for saa længter han. La være med det, De! – Dyrt er det ogsaa.»

«Sail home as straight as an arrow,

my yacht, shoot along on the crest of the sea,»

nynned han, til mælet blev haardt og rustent, og tonen knækked. Og han stod stille og stirred fortabt paa solnedgangen, hvis glæd saavidt magted at ætse sig gjennem taagebanken i vest. Men de høitsvævende, langstrakte skyer hadde faat luende glans af rødgylden ild, og under dem jog krappe, hoppende smaabølger frem i blodigt skjær.

«Han friskner til natten,» mente skipperen. «Vi kan belave os paa at ta bramseilene –.»

Og de rødgyldne skyer slukned en for en, kun nede i bankens sprængte lag blev branden ved at ulme, og skjæret over bølgerne blev blegere, og saa graaned sjøen. Skumringen var rede. Pludselig tændtes et fyr inde paa kysten; som en stor og hvid stjerne straalte det i den mørke landstribе.

[52] Laurits Balke sa dets navn og pegte.

«– – Naa, hvad er det, stuert? – Skaffe, sier han, Iversen! – Vel, vel!»

Stuerten hadde git melding nede fra kappen, han vilde ikke gjerne vaage sig nærmere nu.

— — — — —

Det var tusmørkt, og lampelyset fra skafferiets dør faldt henad stordækket og paa folkene, som arbeided ved pumpen.

Høh! Denne pumpen var jammerlig traа og seig, syted de ofte. Men i kvæld hadde de mod paa sjauen, fire spræke karer la sig af al kraft paa hver sveiv, svinghjulene løb fortere og fortere, stemplet klapped og slog som besat, og endda det fossed af spygattene, vasked og skylled vandet fra række til række, saa stuerten maatte trine som en kat i en søledam for ikke at bli dyvaad paa tøflerne, dér han balancerte forud til byssen med et melfad.

De var gælne, gutterne – de regjerte vel sund hele maskinen! gren førstestyrmand; han kunde ikke godt skjænde, saasom Iversen, den gapen, var med paa unoterne. – «Ta det med ro, ta det med ro!» messed han, da de slap sveiverne, pæste og pusted, tørket svetten og lo. Selv pumpetørnen var nok blet løier for dem, skulde en mene.

«Hehehe!» knægged det bag ham. «Dere [53] klemmer villig paa, gutter. Vi

kan skjønne, det bær hjemover –»

Styrmanden veg længer ned i trappen og rømmed øverste trinnet for skipperen, som vilde vide, om de ikke kunde en opsang. I hans ungdom sang de støt ved pumpingen.

Jovist kunde de, prated de sig imellem. – «Hi, ho, holle madam!» prøvde bergenseren; de greb sveiverne paany, og skjønt opsangen bare blev til gnaal i utakt, svarved de ufortrødent hjulene, til pumpen ikke hadde andet end skum at gi fra sig, og styrmanden varskudde: «Det er godt! – Læns skib!»

De slutted, men sjauen hadde slet ikke kværket veiret af dem, og de krangled hissig, om hvem der hadde ødelagt takten. «Det var pinedød ikje meg!» svor bergenseren. De var nogen naut; han hadde ført præcist an –

«Jeg kan den visen, Dem spurte efter ista, kaptein,» bresked den mand sig, som sidst var blet afløst fra roret.

«Kan du *den*, Jens. – La os faa høre den, da,» opfordred skipperen lunt. «Og gjør kor paa den, dere andre!»

Manden stemte snøvlende i, og han greidde et vers nogenlunde, koret derimod blev floket og haltende.

«Den gik fælt daarlig,» lød det tilgjort ^[54] vrantent fra trappen. Nei, naa skulde *han* ta næste vers, saa fik de berge atpaadanglet bedre. – – Det humred forbauset i flokken, og styrmanden fniste forlegen paa skipperens vegne: Han maatte mildest talt være alkefuld alligevel for at ajere saa gemenslig med mandskapet. Dette vilde røine paa respekten.

Men Laurits Balke spændte bringen ud og reiste hodet. Mens synet flakked bortover mørknende hav og søgte følgeskab med skyernes flugt mod øst, sang han, og klangen i hans dybe, stærke røst tog dem allesammen:

«Sail home to love and caresses,
when Maggie, my darling, is there at my side!
Sail home to blue eyes and gold tresses,
the fairest of all is my own little bride!
Sail home to part from thee never,
always together lifes voyage shall be,
sail home to love thee for ever,
I'll spread out my white wings and sail home to thee!
Heigh ho, how we go! How the winds blow!»

Og fyldigt og malmfuldt svulmed omkvædet, ikke én af gutterne svigted, og styrmanden var med uden at ane det:

«White wings they never grow weary,
they carry me cherrily over the sea.
Night comes, I long for my deary,
I'll spread out my white wings and sail home to thee!»

[55] Det blev trykkende taust, og alle kjendte, at kvælden var blet kjølig og luften vaad. Saa harked styrmanden, ripte i en fyrstik og smatted paa snadden sin. «Mon det skal bli regn?» undrede han.

«Net saa en forestilling!» kvækked bergenseren, og det vakte flir, som knisled ræd for tugtelse.

Men Laurits Balke stod skoggerleende op og gik sin vei. Hans latter hauked over hyttetaget, drønnet fra kappen, og stansed tvært, idet han kasted sig paa køien i lugaren. Og endelig var søvnen hos ham, pludselig var han i dens vold, og den knuged ham modstandsløst til leiet, endda den kom med det gamle, ubarmhjertige gjøgl af farveprunkende drømme og med leg af kildrende lyd. – – Det skvulped saa hyggelig mod kammersvæggen, som kjælen kvindes pludren i koselig skumring – nei, heller som stjaalen kjærligheds lønlige jubel en lummerhed nat – – – –

Bister traved styrmanden paa halvdækket. Var kapteinen spika forrykt, det grundet han paa. Respekten vilde ryke fan i vold efter disse ablegøierne – tryggest at mønstre af i Hamburg. – – Og gid de var skikkelig ude af dette bansatte farvandet! For saan en braate fartøier, de hadde at styre klar af inat. – – «Grøn lanterne [56] til luvart!» hujed udkiken. «Rød lanterne paa læ baug!» – «Blank lanterne forud!»

Ikke fred et minut. Som en smed maatte han passe paa og gi ordrer til rorgjængerer – –

Vagtens timer gled, og det blev svart nat under lav, urosvanger himmel, og brisen øged til kuling. Det suste og bruste og det prasled for baugen, unda den hvide skumskavler vælted med blaalige hastige skimt af morild. – Og styrmanden mærked ikke, at skikkelse efter skikkelse smatt fra ruffen og listed til byssen, tusled dér en stund og krøb ud igjen. Men ved elvetiden var stuertens

preserveboks tom, og da tilbød seilmageren, som havde hat sin tur ved roret, at beholde det lidt længer, for Kristian havde vondt i magen, sa han.

Som han vilde. – «Logge!» ropte styrmanden. Det var nødvendigt, det ogsaa, og det var just som en minking i mængden af lanterner. – To mand stiltred paa taa over hyttetaget for ikke at vække skipperen, lidt ustø i gangen. Den ene tog linerullen, den anden blev klar med sandglasset; men styrmanden saa vist paa dem, før han hev loggeflyndren fra hækken.

«Tørn!» – Sandglasset vendtes, og linen rendte fra rullen.

[57] Herregud! bad seilmageren. Nu var Kristian alene udkik paa bakken, og han var mærrablind af fyld. – Lanterner dansed for hans skræmte blik, de hvide, straalende fyr langs den engelske kyst flimred, og henne paa den franske siden flared tre elektriske blus skiftevis som skrig af angstfuldt lys opad den tætsorte himmel.

Linen haltes ind. «Ni og – ni og en kvart,» sa styrmanden – – –

De slængtes i dæk, det braged og det knaged, knustes og brast, og rædsel hylte. Rig ramled og skrog revned. – Rædselshylet løste sig op til lange, vilde rop, der ljomed i natten og forstummed.

— — — — —

Tidlig paa morgenen anløb en emigrantdamper nærmeste havn for at reparere efter kollision med et ukjendt fartøi.

GAMLE FOLK

I.

[61] Op til vinduskarmen var en svær, sølvspændt bibelbog lænet og ovenpaa den gildret et lidet, aflangt speil i mahogniramme. Foran det red løitnant Mathias Plathe Bircheruud skrævs over en træstol og barberet sig.

Han havde kastet frak og vest. De magre gammelmandsfingre fatted varsomt om kniven og førte den let og rapt. Nogle faa, selvsikre drag og høire side var klaret; derpaa den venstre omtrent – men rusp, rasp rev kniven i seig skjægstub, løjtnanten nøs misfornøiet, og en blodsdraabe pibled frem lige ved øreflippen.

Han kjendte paa eggen – den havde lagt sig: Den forbandede Kørjstugusmeden var en kladdsmæd! Hadde ikke sat op kniven som det redelig skulde være gjort for den betaling, altsaa var fire skilling at anse for [62] bortkastet. – – Og løjtnanten letted paa sig, mens han klemte stolen fast mellem knærne, og vred sig halvt rundt, til han rak strygeremmen, som var naglet fast til sengestolpen med et sylspet, og strøg bladet forsigtig en stund. Vist en snes aar havde det varet, og stedse havde det holdt sig upaaklageligt og var fremdeles frit for brist og lyde, men den Kørjstugusmeden var en forbandet kladdsmæd –

Paany satte han sig tilrette foran speilet. Det var ikke større, end at billedet af hans vældige ørnenæse og kraftige kindknoker fyldte det meste af dets glas. Desforuden rummed det kun partiet om øinene, der var smaa, gulbrune, og lidt stillet og stod uforholdsmæssig langt fra hverandre, et par graa, glisne bryn skilt af en dyb, ret fure og det nederste stykke af en buklet pande. – Han la hodet bagover, panden og øinene forsvandt, og under den krumme næsetip viste sig en bred, indsaapet overlæbe, en sammenknebet mund med sænkede viger og en spids, kort hage.

Overlæben blev grundig skrabet, hvorefter løjtnanten reiste sig og gik til vaskevandsstolen, som var i tværenden af værelset, klemt ind mellem en udbuget, poleret dragkiste og hodegjærdet af en seng med storblomstret [63] omhæng. Han vasked ansigtet rent for hvert spor af sin gjerning, stilled blødningen fra den usynlige rift ved øret og begyndte at rydde sine barbersager væk. Strygeremmen blev løsnet og rullet ihop, kosten og saapeskaalen skyllet, kniven tørket, aandet paa og gnidd og forvaret i den øverste skuffe af dragkisten. Paa den fik bibelen sin plads blandt løjtnantens øvrige bogsamling, som ellers talte en bunke gamle almanaker, kongeriget Norges grundlov, en «Kortfattet veiledning for den danske landmand til selv at kunne behandle og helbrede de hos vore almindelige husdyr hyppigst forekommende sygdomme» og et skindbundet eksemplar af Christian

den femtes krigsartikelsbrev.

Tilslidst skulde han hænge speilet op, men keg i det og gav sig nøie til at undersøge sit ansigt. Han la pegefingern langs næseryggen og kvarted fra kindknok til kindknok, og alt i et skotted han til et koloreret portræt af Carl Johan paa væggen over dragkisten. Det var som om løytnanten træk for træk maalte sine ligheder med kongen, og han lod ikke til at være helt utilfreds, da han omsider hængte speilet fra sig paa en spiger under portrætet af majestæten, som jo heller ikke bar knebelsbart.

[64] «Hø – hmm,» kremted han knurrende, gjorde en vending over gulvet og stopped ved det midterste af det lange, smale værelses tre gardinløse vinduer, idet han stødte hælene sammen og bøied den tynde hals, hvis skrumpne hud slog folder, saa nedad sine stramtsiddende bukser og fortabte sig i skuet af sine ulastelig blankede støvler med de røde safiansindfældinger paa skafterne.

Minutter gled hen, han rørte sig ikke. Saa hæved han sig paa taa, strakte armene, gjesped og lod sig tungt dumpe ned paa hælene.

«Hø– hmm.» kremted han atter – «høhmm,» og stirred drømmende ud af vinduet.

Det var skygge inde hos ham, og trods det, at de smaa ruders glas var simpelt og grønt og dunklet af tid og veir, blændedes han næsten af dagglansen udenfor. Dér vandt tindrende vaarsols lys øget kraft ved gjenskinnet fra det snedækte land, og ringe hvile var der for blikket, som flakked udover den tætgrændte lissnistrende hvide marker og jorder, ikke magted at hefte sig ved de spredte gaardes husklynger eller stanses af et gistent granholt længst nede ved stranden og maatte jage henad den islagte fjords øde flade, før det hinsides fjorden mødte skogaaser, der steg mørke mod haardt frostblaa himmel.

[65] Og øinene blev trætte. Løytnanten blunked, virred uvillig paa hodet, klødde sin spidse hage, og i ét forpint sæt fôr han fra vinduet til vedstabelen i ovnskrogen og harked og spytted ettertrykkelig. Og blev staaende fortænkt. – – – Den ærgred ham endnu, den historie, den krænked ham! – – Han hadde ikke sat sine fødder over Gihles tærskel siden jul – de hadde sagtens forstaat, at han var vred og følte sig krænket, – de hadde villet forsone – –. Haren og ryperne, som blev ham tilstillet imorges, var en smuk opmærksomhed.

Men prokuratoren burde dog som vært straks ha tøilet de unge menneskers uforkammede næsvished i juleselskabet – –

Han skjøv underlæben frem, og furen mellem brynene blev dybere.

Værelsets udstyr var besynderlig uens. Tømmervæggens ærværdige bjelker var grove og sprukne, gulvet ikke malet, og sengen, træstolene og et digert hjørneskab hørte til en bondegaards vanlige indbo; men en spinkel sofa med slidt og falmet silkedamaskes betræk og et bord, der hadde marmorert plade, hvis lakering hist og her var skallet af, og sirlig svungne ben med forgyldte sirater, var af samme fine slægt som den udbugede, poleret dragkiste. Ovnens var en firkantet malmkasse [66] fra Bærums værk og syntes at være stillet op i hast, for den skiddengraa brandmur var slusket og ujevnt kalket, men ved siden af den hang flere sølvbeslagne merskumspiber paa et broderet pibebræt, og de var forsynet med perlestukne snorer og dusker.

Gaardens madklokke ringte til middags – der trængtes bare nogen enkelte, skranglende slag nu om vinteren – og løjtnanten skvatt til og fik det travelt med paaklædningen. – De drak vel ikke kaffe saa tidlig paa Gihle, men det var en drøi spadsertur didhen, og han var buden til kaffe. Prokuratorens datter, jomfru Høegh, havde sendt ham enkoms invitation dertil – naaja, samt den hare og de snareryper. – – Og hvad kunde det ha at betyde?

Kuns det ene, at de hadde savnet ham og vilde gjøre godt igjen den kjedsommelige historie med de flabbede studenterdrengene. At imorgen var paaskedag hadde alene ydet den forønskede leilighed til opmærksomheden. – Undres, hvordan prokuratoren hadde arrangeret torsdagsbostonen i disse ugerne? smilte han skakt, men tog sig øieblikkelig i det og snurped munden. Prokuratoren saavelsom jomfru Høegh var aldeles uden skyld i, at de spirrevipperne hadde villet ha ham til nar og skive [67] for sine morsomheder. Han skulde skynde sig og være præcis paa pletten.

Men mindst en time forløb, og adskillige gange hadde han hægtet speilet af spigeren og brugt det flittig, inden han var færdig og stod der i sin fulde stas.

Omhyggelig var haaret kjæmmet og glattet over issens skaldede plet, omhyggelig var det stive, sorte halsbind knyttet, og omhyggelig var den

mørkeblaa kjole knuppet og dens metalknapper pudset, da løytnanten endelig hylled sig ind i sin side kawai, satte en høi, bredbræmmet hat paa, fandt sin stok i ovnskrogen, forlod sit kammers og stavred baglængs ned den bratte trap.

I gangen stansed han og aabned døren til kjøkkenet paa vid væg. Der var graat af dampende skodde, for paa peisen hadde en gryde kogt over, og en tykfalden jente i stak og nattroe stod tvekroget og rørte ivrig i den.

«Marja, er konen hjemme?» spurgte han. Hvert ord klang meget vægtigt og tydeligt.

«Haa? – kjærringa?» maabte hun og vrikked tvært paa sig uden at slippe turuen. «Hu æ i fjøsi, baae hu aa mainn – a Lindros ska kælve, dama. Vi' De a naae? – Meddan æ innbørin, den æ føl ælt kæll.»

[68] Han agted ikke at spise idag; men vilde hun – –

«Aanei, lel!» lo hun lækkert og blidt, som om hun godsnakked med en amper unge. «Bi itte magapaasaan Deres sultin da, De?»

Han retted sig barsk, og hans stemme blev skarp: «Du har at hilse din madmor paa, at jeg ønsker haren og ryperne imorgen – paaskedag!»

«Ska ske, løtnan,» flirte jenten og præsenterte med turuen.

Værdig trak han sig tilbage og lukked stilt døren. Men stokken stamped huggende haardt bortefer ganggulvet, og paa tunet kosted løytnanten unødiggvast unda sig en kaad unghest, som traved i ring om saltstenen, saa den vrinsked skræmt og galopperte til stalden.

Jenten titted ud af kjøkkenvinduet og flirte.

II.

Rørig og rank, med stram militær holdning og taktfaste skridt vandred forhenværende maanedsløytnant Mathias Plathe Bircheruud henad landeveien til Gihle. Vanskelig kunde én tro, at [69] han var over de tress, og at mangfoldige aar var gaat, siden han blev føraadsmand paa sin fædrenegaard og flytted fra stuen op paa salskammerset. Og siden det skedde, hadde dagene flest været lange for ham, men ikke aarene; thi de hadde alle været saa lige og rundet underlig fort og sporløst. Ingen hændelse, som maatte huskes netop af ham, mærked det ene fra

det andet, og havde det kunnet falde ham ind at ransage sit liv i disse aar efter minder, skulde han vist ha søgt forgjæves. Han havde bare fundet en hob visnet tid.

Slig var han blet gammel uden at sanse stort paa det. Men ved hans vugge havde det ikke været sunget, at hans manddom skulde bli enslig og hans alderdom studslig; for ved den sad den rige Bjørkerudkaksen, proprietær Bircheruud, fed og lykkelig og brummed for den vesle gutten sin:

«Ræven han rangle paa isa,
ræven han rangle paa isa.
Tok'n sig eit veatre,
haugg saa rompa den datt ne –.»

Til madamen forarget hyssed paa ham: «Syng ikke saa grovt for barnet!» og gneldred i: «Visselulle, du lille!» Han gren forfjamset og [70] tidde. Hun var nemlig byfødt, havde været husjomfru paa Stav hos kammerraad Wetlesen og var baade sta og dum, og den kone, som baade er sta og dum og desuden har skjellig grund til at anse sig for finere og klogere at være end manden, blir gjerne den myndige part i ægteskabet, naar han da ikke er en meget stærk natur. Og Bjørkerudkaksen, der likte at tituleres proprietær, og hvis førstefødte blev døbt Mathias Plathe efter morfaren, var en magelig og forfængelig stymper. Ved daabsfesten var samtlige faddere konditionert. Den ringeste var lensmandsmadamen, som var saa sær, at hun sad skjævt paa yderste stolekanten og nipped vinen draabevis; den fornemste var kammerraaden, der udbragte skaalen for den nyfødte, tappert tømte sit glas, istemte drikkeviser med drabelig bas og sildig paa aftenen drak dus med værten.

Hvorefter den lille Mathias for evig og altid var indlemmet i de konditionertes samfund.

Søskende fik han ikke, og enarvingen blev dægget for døgnet rundt. Alligevel trivdes han. Han lærte tidlig at skjønne, at moren var et høiere væsen end faren, og fra han naadde den dertil passende modenhed i aandelig og legemlig henseende, nød han [71] kapellanens undervisning, hvad der gav denne en kjærkommen anledning til at føie et længe næret ønske og skaffe sig Rousseaus «Emil» i dansk oversættelse. Den dermed forbundne udgift bestredes nemlig af proprietæren. – Og pene avlinger, heldige salg og rigelige renter øged

Bjørkerudkaksens formue, og sluttelig købte han sig rang som krigsassessor.

Da døde madame Bircheruud den sommer, gutten gik for præsten. Faren, som jevnlig med sin hustrus billigelse, havde hentet sig en perial i godt selskab, begyndte at drikke hjemme og være overstadig fuld dagstøt, og det gjorde temmelig snart hans gjæstfrihed mindre skattet og hans omgang simplere – sikrere befæstet i sine nye standsfællers agtelse og venskab var han ikke. Med den simplere omgang fandt han sig svært hurtig tilrette, og der blev et syndigt hus paa Bjørkerud med svir fra morgen til kvæld.

Men forinden kammerraaden efter alvorlige overveielser bestemte sig til at afbryde enhver intimere forbindelse med krigsassessoren, erindred han løierlig nok sine fadderpligter, og raaded ham til at sende Mathias paa latinskolen i Kristiania. Raadet blev fulgt med glæde, fordi gutten var blet hadsk og lei [72] mod far sin, hvem det var lykkedes at udrydde den rest af respekt, morens opdragelse havde levnet i sønnens sind, og Mathias blev tinget i kost og logi hos en bra borgerfamilie, mod hvis smaalighed den forvænte overgangskult fra landsbygden var værgeløs. Og han havde det ondt, strævede tungt med lærdom, han ikke havde forkundskaber til at døie, slos med kamerater, som plaged ham, og blev folkesky og rar, men havde kanske drevet det til at bli student, dersom ikke krigsassessoren braatt var bukket under for en «hidsig hjernefeber», som amtsfysikus udtrykte sig med et tvetydigt smil.

Kammerraad Wetlesen blev opnævnt til væрге for Mathias, der slap skolen og skulde bli landmand. Mens han vokste fra værgemaalet, kaldte enkelte ham allerede for den unge proprietær Bircheruud, eftersom hans far hat rang, og der endnu var stor velstand paa Bjørkerud, og han glemte mestendels de udstandne gjenvordigheder og forsont sig med verden, og ubedragelige tegn røbed, at hans hud ogsaa hadde sin rem af den menneskelige forfængelighed. Og han blev fuldvoksen og fuldmyndig.

Saa stod svenskekrigen atter for døren, og midt i al spændingen og forstyrrelsen vakte [73] det opsigt, at Mathias Plathe Bircheruud gik hen og blev maanedsløitnant. Hvad der bragte ham til det, var ikke let at begribe, og hvorledes han blev det, ikke godt at greie – det saes, at han paa en delikat maade skulde ha overvundet visse vanskeligheder, før hans kvalifikationer befandtes

tilfredsstillende.

Længe var han udenbygds, ogsaa efterat freden var sluttet. Man mente, det var hans agt at fortsætte paa den militære bane og erhverve den nødvendige uddannelse til at blive fast officer – han eied jo midler til det, skjønt pengekrisen hadde minket svært paa hans rede formue – men en vakker dag vendte han tilbage til bygden og tog styret paa Bjørkerud. Han hadde erholdt den for maanedsløitnanter gjængse afsked og nedlagt felttegnet.

Her var ligeledes hans bevæggrunde uklare. Muligens syntes han, at han var for gammel til videre studier og eksaminer, muligens var han kjed af disciplin og krigerske strabadser, og der var dem, som gjætted paa, at den mellemste jomfru Wetlesens bryllup sidstleden høst med nabosognets præst kunde ha bidraget til at stække hans ærgjerrigheds vinger.

Under fraværet hadde han forandret sig meget og ikke til det bedre. Et stridt styre [74] blev der paa gaarden, stridt for folkene og stridt for løitnanten, som husbonden blev ved at hedde. Han krævede punktlig lydighed af folkene som af soldater paa en eksercerplads, kogte rasende op for ikke noget, trued med kjæppen, skjældte og svor og huserte stygt. Jenterne skræmte han, men karerne blev harme. Kanhænde de hadde taalt kommanderingen og domineringen likere, hadde han været en dygtig bruger; men han var en vims, som maste med alting samstundes, saa én ikke vidste, hvad én skulde bestille paa, og saa var der det ved ham, som skabte krangel og kaldflir. Bjørkerudkaksens søn næerte afsmag for brændevin og var net og nøie paa det, undte snaut en stakkar blikintin til før dugurds, og saa hadde han lagt sig efter at bryde paa dansken. Han talte ikke rent dansk – det kunde han ikke – og ægte var de hjemmefødte ord, som smatt ud af tandgarden paa ham, naar sinnet sled ham, saa skummet stod om de blege læberne hans.

Han tirred karene over deres evne. En eftermiddag, de ordnet i geled skulde plante kartofler i haven, sakked indlægkallen agterud, og løitnanten rapped ham over akselen med kjæppen, saa kroken kvinked. Men staldkaren snudde sig og satte grevet i skolten paa husbonden sin.

[75] Skolten var seig, den holdt; vettet var skjørt, og det svigted. – Løitnanten laa ugevis i ørsknen, og da han kom paa benene, var det aabenbart ikke rigtig fat

med ham. Han tedde sig høi paa det som selve stortyrken, og han overhængte øvrigheden med idelige forespørsler, om ikke den rømte voldsmand var paagreben og domfældt, hvilket han underdanigst bad sig meddelt, saasom det var hans hensigt at «bivære delinkventens afstraffelse og arkebuseren».

Efterhaanden svandt denne galskab og mildnedes til hovmod overfor almuen og egensindighed i smaatterier; men forresten blev han næsten altfor mat og spag og evned ikke at skjømte sine affærer. Han kunde snydes op i stry af dem, som ikke blugdes for at være myge og nytte hans sløvhed, og da nogle af krigsassessorens fordums venner for sælbods skyld skred ind og lirked ham til at opgi gaardsdriften, kunde der blot reddes et tarvelig føraad ud af vraget af farens rigdom, skjønt auktion blev holdt over storslumpen af løsøret.

Bjørkerud solgtes til en fjern slægtning, og løitnanten blev altsaa føraadsmand og flytted fra stuen op paa salskammerset, og senere hadde han ikke det gran at vareta og [76] burde ha været fri for plager. Men gaardsfolkene blev trætte af det langvarige føraad, undte ham knapt maden og viste ham sure miner, og tjenerne var hipne paa at gjøne med den, de trygt kunde vyrde som en ufarlig tulbuk og ærte som en tomset nar, endda han næsten var af de store – just det gjorde moroen dobbelt.

Derfor kjeded og ærgred han sig hjemme og hadde for vane at rusle om paa regelmæssige besøg til de konditionerte. I begyndelsen hadde de syntes synd paa ham, men hans fremtræden opmuntred ikke medlidenheden; dernæst blev det god tone at være elskværdig mod ham, og i de familier, som hadde smaabarn, var han saa taalmodig og lytted saa hyggelig til mødrenes bekymringer, at han endte som virkelig husven. Dér han kom, blev han siddende længe og sa lidet, om man da ikke bragte ham paa glid ved at lede samtalen hen paa hans kjæphest Carl Johan, for saa blev han pratsom. Han beundred kongen – Napoleons marschal kaldte han ham helst – fremfor alverdens monarker, og hans begeistring kunde flomme ud i snakkesalig ordstrømme. Men nænned en skjælm at røre ved den streng, at der dog var en paafaldende lighed mellem kongens og løitnantens [77] ansigtstræk, lo han først smigret, men blev straks efter undselig og taus, og mens han stjal sig til at se i speilet, kjæmped han ihærdig for at kvæle i fødselen de glimt af smil, der slet ikke vilde la være at lege om hans mund. Af en

forløben tysker havde han købt i dyre domme et portræt af majestæten; ifølge kunstnerens forsikring skulde det være en særdeles vellykket kopi i pastel af originalmaleriet, som var en kongelig gave til guvernøren i Gottenborg. Paa salskammerets væg fik det hæderspladsen over dragkisten til fortrængsel for krigsassessorens og madamens silhouetter, som maatte ta tiltakke med skyggesiden over sofaen.

I en aarrække forsømte løjtnanten aldrig at være tilstede ved de sessioner, som holdtes i distriktet; thi der saa han uniformer, og det havde truffet sig, at officererne var kjendinger, som hilste paa ham. Uniformerne blev ændredes, kjendingerne blev sjeldnere, og de udeblev rent; lige trofast mødte han op, indtil en morsk kaptein engang spurte, hvad han var for en afdanket aalekrage. Saa blev han borte.

Den snevre kreds af konditionerte, som stod ham nær fra ungdommen af, tyndedes ud ved dødsfald og bortreise, og de nykomne [78] brød han sig ikke om. Færre og færre blev de, han havde at besøge, og omsider var Gihle den eneste gaard, han gik til. Men paa Gihle levde prokurator Høegh, høit bedaget og skrøbelig af helse – selv sa prokuratoren, at døden havde glemmt ham.

Forlængst var hans barn blet voksne, havde fløiet ud af redet og fæstet bo paa andre kanter af landet; kun den yngste, ugifte datteren var blet i bygden og stelte for far sin.

III.

«Kommer ikke mennesket, Lena?» spurte prokurator Høeghs grødede oldingemæle hende fra ovnskrogen, hvor han sad i bedstefarstolen og smaablunded efter middagen. Vaagned han til, gløtted øinene i skarpe glimt frem under de rødkantede, svulne laag og tottede bryn, og mens han fugted de indfaldne læber med tungen, trevled han efter langpiiben, der var glidd fra ham og blet liggende tversover hans knær. Han tukled med røret, men vandt ikke at løfte piiben til munden; glimtet i øinene slukned, og hænderne blev hvilende paa laarene.

[79] Sammensunket og ludrygget som han sad der, blev han alligevel en svær

mand og maatte ha været overmaade fed, inden alderen som ventelig kunde være – han hadde passeret de firs – hadde tæret paa hans huld og gjort ham rumskindet. Kun de haarede næver og fingrene var endnu polstret af fedt. Under hagen og om den korte, bare hals la huden sig i slunkne poser; over de tunge, slappe kinder spandt sig et net af blaalige aarer, der tætned og flød i ét henimod vingerne og spidsen af den brede, stærke næse. Han var klædt i frak og bukser af graat vadmél og brugte grove uldsokker og lærtøfler. Men den lange, høit knappede vest var af smalstribet, bykjøbt tøj.

Prokuratoren blunded en stund, og der blev tyst i stuen. – Og en underlig ør og summende stilhed seg over hele den store gaard. Det var, som om det gamle hus i eftermiddagsfreden lytted tilbage gennem tiderne efter klangen af al den livets uro, som forðum hadde fyldt det fra kjælder til loft.

Barn hadde stampet op trapperne paa smaa fødder, deres leg hadde støiet i stuerne, deres jubel hadde skingret i gangene og deres graat sutret i kammersene. Aarenes strøm hadde løsnet barnenes flok fra hjemmet; barn [80] for barn hadde den sat i drift og baaret dem ud i verden, og faafængt lytted det gamle hus efter deres færd.

Voksne mænds trin hadde traadt fast over tærskelen, paa kontoret hadde alvorlige røster forhandlet, kvinder hadde hvisket og tisket og sladret i krogene, lystige lag hadde dønned ud i sene natten og dansemusiken skrattet paa salen, til vintersolen randt. – – Øde var det blet efter mændene og kvinderne; vorherre maatte vide, hvor de alle var blet af. Aarenes bølger hadde revet dem med sig og skyllet de fleste af dem hen i kirkemurens læ. Ogsaa efter dem lytted det gamle hus forgjæves.

Men kanske en fjern gjenlyd af den livsens larm, der engang hadde raadet paa Gihle, var blet hængende igjen i de tykke tømmer væggene og summed og summed i eftermiddagsfreden – –

Prokuratoren vak atter til, husked han intet svar hadde faat paa sit spørsmål og skaked utaalmodig sin hvide manke, som rak ned paa frakkekraven: «Naada, kommer ikke mennesket, Lena?»

«Jovist gjør han, far!» trøstet datteren, som magelig og godlidende sad paa kanapéen og strikked. «Løitnanten bad jo hilse og sige [81] ærbødigst tak – –

ærbødigst tak,» hærmed hun spøgende.

Slægtsligheden i deres træk var ikke til at ta feil af, men hendes blik var rolig og næsten låt og savned det gløgge, skarpe glimt i farens. Hun var adskillig tilaars, altfor fyldig og storvoksen, og det glatstrøgne haar var graasprængt ved tindingerne.

Det brummed grættent borte fra ovnskrogen – ordene var ikke hørlige. Og faren var saa maset idag, spurgte støt det samme, derfor svarte hun ikke oftere, end han tvang hende til det.

Hun mønstred det dækkede kaffebord. Der var disket op med en overflod af goroer, sandbakkels, flødekager, fattigmand og syltetøisasjetter, og paa den hvide frynsedug skinned sølvtøiet og det fine kjøbenhavnerporcellæn i solstreifene, der dæmpedes af de bobinets gardiner for vinduerne. Vaflerne stod i kjøkkenet for at holde sig varme – de vilde ikke bli sprødere af det netop, men slig som de var, fik de sættes frem, naar kaffekanden blev hentet. Hun slutted at strikke og stak pinderne fast i nøstet. Gid saa den pokkers løitnanten vilde behage at indfinde sig! Han hadde vel hat et svare stræv med at lægge stassælen an!

[82] Og jomfru Lena smilte lunt, idet hun tænkte paa den ventede gjæst.

Opdækningen passed ikke rigtig for ham og faren – de to gubberne. Men herregud, paaskeaften var det, hun vilde gjøre ære paa sin egen paaskebagning, og uvist kunde det være, om der blev andre fremmede til at smage paa den: De hadde næsten ikke nogen omgang mer, for de var nok blet for landsens gammeldagse til at harmonere med tonen blandt den nye slægt af konditionerte. De pietistiske præstefolkene var det blet rent ugreit med, siden pastorens omvendelsesforsøg, da prokuratørens astma var paa det værste i afvigte februar maaned, løb saa ilde af, at pabsten erklærte ham for en i vantro og bespottelse forhærdet olding at være. Og *det* til datteren, som kunde vise sig vel skaaren for tungebaandet, naar det gjaldt! – Med landskræmmerens var det ogsaa en kurre paa traaden; det pleied det forresten at være mindst en gang i fjerdingaaret, saasom madamen var sippen og kræmmeren under tøffelen. Lensmanden var paa bytur, og hans kvinde var jomfru Lena ligeglåd med, og ingen af de mange ungdommer, hun var tante til, skulde besøge dem nu. Reisen fra Kristiania var baade lang og kostbar og for besværlig i førefaldstiden.

[83] Men bage, det havde hun gjort, og det vilde hun til hver høitid, saalænge hun levde. Det maatte til akkurat som storvasken.

Hun saa sig om i stuen. Stolene var stillet i række og rad rundt væggene, deres grønne værkenstræk var banket og børstet med sne, og de beisede birketræs rygge var blanke efter støvekluden. Kun tre sortlakerte, skindtrukne karmstole var rykket frem til bordet, og i skjæret fra den hvide dug stod de dér høitidelige og lidt affældige som veltjente kavalerer, der hemmelig skammede sig, fordi de mærkbart trængte til at fiffes op. Men lige mod den nette kanapé, over marmorkonsolen med potpourrikrukkerne, formelig straalte speilet i sin snirklede, forgyldte ramme. De nystrøgne gardiner og det nyskurede tag – ja, sandelig var det ikke blet lyst og tækkeligt efter storvasken, og deilig rent lugted det i værelset!

Hun blev helt overgiven og lystig tilmode og vugged sig paa sædet og nikked til speilet, og et muntert ansigt med friske, røde kinder nikked venlig igjen: At være pebermø var saamænd ikke den haardeste skjæbne, der kunde times én, at sige, hvis man blot eied det rette greb paa at hygge sig i den enslige stand. Hendes gifte søstre havde det neppe [84] koseligere. – – Grinebidere af ægtemænd og skrigende unger og syt for udkommet – gudskelov, det var hun fri for og sad tryk paa sin tue! Aa du min, for et kav og klynk og en evig barselseng! Men som man reder, saa ligger man. – – – Pebermø, pebermø, skidt i det!

Hun snapped strikketøiet og klirred med pinderne.

Først i ugen var lensmanden kjørt til byen, og hun havde passet sit snit til at prakke paa ham et digert færdesskrin til søster Theas Hans og bror Kristians Vilhelm. De var slemme til at slide strømper og skjødesløse med sin smule underklær, det vidste hun fra ferierne, og de behøvde noget at gnave paa saadanne forslugne studenter. Og de fem dalere kunde komme godt med, formodentlig var det smaat bevendt med de arme drenges lommepenge. Lensmanden havde udtrykkelig paalæg om personlig at skifte summen – to og en halv speciedaler til hver – ellers var Vilhelm, den snedige rakker, istand til at snyde sin kjære fætter for halvdaleren.

Jomfru Lena var ikke meget bereist, og hendes længste udfarter havde været

et par kristianiature. Men tidt vanked hendes tanker videnom paa besøg til brødres og søstres [85] familier, og nu flakked de fra en præstegaard vesterpaa til en fogedgaard nordpaa, og lidt modstrævende ga de sig paa vei til en tolders beskedne leilighed ved Langesundsfjorden etsteds.

Atter brummed det grødet borte fra ovnskrogen; langpiben deiste ned med et smæld, lærtøflerne sparked arg, og den ene snurred henad gulvet. En mægtig, rødbrandet kat dukked ud af den mørke skygge under ovnen og glodde skræmt og fortunlet efter den. – Prokuratoren var udhvilt, hadde gryntet sig vaagen og bandte i: «Det satans fjantede fjog! Kommer ikke mennesket, Lena? – Hæ? Skal maaske seigneur Matjas Bjørkerud agere fornemt fornærmet? – Hæ?» Og han lo stutt, men latteren endte i harjende hoste, der ikke vilde gi sig og trued med at ta veiret fra ham.

Datteren slængte strikketøiet og var i en fart ved siden af ham.

«Host ikke slig da, far.» – Hun bøied sig over ham og dunked ham i ryggen, som om han skulde ha svælget vrangt. «Host ikke slig, far – kjære dig!»

Men han hosted, saa taarerne trilled, og rykkevis rugged hans svære krop, til anfaldet stilned, og han sak tilbake, saa det knaged [86] i stolen, blaarød i ansigtet og med blodsprængte øine.

«Aa – aa!» stønnet han. «Det dræber mig, Lena – aa – aa!» –

Hun roded i hans frakkelomme, fandt en snusdaase, et fyrstaal, saa et gult lommetørklæde og tørred hans bævrende læber og hage for slim og spyt, putted saa sagerne ned igjen og la sin venstre arm om hans skulder og klapped ham paa haaret: «Far – kjære dig, far!»

Han pusted hivende. Endnu sved og kribled hosten i bringen, og han havde ondt for det, da han strævde med at tale.

«Snak ikke – ikke snak!» formante hun.

Men han fik kræfterne igjen og kunde ikke dy sig.

«Du,» hvisked han hæst og smilte mat. «Fanden til blæsebælg i en skrøbelig skrott, du» – og drog hodet unda hendes kjærtegn. «En slurk øl, Lena!»

Hun tog ølkruset fra ovnshylden og vilde holde det til hans mund; han greb det med begge hænder og drak dybt og pæsende, harked og klare stemmen. –

«Stop piben min, Lena!»

Hun nølte: Hadde han godt af tobakken – –

[87] «Stop piben min, siger jeg!» befalte han morsk, skjønt glimtet i øinene slet ikke var strengt.

Hun lystred fort, tog op piben og gik til tobaksbordet og stopped, rakte den til ham og knælte tungvindt ned foran ovnen for at faa fyr paa fidibussen gennem trækullet. Saa hented hun hans tøffel og satte sig derpaa stiltfærdig, men lod strikketøiet være. Prokuratoren damped sig ind i tæt skodde.

Katten gned sig kjælent opad hans ben og murred.

«Mons – mons,» lokked han blidt, men straks efter skubbed han den væk, og den la sig paany til at sove. Han grunded paa noget og mumled tonløst for sig selv. «Han kommer ikke,» sa han høit og tvært, og opgit føied han til: «Denne hellige paaskeaften snyder det haarsaare asen mig for min fattige, trekantede boston!»

«Det surmulende bæst!» fôr datteren op. «Skulde han – –.» Hun staged sig pludselig, for det var ikke rimeligt, at den fremdeles var fornærmet, som hadde bedt hilse og sige ærbødigst tak. «Jovist kommer han,» mente hun afgjort, og da faren tidde, begyndte hun i tankerne at rede ud dette tøvet med løitnantens fornærmelse.

[88] Det var i romhelgen, det skedde. Hendes nevøer Vilhelm og Hans havde spaset for grovt om Bircheruuds lighed med kongen, men den som egentlig voldte ugreien, var deres kamerat, søn til den pietistiske præsten. Han slog paa, at løitnantens klinge sikkerlig hadde aareladt mangen en fiende, og da denne i al oprigtighed benegted, at saa var tilfældet, udbragte lømmelen en skaal for den hæderkronede kriger, der saa tappert hadde kjæmpet til fædrelandets forsvar og dog barmhjertig skyet at besudle sit sværd med næstens blod. – Det hadde bragt bægeret til at flyde over, og Bircheruud reiste sig i lynende sinne og svarte, at hans respekt for den høiagtede ven, prokurator Høeghs hus forbød ham at fordre satisfaktion af husets slægtninge og gjæster, om de end saared hans loyalitet og rørte ved hans ære som officer – derfor vilde han sætte det forefaldne paa ungdommeligt overmod og daarskabs regning. Og med flammende øine stoltserede han ud af stuen, før nogen kunde stanse ham, og lykkeligvis hørte han

neppe prokuratoren brøle af latter og rope: «Luk op døren og slip ud vardøgre hans, for det er vist klodyr!»

Smukt pareret af en enfoldig, afdanket militarius havde det i grunden været, mente jomfru Lena. Og drengene kunde ha godt af [89] lektionen, de glante stort efter ham og kniste af forbløffelse, og saa var hun blet vred, og teksten havde hun læst dem med fynd og klem: De skulde ikke spille vigtigmagere mod ældre, agtværdige personer her i sin egen bedstefars stue! Og den præstepeblingen belærte hun om, at løjtnant Bircheruud havde lugtet krudt i felten og været med baade i bataljen ved Martrand og andensteds. De burde skamme sig over sin opførsel, burde de. – – Aaja, de hadde jo drukket for meget, de var sørgelig uerfarne med punschen – hun skulde ikke ta det op til fortrydelse, at de hadde spøgt med hendes iver for en trofast beundrers sag.

For hendes far var det hele krangel sluttelig blet yderst fortrædeligt, idet løjtnanten, som omtrent var den eneste, hans uvorne mund tillod ham at ha stadigt og fredeligt samkvem med, indstilled sine regelmæssige visitter. Mens astmaen var slem, hadde han ikke mærket det, men nu maatte der skaffes den gamle lidt adspredelse, hvis han ikke skulde bli klein af kjedsomhed. Med alderen var hans sind grodd uløselig fast til hjemmet og de vante, nærmeste omgivelser; endog de fraværende barn tabte han af sigte og hadde ikke regning med, hvormange han var bedstefar [90] til. Sjelden aarked hans forestillinger sysle med det fjernere, aldrig naadde de af sig selv udenfor grænden og bygden; helst klynged de sig til det, som var lige ved, og snudde og vendte paa det i uvillig ørkesløshed, naar de da ikke forvilled sig ind i svundne tider og fulgte sporene af folk og tildragelser, datteren blot hadde taaget kundskab om.

Tomt var der blet omkring prokurator Høegh og hans datter. – Jaja, styg i sin passiar, som gamlingen var, var det ikke rart, han tirred og skræmte naboerne, sukked hun. Der kunde være beklemmende stille og trist paa Gihle. Især regnveirsdagene.

Men idag skinte solen, og pludselig lo jomfru Lena en lydløs, indvortes latter, som fik hendes runde skuldre til at disse. De kunde ogsaa være fornøielige farens ondskabsfuldheder! Hun gotted sig over dem, kunde ikke bare sig for det. Som dengang unge landkræmmer Orre, den tørfisken, skriftlig underretted om, at

hans hustru sidstleden nat var lykkelig forløst med en søn, og prokuratoren ligeledes skriftlig sendte sine hjertelige gratulationer samt bad undskylde sin forglemmelse af at meddele, at tispene Diana paa Gihle i forrige uge nedkom med fem. – – Aa, den sipne, snærpede, mandbidske madame [91] Orre med de strunke trondhjemsmanererne, det kunde været en fryd at ha set opsynet paa hende under læsningen af den billet! – Men dermed var ogsaa landkræmmerens forsvundet, og ensommere og ensommere blev det paa Gihle.

«Aaja,» sukked hun paany. «Aaja san.» Og uvilkaarlig trak hun strikketøiet til sig, og pinderne begyndte travelt at arbeide, uden at hun selv vidste af det.

Solstrimerne flytted sig umærkelig sagte fra kaffebordet, dér den blinkende glans i porcellæn og sølvtøi slukned, og saa la de over gulvet lange, skraa lysflaker, som tøied og strakte sig bortimod ovnskrogen, indtil de naadde prokuratoren og tændte gnistrende funker i beslaget paa hans pibe, og tvang ham til at knibe øinene mysende sammen, mens han vagted paa en svær flue, der var vaagnet af vinterdvalen og surred ihærdig om hans hode, streifed hans hvide lokker og generte ham og ikke vilde lade sig jage hverken ved skyer af tobaksrøg eller vift med det gule lommetørklæ – –

Det knirked seigt i gangdøren. Den blev aabnet og lukket, og ude i gangen hørtes nogen slaa sneen af sine støvler med en soplime.

[92] Jomfru Lena tog hurtig et lidet, hvidt og blomsterbroderet silkesjal, der hang paa kanapéen, kasted det om sig, strammed det over barmen og fæsted det med en guldnaal under hagen.

«Her har vi ham,» sa hun og gik hen til faren. «Vil du ikke ha paa dig et halsbind?»

«Næ,» svarte han tvært og rokked paa hodet, men keg paa hende, opdaged silkesjalet og lo polisk: «Jeg er fin nok, jeg – min pige.» Saa stemmed han næverne mod stolen og vilde op; hun hjalp ham, og han reiste sig stølt og stabbed frem i stuen ved hendes arm. Lærtøflerne kipped og subbed, og den tykke vadmelsfraks skjøder var ved hans stadige sidden perset i skrukker og bretter paa kryds og tvers. Atter dukked den brandede kat ud af skyggen under ovnen, skjød ryg, gjesped, mjaued søvnig og lusked efter.

Den, som var ude i gangen, havde gi sig gode tider, men nu banked det.

«Værsgod!» ropte jomfru Lena.

«Stig paa!» sang prokurator Høegh ud, saa det runged. Og ind traadte løjtnant Bircheruud, gjorde holdt tre skridt fra døren, slog hælene sammen og bukked stivt og ceremonielt.

IV.

[93] Kaffen var drukket. Vaflerne havde været over forventning, prokuratoren manérlig og havde ikke rippet op i fornærmelsestøvet til løjtnanten, som paa sin side ikke havde været særere end vanlig, og begge havde de forsynt sig dygtig af kagefadene og syltetøisasjetterne og ladt jomfru Lenas paaskebagning vederfares fuld retfærdighed. Endnu efterat bordet var ryddet, punskemuggen brygget og den trekantede boston igang, sad hun derfor og smilte tilfreds og morte sig over, hvor pudsigt det var, at mandspersoner med alderdomsskrøbeligheden skulde faa igjen barnesmagen for gotter og slikkerier. Hun vidste jo ikke, at løjtnanten havde sløifet middagsmaden, og tog hele hans appetit til indtægt for sine kunster.

Hun havde sit glas, hun ogsaa, og forsigtig nippende gjorde hun besked, saa ofte herrerne drak, og klinked og skaalte som deres drevne makker. Kanhænde eied dette nogen del i hendes lyse lune, skjønt kortene var faldt heldig for hende, og da blev hun stedse ivrig i spillet og snedig i sine beregninger. – Men den sidste grandissimo sekseren [94] var ynkelig strandet, og disse hersens papirerne dudde just ikke til at reparere paa vanskjæbnen og feie beterne i hus med – –

«Pas! – Bare pas!» sa hun spidst. «Jeg blev skammelig snydt» – klaged hun saa. «Knægten fjerde imod, og selv hadde jeg ters major syvende – skulde én hørt magen!» Hun læned sig tilbage, trak i snipperne af sit sjal og himled mod taget, som krævede hun medfølelse fra det høie. Men braatt tidde hun og stirred angst paa farens glas: Omtrent tømt var det, og det var vist numer tre paa mindre end en time, og han kunde taale saa lidet nu og var alt rød i kammen. – Hun hadde rent glemt at ha tilsyn med ham.

Jomfru Lena lurte haanden frem og trak punskemuggen fra hans albue tæt ind til sig. «Pas!» gjentog hun lettet – han hadde ikke mærket hendes manøvre.

Prokuratoren sad paa kanapéen. Der havde bredt sig en hed glød over hans store ansigt, panden var svedt, det rykked i de tottede bryn, det glimted kvast i øinene, og han gumled utaalmodig paa pibespidsen. – «Hvad blir det til? Hvad blir det til?» mante han. For løitnanten kneiste rakrygget og taus paa stolen, bladed i kortene, suged paa underlæben og overveied seigt, mens den [95] strenge, lodrette fure i panden pløiedes dybere. Kunde spaderne strække til en otter? – – Og tillod hans kasse at resikere i det ringeste én bet? – – Ellers var chancerne dér – utvilsomt. – – Hans magre fingre stabled tællende op de tynde messingjetons. Sig imellem brugte disse tre kun spillepenge og løste dem aldrig ind, hvilken lov skyldtes jomfru Lenas myndighed; men hadde fremmed fjerdemand været tilstede, skulde sikkert kongens mynt ha klirret mod bordpladen.

«Høhø! – Frygter han kasseangel!» knægged værten ærtende. «Hvad blir det til, Bjørkeruden?»

Løitnantens mundviger sænked sig surt; den form af sit navn kunde han vanskelig døie.

«Otte i spader!» meldte han mutt og hastig.

Høegh skjæved overrasket bort paa ham: «Formentlig skal det være deres behagelige spøg. – Otte siger han, datterlil! – Under mig ikke en beskeden forhaandsboston. Den impertinente karl skal, fanden gale mig – gi agt, snille vennen min!» Og han slængte kløveress ud, klapred med tøffelhælene og tømte sidstslurken af glasset.

«Saa den!» Han fortsatte med kongen, [96] som ogsaa stod. «Og den,» la han sagte damen fra sig. Bircheruud fulgte med femmeren og mumled noget om allerhelvedes force, men jomfru Lena var renonce.

«Der fik vi hr. Mikkel i saksen,» knurrede prokuratoren. «Lad møllen male. – Saa denne nysselige svend, sønnike!» Og knægten passerte uantastet.

«Krigsmand, krigsmand – deiser hjertet ned i bukserne?» haante gamlingen, og spillerens kinder blussed, men jomfru Lena napped ham advarende i ærmet, og uden at mukke ofred han paa næste kløver en middelsstor trumf, som blev stukket af baghaand.

«Aahaa – hun tugted kanaljen,» bresked Høegh sig. «Hun tugt – .» Hoste

vilde afbryde ham; han harked den væk, og stille hented han endnu et stik hjem. «Naa hænger bikja paa skigarden – naa gjælder det bukkens liv,» pæste han og blunked lurt til sin gjæst.

Men løitnanten stak sig ind og klemte djærvt paa med sine matadorer – i stigende spænding, til spillet glap ham af hænde, og fienden hugg kloen i første bet. Da mestred hidsigheden overlægget hans, og frugten blev et kollegium paa tre stygge beter – et nederlag, han strævde at bære med anstand tiltrods [97] for modpartens ubarmhjertige fryd over den begangne fadæse.

«Slig skulde han ha det!» Prokuratoren dundred ud i latter, men omsider staged han sin munterhed og beregned fisken, og Bircheruud viste paa sine fattige jetons og skjøv dem ihop med pegefingern.

«Herved deponerer jeg kassebeholdningen,» smilte han usikkert.

«Han blir skyldig paa skrotten!» brumled Høegh dybt nede fra maven; han kjæmped stadig med latteren og gned svedten af panden med sit gule lommetørklæ. «Men vi bevilger Dem naadigst moratorium og gi respit til revanchen. – Skaal! – Aa, glasset er tomt, skjænk i en taar til, Lena!»

Hun hadde reist sig og holdt om muggens hank.

«Jeg faar tænke paa aftensmaden. Skal vi ikke vente?» famled hun varsomt; faren var saa uhyggelig opspilet.

Det gav et sint rykk i ham; han skjønnte hende. Blodet fôr ham til hodet, øinene glimted ondt.

«Skjænk i, tossa!» murred han, og der var virkelig trusel bag ordene, og den fede, haarede næve klasked i bordet, saa glassene hopped.

[98] Hun føied ham straks, men delte pent og forsynte baade løitnanten og sig selv først, saa der ikke blev mere end et halvt glas tilrest. Han luded forover og legte med pibespidsen; om lidt løfted han hodet og smaalo godslig: «Mente du, vi skulde sidde her og tørskravle og bie paa føden? – Skaal!»

Hun nikked rolig og gjorde besked ved skaalen og laged sig til at rulle bedstefarstolen fra ovnskrogen hen til vinduet – prokuratoren hadde nemlig for skik at sidde der en stund før aftens. Men løitnanten kom hende galant i forkjøbet, og da hun hadde hjulpet faren op af kanapéen og vilde støtte ham over

gulvet, blev det brysk afværget – alene stabled den gamle afsted med glasset i haanden. Det stilled han fra sig i vinduskarmen og seg stølt og tungt tilsædes.

«Aahaa – san,» sukked han og saa ud paa tunet. «Det er svært til drygsel paa dagslyset nu. Og kulden har nok slaat sig – det er blet lindveir. Det drypper fra taget.»

Vækket af uroen lusked den brandede kat paany frem af sit skjul og smøg sig om hans fødder; han ænste den ikke, vendte ikke ansigtet fra vinduet.

Jomfru Lena gik til køkkenet, dér hun havde helgekvældens kalvesteg at dra omsorg [99] for, og sendte ind en tjenestejente med et vedfange for at lægge i ovnen. Varmen var omtrent sluknet, men jenten grov i asken efter glør, nørte paa med næver, brugte pusteren, og tilslut satte hun trut og blaaste og gav sig ikke, før det flared op, og trækhullet gliste rødt.

— — — —

Saa blev de to mænd alene i stuen.

Mathias Bircheruud havde stoppet sin pibe, og vandrende op og ned med afmaalte skridt plaffed han røgen stødvis fra sig, idet han høflig konverserende søgte at holde en samtale igang. Men da han snart slet ikke fik svar mere, stansed han ved bordet, kremted haardt, saa skarpt paa værten, som støtted albuerne i vinduskarmen og snudde ryggen til ham, og beskued derpaa sine støvlesnuder: –
– Prokuratoren var en sær patron i diverse henseender – hm, ja – men fortroligt bekendtskab burde være villigt til at undskylde visse luner og særheder – hm, ja – det kunde det – –

Bircheruud satte sig og gynged venstre ben over høire knæ. – – Fortroligt bekendtskab berettiget til visse friheder i den personlige tone og udtryksform – saadan var det just afdøde major Brager hadde forklaret [100] efter at være noget brusque irettesat af sin ungdomsven obersten. Man kunde følgelig svare eller ikke svare – alt efter sin leilighed og lyst – uden anstød, ifald bekendtskabet var tilstrækkelig fortroligt og intimt – –

Han smilte forsonlig, opga samtalen og røgte i taushed, mens han iagttog ildskjærets spillende leg om ovnspladen.

Ud paa eftermiddagen hadde et mildt drag fra syd umærkelig bragt rørelse i

den klare, stille luft, og i dets følge hadde lindveiret listet sig over egnen. Og nu var det, som vinden skulde til at friskne indunder dagsætningen – ujevnt taslende strøg den om huset og fik det til at dure hult og afbrudt i skorstenen.

Prokurator Høegh blev ved at stirre ud paa tunet. En snip af haven rak rundt hushjørnet og var indhegnet af en tæt, graa skigard, bag den en forvokset syrinhæks kvister stritted og mosgrode apalers vredne grene krøgte sig op. Skigarden endte ved den brunsorte væg af føraadsbygningen; dens ruder glitred i kvældsolen, og paa dørstenen stod et par gutunger i topluer og lo af tagdryppene.

Ret for vinduet var fjøset, langt og saa lavt, at en blaanende aasryg syntes over det. Men i vinkel med det stængte laaven for og [101] løfted sit svære tag op mod et tyndt skylag, som i sprækkerne tog til at tændes og gløde af solnedgangen, og udover halvdelen af tunet laa bred, kold skygge til hinsides den tømrede brønd, hvis heisestang dog raged høit op i gyldent lys. Fra alle husene førte til brønden stier med gul issvull efter vandspild.

Men mellem føraadsbygningen og fjøset brød kongeveien frem tilgaards forbi et vindskjævt stabbur og kløvde tunet, og paa den kant var der et aabent gab, og det levned et stykke udsigt til et vidt, øde jorde, som skraaned sagte ned fra en rund, sneblank bakkekam. Og denne udsigten, dette skimt af Gihles marker var det, som hver aften drog gamle prokurator Høegh til vinduet og fængsled ham der.

Han hadde været en foregangsmand paa landvæsenets omraade. Gihle hadde han kjøbt, det første han bosatte sig i bygden, og rent stavnsbunden hadde den gaarden gjort ham. Dygtigt arbeide hadde han viet den, tjent paa det og øget den i de gode dage, stridt og slidt for den og tabt i de onde. Gihle og sin nærmeste familie – især sønnerne – hadde han ofret sig for, og siden sønnerne reiste, og ingen af dem var villig til at overta gaarden, var hans hjerte vokset endnu inderligere [102] fast ved den, indtil det tunge slag i tidens fylde ramte ham, at han skjønnte sig selv for svag til at bruge den forsvarlig og lønsomt og maatte slippe styret og la en forpagter flytte ind i føraadsbygningen. Og saasom han ikke aarked at gaa omkring og stelle med sagerne længer, blev det efter tilstanden paa den agerflækken derborte han vaar og sommer og høst dømte driftens gjænge, og vinteren igjennem var det synet af den, som hjalp ham til at mindes, hvad han

hadde virket i sine bedste aar. Sans for pene husebygninger, haven og sligt noget havde han aldrig hat meget af; at eie jord, erhverve den, rydde nylænde og dyrke, og at se sin eiende jords grøde gro og høstes – det havde været hans livs store lidenskab.

Kanske var det gamlingens eneste andagtstimer disse kvældstunderne ved vinduet – –

Forsonligheden havde glattet alle tankekrusninger i Mathias Bircheruuds hjerne. Han var døsig af punschen og nærvædet at søvne, men stram og strunk sad han og pusted pibende gennem næsen, mens hodet vakled paa den tynde hals i takt med de regelmæssige aandedrag. Vindens taslen og duret i skorstenen blev for hans hørsel som fjern, dyssende sang.

[103] Pludselig vækkedes han.

«Hvad – hvad?» ropte han og retted skrævende benene ud – det venstre var dovnet, det stak forbandet i det. «Om forladelse – talte De til mig?» Prokuratøren havde snudd sig fra vinduet og gjentog: «Har de begyndt gjødselkjøringen paa Bjørkerud?»

«Nei – jo – nei, sandelig om jeg ved,» stammed løitnanten forvirret og gnikked eftertrykkelig sin ankel. «Gjødselkjøringen? Jeg skulde formode –

«Næ, De ved vel ikke det, De,» bed Høegh ligegyldig formodningerne af og lokked paa katten, til den hopped op paa hans fang, og han kløde den bag ørene, saa den møl og bøied sig mygt efter haanden. – «Mons har lopper, de er slemme med pusen vor. Ved De et nyttigt raad for lopper, da?»

Bircheruud dækked med sprikende fingre for en gjesp og husked sig om: Han hadde hørt et i felten – man skulde lægge noget raat bukkekjød under sin seng; thi lopperne vilde samle sig derpaa og lade den sovende i fred. Han hadde imidlertid ikke probert det selv –

«Duer ikke,» brummed prokuratøren og hjalp katten at ringe sig godt paa fanget. [104] «*Pro primo* har Mons ikke seng, og *pro secundo* vilde han æde det raa kjød med lopperne som peber, sluge dem levende og faa maveklor, indvortes kløe af det. Duer altsaa ikke!» Og nu var det hans tur til at gjespe, langt og

ubehersket.

Løitnanten skifted emne og ytred: «Jeg traf for nylig vor kirkesanger, som var hjemme paa besøg fra stortinget.»

«Stortingsklokkeren?» – Emnet var neppe meget interessant. «Naa, hvilke er hans nyeste gerninger til statens velfærd?»

«Han havde set dampskibet ved byens brygge og skildred mig det som et storartet skue og lovde os snart et lignende her paa fjorden til kommunikationernes befordring –» fortalte Bircheruud ivrig og taknemlig for spørgsmaalet.

«Pyt!» blev spaadommen grættent afvist. «Storartet skue – anvendbart som iskjælke maaske? – Vaas af den klokkerpæren –» mumled prokuratoren. Stemmen var utydelig og lallende, og han læned sig tilbage i stolen og lukked øinene. Passiaren gik istaa, og løitnanten blev forstemt. Sov værten?

Over tunet trasked to jenter fra fjøset med melkesaaen, og gutungerne paa føraadsbygningens ^[105]dørsten var blet kjed af tagdryppene og løb efter ind. Skyggerne havde entret brøndheisens top, og over laavetaget var skylagene smeltet sammen i én flammeglød, der kasted rødmende afglans over de hvidmalte vinduskarmer og prokurator Høeghs blegfede ansigt.

Bircheruud saa forundret paa ham. Det gurgled i hans hals, gurglingen sagtned og øged igjen, sagtned og øged og stansed. Snorked værten? Saa lød der et blæsende, vaandefuldt støn. Høegh skakedes af haarde rykninger, munden gabte, øinene spærredes vidt op, armene hævedes, faldt ned, og næverne slog mod stolen. Og saa blev det svære legeme liggende ganske stille. Munden gabte, øinene stirred.

I ét sæt sprang katten fra fanget og mjaued ræd og krøb under ovnen.

Løitnanten reiste sig halvt – satte sig paany – aarked ikke flytte en fod. – Hvad var dette? Svedten brast frem paa hans pande, hodet virred hjælpeløst. Han skalv, prøvde skringe – aarked intet. Sad der og vilde kvæles og kunde ikke røre sig, med blikket heftet paa den anden.

Minuterne gled. Vinden tasled om huset, det dured i skorstenen, og aftenrøden skinte ^[106]luende i vinduskarmen og paa overkroppen af liget.

«Det blir sent for dere, stakkar, men den kalvestegen –» sa jomfru Lena fra døren til kjøkkenet; hun bar en dug over armen. Mathias Bircheruud snapped etter luft, men tale kunde han ikke.

«Har han sig en lur?» spurte hun dæmpet og mærked løytnantens forstyrrede miner. «Sover far?» hvisked hun angst, slængte dugen paa gulvet og styrted hen til bedstefarstolen. Hun følte paa den dødes kinder, seg paa knæ og følte paa hænderne og klynked hjertesygt, stod taus op og slog armene om ham og trykked ham til brystet. Og derpaa lukked hun farens øine og jamred uden graat: «Aa, herregud, nu blir jeg saa alene – aa, herregud, nu blir jeg saa alene» – –

Det lykkedes Mathias Bircheruud at komme paa benene og skridte ud af stuen.

Tidlig paa natten var søndenveiret blet til ordentlig tøbrudsstorm. En færdesmand med en langslæde fandt løytnanten paa veien nedenunder Bjørkerud. Han sad paa en stabbesten og snakked vilse og sang:

Held Kristian, vor koning god,
for dig vi ofre liv og blod!
Held Kristian Frederik i nord,
vort Norges drot og konge!

Hatten hadde han mistet, og kavaien var opknappet og flaksed om ham.

Færdesmanden bragte ham hjem, og de putted ham i seng. Siden blev han sengeliggende og kunde ikke møde til prokurator Høeghs begravelse. Han steltes af gaardfolkene, til han døde i mai. Da var jomfru Lena flyttet til toldereren ved Langesundsfjorden. Gihle skulde sælges.

ALBERT JOHANSSENS SPAREBØSSE

Algoa Bay, 1902.

I.

[111] Ude paa kanten af kaien stod en mand og saa ned i sjøen, den skylled og kogte i hvide hvirvler nedmed foden af den høie mur, stigende og faldende med dønningen, som jevn og mægtig seg ind, skjønt vinden var laber fralandsbris.

Han spytted den andre skraaen ud – saalænge hadde han staat dér og stirret – og han syntes, dagen begyndte at bli lovlig seig og tør og kjedelig for hans maanedlige fridøgn at være, men Albert Johansen fra Moss hadde forsvoret sig paa, at den skulde gli over i al skikkelighed og stilhed denne gangen. – To pund og ti shillings hadde han puttet i sparebøssen sin, takket være ekstraportjeningen ved det heldige nattefisket de sidste ugerne, og blev han ved i den tralten, kunde han omtrent akkurat paa aaret vende kursen til [112] Europa og ture næste jul hjemme uden at trænge gaa som lurv for slægt og venner.

Men fan, saa søvnig han var! Og den tredje skraaen blev drøiere end nogen af de forrige. – Gudskelov, klokken lakked til seks – de stængte og satte skodderne for hos skibshandleren paa hjørnet.

En dygtig plugg saa han ud til at være, som han stod dér lavbygget, hjulbenet, skutrygget og skulderbred med næverne i lommerne paa den falmede, graarudede jakken, han hadde trukket udenpaa sin sribede skjorte. Om den korte hals var et spraglet silketørklæ flot knyttet; det veirbidte ansigt var rundt og fyldigt med en freidig, rød oppoppernæse, smaa, gløgge øine under farveløse bryn og hængende, rødblondt mundskjæg, og kaskjetten var skudt bag i nakken paa det snauklippede hode.

Støn i støn dasked brændingen mod muren, og det skylled og kogte, skylled og kogte, og det evige, enstonige brus tog magten fra gadelarmen bag ham og sløved hørslen for lokomotivernes hvin, som idelig skingred fra jernbanestationen længer oppe i byen.

Han vækkedes ved, at et par pyntede, hvidklædte damer strøg tæt forbi ham og snakked og lo, saa det klang. Deres parasoller [113] straalte, strudsfjær vaied fra hatterne og sløifer flagred fra kjolerne, og ham værdiged de ikke den ringeste opmærksomhed. – «*French girls* –» mumled han og gjesped overmaade ligegyldig. Kostbare dukker for skippere og engelske officerer og immigranter og

andet vildt, som skulde ribbes! – –

Hans blik fulgte deres fødders nette trippen henad brostenene, slap dem og flakked saa bort til den brede jetty, der bares ud fra kaien paa et stillas af kjæmpebjælker, hvis styrke skulde trodse de vældigste bølger.

Arbejdstiden var slut, og kranerne sprikte ørkesløse mod himmelen, der hvæved sig skytom og uendelig gjennemsigtig, men nederst ved synsranden sløredes den af svag, bleggylden dis. – Den sidste lægter for idag var netop halet unda og forankret i den øvrige lægterflaade, og dens mandskab – mest malayer i røde luer – trasked trætte frem bag de trælastede jernbanevogne, som stod forladt paa skinnegangene. Men inderst paa jettyen, hvor den var bygget rummeligere og gav plads til havnevagtens gulmalte skur, var en mangfoldighed af kasser stablet i række og rad, og paa stablerne hadde en klynge kaffere kløvet op – stilfærdig pludrende sad de i ^[114] sine skidne laser som en flok graasorte fugle, der har slaat sig til ro for kvælden.

Albert Johansen fra Moss kjeded sig. Tanken paa den forholdsvis hyggelige salonbar, han hadde pleiet at vanke i, fristed ham et minut, og han klirred med sølvmynt i lommen. Men han vandt bugt med fristelsen. Kom han først did og traf godt selskab, vilde det ikke vare længe, til han gjorde sig ærend hjem og klinked sparebøssen sin. Og den skulde ikke klinkes, det hadde han svoret. – – Skjønt – der var jo mindst syv hele shillings i lommen, fristed det paany, idet han talte myntstykkerne med fingrene – og adskillige pencer tilovers – – –

Næ, fan! gren han og vælted skraaen paa tungen. Ugevis hadde han sparet, krævet ind laan fra kamerater ogsaa, og brugte han de pengene, fik han suge paa labben eller ofre bøssen imorgen. Og saa rusled han fra stadens tillokkelser langs med kassestablerne og jernbanevognene ud paa jettyen og gav sig uvilkaarlig til at tælle skuderne, som laa spredt vidt over den aapne red. – Yderst var havet blaagrønt og blankt, men indover blev det mattere i glansen, og farven skifted til gulblak, eftersom det grunded op. Mot sydvest, i utrygt læ af en sandodde med kummerlig ^[115] kratskog paa rygningen, var ankerpladsen for dampskibene – dem hadde han fuld greie paa, gad ikke tælle det halve dusin, der var af dem. Paa enkelte arbeidedes endnu, men de hadde sin egen jetty at losse lægterne ved; ombord paa den titusentons linjebaaden, som arriverte imiddags, skulde der vist

sjaues hele natten som vanlig. Den vesle manovaren øved nok signaltjeneste og pranged med kjæder af flag, der heistes, firtes, veksled i ett kjøer.

Damperne vaaged at ligge nogenlunde samlet, de kunde bruge sine maskiner for at klare sig, om det kneb; men seilskibene duved hist og her og holdt saan en afstand mellem hvert skrog, som var de rædde hinanden – de hadde alene sine ankere og vorherre at lite paa, skulde en ordentlig sydost tugte havet mod kysten.

Han talte sneset af seilskuder, tvilte saa for, at han hadde regnet dobbelt den mauritius-skonnerten bag firmastingen, og løb surr i det. Det var næsten bare svære bæster af fartøier, som de vilde glane stort efter i fjorden hjemme; statelige engelskmænd og tyskere, yankeer, en vakker franskmand, en svenske, to fine, hvidmalte italienerne, en hollænder, finner, nordmænd, en danske. – Flest var der af skandinaverne alt i alt, men tarveligst var de [116] ogsaa – værst de norske. Sligt som den usle, kølasvæerta drammensbarken burde en skjæms for at sende paa langfart blandt verdens fremmede nationer. At de kunde faa tegnet assurance og kapret fragt paa sligt!

De nærmeste skuders navnebrætter kunde han læse, og der var enkelte, hvor folk kunde skjeldnes paa dæk, men fjernere og fjernere blev de, og de fjerneste var kun kjendelige paa riggen. Han vidste, hvad de hed allesammen, og hvem skipperne var, for det hadde nu været hans *bussiness* de sidste aarene at farte omkring paa en af de smaa taugbaadene, som varetog trafikken mellem fartøierne og byen, tre turer daglig for at hente skipperne, bringe proviant og sætte skipperne ombord. Det var hans rute op igjen og op igjen, og søkvaad af sjøvask og skvæt maatte han være fra morgen til kvæld, og otte shillings dagen var hyren. Og nätterne kunde desuden mandskabet drive trawlfiske med taugbaadene, dersom de vilde dele udbyttet ligt med rederne, og de selv ellers blev enige om det.

Et skarpt drøn smaldt, i samme nu ett til, og braget svandt kort uden gjenlyd. – Heisan, de fra manovaren sprængte vrag!

I nordost, udenfor dér, hvor byen endte i en bræm af elendige hytter, steg en sort, [117] uhyre røgkugle hastig og rullende tilveirs, stansed, vokste, tog skikkelse af et æg, flossedes i randene, blev hængende i luften som en smudsig skystrime. Under den strakte nakne, flade sandstranden sig hen, svagt krummet som bladet af en ljaa, men med enkelte steile brinker, der lyste gult mod den lave sol. Og

langt, langt borte, over træbare og tørkesvidde sletters graabrune øde blaaned nogen teltagtige fjeldtopper.

«Senator» fra Hamburg – dens levninger var det, som skulde ryddes væk, fastslog Albert Johansen og nikked bifaldende. Den havde ligget just i vandskorpen ved midterste revlen og truet med at spidde ventendes landdrivere paa staalspanterne sine. – Vragene paa land lod de sikkert være, de var at kalde for uskadelige, skjønt de et stykke havde stuuet sig op saa tæt i tæt, at de kunde blokke *beach'en* for sine efterfølgere. Den seneste stormen havde skabt femten nye af dem, men den skulde det rigtignok ikke ha været magen til i mandsminde. – Store og mindre, barker og fuldriggere var der; nogen stod helt paa det tørre, did det overhændige hav hadde løftet dem, andres krængende dæk vaskedes af sjøen, og mesteparten hadde riggen i behold, saa seiltraser slang fra ræerne. – – Det [118] hadde været en nat, da de gik – en *darned* uhyggelig, helvedes nat! – – – Gagnløst kram var de blet til, baade de prægtige førsteklases seilerne og de raadneste skarvene – bunket som mutters gamle kaffekjedel var jernskibenes skrog blet, som de tørned og kilte sig ihop. – En helvedes nat! – –

Hans holdning blev stram, han kneiste med nakken og skulte uforsonlig til stranden. *Darned bad anchorage* her for en ærlig skude! – Og skidt med redningsvæsenet – fusk og fanteri hele sulamitten hernede! – –

Men, hvad gik der af niggerne? – Skuddene hadde vækket kaffernes stiltfærdige klynge. De skreg op, flaksed med armene, skravled kaklende og pegte paa røgskyen. Ud af havnevæsenets skur fór en kraftig, ung mand med guldsnor om luen og skinnende knapper paa trøien, harm over forstyrrelsen. Han gjorde holdt og mønstred dem bistert, det virked ikke; saa nedlod han sig til at bruge kjæft, vilde jage dem, det frugted heller ikke. De skratlo af ham. Han tramped, brætted ærmerne op og hytted; de gól af latter, vred sig af fryd. Rasende langed han boksermæssige slag efter dem; den, julingen traf, hylte, resten hvinte og peb – ingen værged for sig.

[119] Hoho, dette blev løier! Den fyren var sandelig ikke fersk i tjenesten, skjønte Albert Johansen og ropte skjæmtsomme opmuntringer til ham. Det tirred vagtmanden, han skulde skaffe sin myndighed respekt, og fræsende af ilske rendte han tvekroget indunder kassestablerne, greb efter sprællende, svarte

lægger og rykked til. – Og for hvert ryk deised en grinende stymper udfor, og kropperne dunked i bryggen, og skolterne sang mod kasserne. Og han vrinsked af sinne, bandte og huserte og sparked og traakked de faldne – –

Den medfarten skræmte. Jamrende vrælte flokken og fløi fra jettyen og kaien, klumped sig ihop til et øiebliks hevingjerrigt skraal oppe paa torvet, men smurte haser for en konstabel, der kom stigende.

Uf, det slutted lidt leit med den moroen! syntes Albert Johansen, idet han gik. Alligevel blinked han lystig til vagtmanden, som blodsprængt i fjæset og sveddryppende stod ene tilbage paa valpladsen og smilte af triumf.

– – – – –

Og solen dukked brat i havet. Et gustent skjær gled over himmel og jord og varsled nattens snare komme og fulgtes af en mat, ubestemt skygge, der la sig paa alle ting. Torvets store, støvgraa murhus blev endnu [120] graaere og tristere, og paa det skaldede bakkedrag ovenfor byen blev fyrtaarnet tændt.

En forsinket oksevogn ramled frem paa knirkende hjul. Under kjøretøiets seildugstag skimtedes kvinder og et barn, foran sad eieren fed og tung og passelig drukken og svinged svøben; ved siden af det lange forspand dilted indfødte gutter og pisked paa de dorske, godmodige trækdyr, hvis horn vagged i sagte takt. De hadde ikke hast, okserne, kunde ikke ha det, de trak, og det seg – om i næste gade.

Hidtil hadde det været meget dødt paa torv og stræder. Nogen faa droskekuske, nogen træge lediggjængere, hist og her en khakiklæd soldat og saa farvede lazzaroner hadde raadet grunden. Men pludselig blev færdselen livligere, og om en liden stund var fortaugene fyldt af en stimlende, ufjælget mængde. Fra boder og lagere, værksteder og kontorer var folk sluppet fri, efter lumre dagværk ilte de ud for at puste ind i lungerne frisk aftenluft, og i skyndingen hadde de ikke gidet vaske arbeidets spor af sig – –

Aa, om der hadde viftet sval bris fra sjøen! Men det var saa godt som stille, og den solbagte jord aanded fra sig en uren luft, der var baade lunken og tør. Dunster af hede [121] legemer damped over menneskemylderet, det stank fra rendestenene, sived stegt ôs fra mure, gufsed gammel raaddenskab fra gaardene, og brystet kvalmedes af den harske, bittersøde eim.

Det summed af de forskjelligste sprog, og der var en skrigende blanding af de forskjelligste dragter; thi kvælden i denne stad var et nationernes og racernes stevne. Massen var vel europæere og afrikanere, men deres snaksomme, travle skarer kløvdes af taust hovmodige arabere i bølgede klædebon. I trængselen rugged kinesere afsted som alderdomsvisne djæвле, og der fandtes en stadig islæt af inder og malayer, og en sky cingaleserinde smutted forbi og havde kun et broget sjal om de spæde, bronzebrune lemmer.

Varmt og stille, kvælende var det. Aa, hadde der bare været en smule kjøling at faa! De trætte snuste og snøftet i savn efter sjøbrisen. – – Det mørkned, og elektrisk lys straalte fra *bar* og *saloon* ved siden af *bar* og *saloon*, og de overbød hinanden med lokkende skilter: «Victoria» konkurrerte med «Britannia», «Prince of Wales» med «Palmerston», «Phønix» med «Earl of Khartoum» – intet af dem mangled søgning. I hæs tørst forlangtes *drinks* ved diskene, de tyske og irske opvartere kaved og [122] sled omkap, og øl og brændevin sugedes ind af tørre, begjærlige læber. Pøh – uh! Efter lummert dagværk maatte en læske sig en aften som denne – – –

Ved den fine ende af hotel Palmerstons hjørnebygning lød munter passiar og klirren af dækketøi og glas fra de koselige verandaer. Det var stedet for bedre forretningsmænd og glade skippere, hvis letsind ikke lod dem sukke altfor dybt over blodige priser, saalænge det hadde sene udsigter med klareringen. Men hotellets stamgjæster undte ogsaa andre at leve; derfor var der rift om pladserne paa hjørnet mellem skopudserne, saa politiet maatte hindre, at der blev for mange af dem. En gammel mulat og en medaljesmykket invalid hadde hævdet retten til at plante sine skamler dér, og en hvid mand til blev taalt. De trodde kanske, han med var invalid, for han led af en skade i venstre knæ og halted.

Mulatten og den medaljesmykkede var allerede brudt op, da publikum i mørket sjelden sansed saa nøie, enten skotøiet var som det sømmer sig en gentleman eller ikke. Den halte sad og retted sit daarlige ben og nagedes af tvil, om trepencerne hans rak til nattelogi og livsens snaueste nødtørft. Han tjente mindre end sine fæller, var ikke øvet og driftig som [123] de – de vidste en djævleblændt fræk og listig maade at fiske kunder paa.

Skridt stopped foran ham. Han saa et par kluntede sko og valgte rask sin groveste børste og ventede, at den ene fod skulde stilles tilrette. Men de kluntede sko rørte sig ikke.

«*Please, sir!*» opfordred han og fugtede børsten.

«*Evening, sir!*» svarte det, og han løftede hodet, rødmede og hilste fortrædelig. Det var *kun* en kjending; de havde mødtes leilighedsvis paa en sjap og opdaget, de var landsmænd. –

«*How do you do, mr. Johansen?*» Den rustne stemme var uvillig, og han reiste sig tvært, vendte skammelen, han havde siddet paa, og samlede sine redskaber i den.

Albert Johansen skiftede skraa. «Er De færdig med bedriften?» spurte han paa norsk, trak i bukselinningen sin og føiede til: «Det er fridøgnet mit, ser De.» – Han havde paa hjerte et forslag, der netop var faldt ham ind ved synet af landsmanden, og strævede med at udtrykke det.

Skopudseren fik et sultent træk om mundvigerne og blistred sagte, han veired vist en mulighed for noget. – «Jeg pleier sætte fra mig stellet mit hos Sawa.» – – Ordene klang ^[124] tankeløst, men der var dulgt spænding i tonen. Derpaa hostede han saart og vedvarende og kjæmpede for at stagge hosten, som vilde begynde paany. En blikæske trilled fra skammelen; Albert Johansen plukket den op og sa: «Det faens støvet lægger sig nok for bringen.» –

Skopudseren prøvde takke, men maatte harke og spytte seigt slim og hinkede saa tversover gaden til et portrum, som var afdelt paa langs ved en skranke og omgjort til butik for en frugthandler. Sjømanden slentred efter.

Bag skranken sysled inderen Sawa i skinnet fra en lygt med at stue hen sine varer for natten og gjorde sig rede til at stænge sit udsalg, hvilket forresten skede ved at lukke portfløiene igjen. Saa ofte han flyttede paa sig, hoppede og dansede hans skygge opad den kalkede væg. – Appelsiner og bananer, nødder, meloner, mandariner og druer og mange andre søde og saftige herligheder pakket han i kasser og kurver, som blev dækket med matter og ombundet med hyssing, mens han overveiede, hvad han til imorgen burde fornye af sin beholdning. Og han var ingenlunde misfornøiet med omsætningen; thi hans pung tyngedes af sølvstykker

– næsten blot sølvstykker, [125] fordi man i dette land, der af guderne var karrig udstyret med alt undtagen ædle metaller, gjerne forsmaadde kobberet – i den grad endog, at man havde for fast skik at veksle ringe beløb ved hjælp af frimærker. Disse smaa papirlapper likte han ellers ikke, men var tvungen til at ta dem. – Han bevarte stedse i fast minde størrelsen af sin formue, kunde omtrentlig angi dens vækst fra time til time, og hans fromme bøn var, at den skulde hurtig øges, indtil han eiende den sum af rupier, han engang havde sat sig som maal, kunde seile tilbage til sit eget land. Gid det ikke maatte vare for længe! Sawas helbred var nemlig blet svigtende, og han plagedes af hjemve.

Hans skygge strakte sig opad den kalkede væg, krymped og minked og strakte sig atter, idet han bukked høflig og værdig for skopudseren, der gjorde ham den ære hver aften at betro sit værktøi til hans varetægt, og som fulgt af sin kamerat traadte helt ind i det dybe portrums ly, udenfor det gadens menneskemylder strømmed og støied ustanselig. Skopudseren bukked høflig og stivt til gjengjæld, og som de havde for vane læned de sig til skranken for at snakke lidt, efterat først skammelen var afleveret og modtat og stukket [126] omhyggelig bort i en krog. Og som de stod slig, var der en underlig lighed mellem dem, trods nordmandens sygelig blege ansigt og inderens lærbrune hud. Begge bar de fillete lærredsjakker af europæisk snit, var høie, magre og hulbrystede, med spidse skuldre; begge holdt hoderne paa skakke, hadde stolt krummede næser, brede, smukke pander, og de førte sig paafaldende ens, den samme rolige anstand præged deres bevægelser. De nød tydelig sin egen konversations velopdragne og dæmpede tale. Men skopudserens blik var mat og nærsynt, og hans slanke, sværteflækkede haand hvilte slapp og dirrende paa skranken; i frugthandlerens store, fordrømte øine lurte et viljshaardt glimt, og hans krøgede, benede fingre med hornneglene var som en rovfugls klør.

De ænste ikke Albert Johansen, som blev forlegen af at bie og kjøbte en appelsin og skrælled den. Men omsider hugg han praten over, for pokker kunde skjønne, hvad de snodige bukkene skulde sludre om varme, vind og klima efter, og en fuldblods hvid skulde da ikke være saa gode busser med en *coloured* krabat. «Ja, det var det, ser De,» sa han studs. «Det er fridøgnet mit, og jeg har en flaske ægte trondhjemmer – bekom den hos en risørskipper. – Og jeg hadde

[127] tænkt at spørre, vil De bli med til mig og drikke den for landsmandsskabets skyld?» lo han. «Det er fridøgnet mit, ser De – Og spise aftens.» – – Det sidste hadde han nu slet ikke agtet at si, det var en udvidelse af forslaget, som overrasked ham selv. Skopudseren hadde det sultne trækket om mundvigerne –

Tvende skygger krymped og strakte sig paa muren, konversationen forstummed, og landsmanden strøg sin ubarberte hage, hosted og svarte nølende: «*Well* – mange tak – Hvor bor De, mr. Johansen?»

Naa, han kunde bli med straks, det var greiest.

Det kunde skopudseren dog ikke. – Han hadde et ærend, undskyldte han sig, og han fik den noget vidtløftige adresse nøiagtig indprentet, før de skiltes ude paa fortauget, hvor trængselen alt var i aftagende.

II.

Albert Johansen bodde i en gade, som begyndte trang og mørk nede ved kaien i et skummelt malayerkvartér rundt en moské; længer henne blev den bedre oplyst og mere velstelt i nærheden af en synagoge, og endelig [128] steg den ret op bakkedraget ovenfor byen, dér en kirke kneiste. Dette sidste stykke hadde kun bebyggelse paa den ene side og med tarvelige smaahuse; til den anden var uryddig mark, hvor grupper af udtørkede busker og forkrøblede palmer vidned om et ganske mislykket forsøg paa at skabe en park. Husene var klinet saa tæt ihop, at tagene tegned sig som en række trappetrin mod den stjerneklare himmel, alle hadde de aabne svalganger foran sine to stokværk, og deres ydre var saa lidet forskjelligt, at én kunde trængt at være særdeles godt kjendt for ikke at ta feil af dem, hadde ikke nummerne været. Og til sildige tider vanked der ikke sjelden fremmede, som voldte forstyrrelse ved slemme feiltagelser.

Strøget var rigt paa kvinder og fattigt paa barn, det kunde ikke rose sig af det bedste rygte, og kirken tilhørte en simpel baptistmenighed. Men heroppe var det forholdsvis let og frit at aande, og her logerte mossingen hos et tykt, aldrende fruentimmer, der radbrækked baade engelsk og kaphollandsk og kunde være svinsk skidden eller nidkjært renselig, eftersom lunet stak hende og ædrueligheden var til. Hun gjaldt for enke, var med aarene blet utvilsomt ærbar, hadde sit eget [129] rum i øverste etage og foretrak mandlige for kvindelige logerende i det

nabokammers, hun leied ud og hadde overladt i fællesskab til en skotte, der skulde sjaue paa linjebaaden inat, og Albert Johansen.

Han slæbte paa en pakke under hver arm, da han kløv op hønsstigen til svalgangen. Derude traf han sin værtinde ifærd med at hænge vask paa en snor, og fordi hun nynnede blidt, dryppede af saapevand og bare duftede meget mildt af genever, dristede han sig til at godsnakke med hende for at vinde hendes bistand til at varme lidt paa en drabelig forsyning bif og poteter, hvilket var indholdet af den mindste pakken. – I den største hadde han en flaske whisky, en pose sukker, et brød, en klump margarin, en osteskalk og en bundt cigarer med gult baand om, og samtlige disse skatte viste han hende, efterat lampen var tændt i kammerset, idet han en for en la dem paa bordet, skravlede og skrød af de lækre sagerne, hev luen sin i taget og svor kry, at nu skulde Albert Johansen feire selskab. Og hun kniste og pjuttede, og af rørelse over at se ham saa sprættende glad, klaskede hun i de fede hænder, klødde sit graa bustede haar og spurte klagende: «*Perhaps is it your mothers birthday to-day, my own, dear boy?*»

[130] Saa blev han streng til at skynde paa maden, den indbudne gentleman kunde straks være dér, og hun rultede ud. Han fór efter og skreg, om hun kunde skaffe ham tallerkener og knive og gaffler? – Joda, men benskaffet paa den ene kniven var sprukket.

Og glasser? Smaa glasser og store glasser? – Jaha, det trodde hun sikkert, hun kunde.

Og en dug? – Nei, det eiede hun ikke, men hun skulde gi ham et haandklæ.

Og han sprang frem og tilbage, spredte det hvide haandklæ over bordet og ordnede. – En kjøkkenlampe var naglet til vinduspotten i kamerset, og den skinte paa de rappede vægge, to feltsenge med moskitonet, to skibskister, en stol med fillet rørsæde og bordet, som snart var prydelig dækket. Drammeglasser og ølglasser blev laant hos en logerende i underste etage, hvorfra smægtende pigesang til klimper af en guitar hørtes gjennom det giste gulv, indtil musikken drukne i skurrende, ruset mandslatter. – Og der lugtede af bif og løg, og det braste i madamens stegepande.

Skopudseren blev sen, og mossingen sad ventende paa kisten sin og røgte

snadde. Han havde tat sig en eneste ensom drink ista, før ^[131] han skulde til at købe ind, og mens han siden handled, var det gaat op for ham, at fest ligesaa gjerne kunde være fest, og at han vilde lage det rigtig triveligt for den krypen, som var saa inmari sulten i mundvigerne, endda han skinbarlig var pent folks søn.

Albert Johansen bed i snadden og grubled. – Pengene, han hadde paa sig, forslog akkurat paa prikken – det vil si, cigarerne bommed han jo paa kredit – og morgendagen var lommen læns. Men skidt! To pund og ti shillings var egentlig for kjapt et tiltag i første indsatsen. – Og han spekulerde paa et kneb for at kare tishillingsen ud af sparebøssen med et halmstraa. For klinkes skulde den ikke – –

Det knaged i hønsestigen, det hosted saart, haltende trin knirked paa svalgangen, det banked, og skopudseren stansed i døren, blændet af skjæret fra lampen. Han var glatraget, hadde ren snip, slips og rene manschetter; jakken var tilknappet, buksekanternes traser nyklippet. Hans næsevinger spilled ved stegelugten, og kinderne hadde hidsigrøde pletter. – «Godaften!» hilste han, og den ellers usikre, rustne stemme var helt freidig og klangfuld.

«*Damned glad to see you, old man!*» brølte mossingen og fatted hans haand. «La mig trykke poten Deres. – Jeg var ræd, Dere ^[132] hadde tullet Dere bort i adressen.» – Saa bragte han gjæsten tilsæde paa stolen og bød en cigar, blev derefter staaende og hale i bukselinningen og smile lurt. Pludselig snurrede han rundt paa hælen, hamred knytnæven i kistelaaget, rev det op, roded nedi og svinged den dyrebare akkevitflaske: «Hu er *distilled and bottled* i Norjes land, og jagu har a passert linjen au!»

Han skrudde korketrækkeren i, bøied sig og klemte flasken mellem knæerne. Korke glap med et klunk, og han visked flaskehalsen af paa trøien sin og hældte i glassene. – «Velkommen i stua!» ønsked han vægtig.

Varsomt skaalte de med de dørgende fulde drammer, drak, bed af og pusted og tømte.

«Det *er* trondhjemmer!» sa Albert Johansen.

«Ægte lysholmer!» hosted skopudseren. «Den rev bandsat.» – –

Men da de hadde drukket, og bifen var baaret ind af madamen, som ogsaa

blev traktert med skjænk, sad de faamælte og spiste og famled forlegent efter noget at tale om. De aad graadig og skaalte af og til, og de svedted dygtig, og bifen og poteterne forsvandt rub og stub. Idet osten blev indviet med den fjerde [133] dram, husked værten, at han nok ikke vidste, hvad gjæsten hed, og spurte. Det kunde altid bli hyggeligere, hvisom han hadde et navn at kalde ham for.

Det rykked i skopudserens bryn. «Jeg heder Nils,» slog han spørsmålet hen. «De heder vel mer,» brummed værten og stanged tænderne med gaffelen.

Ja, han var døbt Henrik ogsaa, lo han nervøst. Albert Johansen la mutt gaffelen fra sig: Den krypen skulde rimeligvis agere storsnudet og dølge det fine farsnavnet sit. – – Han hadde hat en saa hjertelig trang i kvæld til frit at udfolde sin menneskekjærlighed overfor denne forsultne landsmanden sin, at han blev stind af skuffelse, da det faldt vanskelig, og raped misfornøiet.

Den anden rødmed ved at se hans krænkede mine og skar spidsen af en cigar. – «Mit familienavn er Berg,» sa han sagte, og som for at afværge tvil om, at det ikke skulde være sandt, forklarte han hurtig, at han var fra Kristiania og hadde hat en kontorpost i Johannesburg, men mistet den, da krigen feied forretningen fan i vold.

Denne antydning af fortrolighed var tilstrækkelig for Albert Johansen, den aabned sluserne for hans lidt øre medfølelse, kværked [134] genertheden og kvikned humøret. Og mens han skibed opdækningen over paa skottens kiste, fordi der retnu skulde vanke toddy paa bordet – realt norsk bryg, ikke saan rakkerens *whisky-hot* med nelliker og specerier! – la han i gang med en oprigtig beretning om sine hændelser. Naturligvis var han sjømand, hadde seilet nord og sør og øst og vest, faret paa ishavet med en sælfanger, paa Australien med en kystdamper og gjort en sviptur hinsides Kap Horn. – Paa tilbageveien fra den var det, han anløb Algoa Bay med en yankee fra Tacoma og rømte, narret af taabeligt skryd om guld og diamanter og rigdom. Skidt var det med rigdommen paa denne jammerlige sandstranden, som ikke engang avled hø til at brødføde sine egne krøtter, det hadde han erfaret! Hertillands var guldgraveriet hverken af den arten som i Australien eller gamle Kalifornien eller Klondike – her var det ikke et retskaffent vaagespil for hæderligt folk! Nei, det var spekulation for jøder og hundearbeide for leiet grubeslusk og sværtinger, dem milionærkapitalisternes

slavefuter af ingeniører havde frihed til at piske sjælen udaf. – Reiste han til gruberne? Saa dum havde han ikke været, det kunde Berg forlade sig paa. Men da han var slig stedt, at han var rømt fra skuden, prøvde han lige [135] godt lykken paa det tørre og nærte sig ved diverse jobber, til det blev hyre at bekomme paa taugbaadene, den tiden alle ledige mandspersoner bed paa krogen og lod sig hverve. Det var han for klog til, for ikke var det skikkelig og kristeligt levebrød at marschere op i felten for betaling og skyde paa dem, én ikke havde noget lovligt udestaaende med, og den lærdommen havde han prækt til adskillige nordmænd, han kjendte, og som ikke ekstimerte sig bedre end at ta pengene til disse *recruiting-officererne*. Og nu krigen var slut, sa engelskmanden tak for velgjort tjenest og flaadde militærstasen af dem, og de slang i byerne og tiggend og svalt og solgte for en drink den medaljen, de skulde ha at blære sig med – – –

Berg hægted buksespænden op og sad og røgte; mundvigerne krusedes til et mat smil, og de nærsynte øine plirred humoristisk. «Jeg lod mig saamen hverve i et knibetag,» bemærket han tørt. «Og var inderlig glad for haandpengene. Desværre, jeg blev ikke soldat, de kasserte mig og sendte mig ned igjen fra Komatiport. – De dømmer strengt, mr. Johansen, men – –»

«Om forladels,» stammed sjømanden og svælgend resten af sin præken. «Jeg vilde ikke fornærme Dere – Jeg dømmer Dere ikke det [136] ringeste gran – Jeg tænkte – Benet Deres, ser De – –.» Han skotted næsten undselig hen paa skopudseren, som reiste sig fort og hinked omkring i værelset.

«Benet, det var i orden da – Det var lungerne det stranded paa.» Han hosted og støtted sig ligbleg mod væggen. «Benet brak jeg forleden oktober efter væddeløbene,» kom det bittert overlegent, og han maalte sin vært med et koldt, spottende blik. «Paa en ordinær væddeløbsrangel, skjønner De – eied en slat penger for anledningen, skjønner De –.»

Men han naadde aldeles ikke den tilsigtede virkning, om den skulde være at forarge Albert Johansen, hvis menneskekjærlige stemning tvertimod ildnedes derved, at han opfanged lidelsen bag blik og tonefald. – «Herregud, saa uheldig en kan være, naar ulykken vil det,» sukked han og rysted paa hodet, tyk i kinderne af medynk.

Skopudseren svarte ikke, kasted hidsig cigarstumpen og traadte ud paa

svalgangen.

Der fik han være alene en stund. Han foldede armene over brystet og saa op til det svævende høie, dunkelblaa himmelhvælv, fra det myriader af funkende, skjælvende, lysstærke stjerner dryssed glitter udover den dugvaade nat. Og dernæst ofret han byen et ^[137] hadefuldt, foragteligt blik og stirred saa drømmende paa den mørke havflade, hvor hist og her skibenes lanterner svømmed med hvidt, roligt skin.

Hos pigerne i underste etage blev der atter klimpret paa guitar og sunget. Gaden var folketom og stille, men i det ødelagte parkanlægs visne buskads tasled og rørte sig levende væsener. Han lytted spændt efter de vage lyd der bortefra – han var ikke uden kjendskab til det underlige, hjemløse liv, som dér søgte ly om nætterne – – –

«Værsgod – skal det ikke være en todody?»

«Toddy!» Han lo skrattende og vifted sig og pusted. «Toddy i denne varmen! – Det forslag, er ikke det forrykt, kjære Dem?»

Albert Johansen gabte forvirret og lei. – «Jamen todody er ligesom mere hjemmefra end de andre drinkene, ser De,» svarte han beklemt.

«Det er, gud fordømme mig, evig sandhed!» Nils Henrik Berg hinked leende ind og hev sig lystig ned paa stolen. – «Toddy er hjemmefra. – En hjemlig, tropisk todody for landsmandskabets skyld!»

«Akkurat!» ropte værten og viste paa en skaal med sukker og en messingkjedel fuld ^[138] af glohedt vand. «Bryg Dere naa en real norsk en!»

Og de brygged realt, og de prated «hjemmefra», mens svedten silred af deres ansigter, og de sad som i dampbad. – I førstningen førte de ordet hver sin tur, fortalte skrøner, veksled nyheder fra breve eller norske aviser, de tilfældig havde faat tag i, og drøfted politik, kritiserte almene forhold, klandred regjering og haante storthing, for til syvende og sidst at bli enig om, at i Norge kunde de folk, som vilde, ha det bedre end noget andet sted i verden. Men eftersom rusen lumskelig omtaaged deres sanser, udarted passieren til lange enetaler, dem de holdt i munden paa hinanden. Paa det punkt tabte skopudserens vittighed sin brodd, og hans overmod var knækket; tungsindig skrifted han daarskab og

letsind, forødt arv og forspildt ungdom. – Men mossingens medfølelse var ikke synderlig aarvaagen længer, han blev for optat med sit eget, udvikled med slag i bord planer og drømme om at bli sin fødebys velgjører, naar han bosatte sig dér som den rige mand, og til bevis paa, at han mente det alvorlig, hentede han af kisten sin den sparebøssen, en gudfrygtig risørskipper havde git ham tilligemed en salmebog og en hob formaninger, [139] og stilled den paa bordet. Det var en lergjæk af den slags, man forærer smaabarn, og han rystede den, saa pengene klirred, og klappede og kjærtegnede den.

«Jeg vil hjem igjen, jeg ogsaa! – Jeg taaler ikke denne tilværelsen mere – jeg dør af den!» skreg Nils Berg. Og han la haanden paa værtens skulder, tvang ham til at høre efter, hviskede hæst og med taareblanke øine: «Jeg *har* skrevet efter reise penge alt, *har* tigget om hjælp, ydmyget mig til det. – Tror De, jeg faar? Familien min er velstaaende, kan ha raad til det! Og jeg skal gjerne love dem ikke at være i Kristiania – –»

«De er saa snille hjemme, gutten min,» trøstede Albert Johansen rørt. Han var blet afbrudt i skildringen af det nye huset, han vilde sætte op for sine gamle forældre. «De er det, ja – og De har ikke helse til landet her –»

«Jeg er saa syg!» hulkede Nils Berg og gjemte ansigtet i de slanke hænder, som det ikke hadde været mulig at vaske sværteflækkerne af. «Her er et satans helvede for mig! Og jeg længter mig ihjel! – Og om dævlerne hjemme svir og brændemærker og seigpiner, helvede hjemme *er* hjemme alligevel – De snille seigpinerdævlerne hjemme!» [140] lo han klynkende. «De snille hjemmedævlerne!» – – Og han forstummede i stridgraat.

De var tause en stund. Derpaa drak sjømanden en slurk og begyndte blødt at synge: «*Home, sweet home,*» og skopudseren løftede hodet og stemte i. Han hadde lært at synge, og trods sine skrøbelige lunger hadde han en uvanlig vakker stemme. – Gitarspillere sken nedenunder greb ogsaa melodien, to pigerøster faldt i med, og fra hele huset sang det ud i natten: «*Home, sweet home.*» – Og paa den anden side gaden, i det ødelagte parkanlægs visne buskads taslede levende væsener, som hørte efter.

Søvnic og halvt paaklædt rultede madamen fra kjøkkenet ind i kammerset; hun lagde sig uden kruseduller et glas og tog dorsk og duppende plads paa

skottens seng.

Visens tekst kunde de ikke ordentlig, derfor sang de snart bare melodien og gjentog den flere gange. – Da buldred nedenunder den plumpe mandslatter løs og bragte dem til at tie. Jenterne skjændtes, de sloss nok om guitaren, og madamen grynted ærgerlig og rulted ud for at stifte fred.

«Skaal!» sa Albert Johansen. «De synger pent. – Kan De ikke en norsk en?»

«Skaal!» Skopudseren tømte sit glas og ^[141]lo, og den gale lystighed blussed paany op i ham: «Hø! – Vi har været paa den sentimentale galei, min ven. – Naa, det kan være nødvendigt undertiden, formelig styrkende. – – – Ræk mig cigarerne! De ønsked et mere nationalt repertoire? – Javel!»

Og dermed tralled og vrængte han folkeviser, fædrelandssange og salmer hulter i bulter, men Albert Johansen hauked af moro og bandte og svor og tralled med, det bedste han formaadde.

Hikkende og skraalende svirte de videre, til fuldskaaben mestred Nils Berg, som segned frem over bordet og sovned. Mossingen brummed lidt, stod vaklende op og bar ham hen paa skottens seng og trak moskitonettet for. Han mærked at skopudseren var blodig paa hagen og i mundvigerne, men hadde ikke samling til at tænke noget ved det og krøb tilkøis.

Lampen hang og brændte og slukned endelig af sig selv.

Næste dag forsømte Albert Johansen taugbaaden. Det var jo ikke saa farligt, de jaged ikke en paalidelig kar fra jobben for saa lidet; men han maatte klinge sparebøssen sin.

^[142] Han gjorde det udvortes muggen og sagtmodig, skjønt han indvortes kogte af etrende sinne. – Tidlig paa morgenen hadde han nemlig fundet sin gjæst maalløs og døende efter en blodstyrning om natten. Madamen kræved rasende, at den syge straks skulde skydses ud af huset, hun vilde ikke eie lig under sit tag, og doktoren, som de skikked bud paa, lod sig ikke prutte lavere ned end til tredve shillings for at skaffe patienten indlagt paa lazarettet. Og fordi mossingens enfoldige samvittighed bød, at det var hans uvægerlige lod og pligt at yde disse pengene, slagted han lergjøken.

Da det fornødne var besørget, vandred han med sit tiloversblevne pund afsted for at vederkvæge sit værkende hode og forsøde pligtens beske eftersmag. Det var alt lykkes ham at tilegne sig et lysere syn paa tingene, før han naadde forbi hotel «Palmerston»s hjørne, dér den graaskjæggede mulat og den medaljesmykkede invalid sad paa sine skamler og speided efter kunder, og en liden, svart portugiser lusked om og lurte paa nordmandens plads.

Albert Johansen krydsed ind i frugthandlerens portrum. Skopudseren var dødssyg, meldte han, og for løier slængte han ^[143] i det farvede spøgelse en advarsel mod at sælge de betrodde redskaber: Kanhænde slap fyren fra det med livet og vilde fordre sit gods tilbage.

Harmen flammed op i Sawa. Men visse tølperagtigheder var det under et menneskes værdighed at svare paa. Hans øine fik det viljeshaarde glimt, og han tæmte sin vrede; kun med et stolt vink gav han sjømanden at forstaa, at han burde fjerne sig.

Derefter sank inderen hen i grublende ro. – Skulde det være hans skjæbne at arve sin ven skopudseren, vilde dennes efterladenskaber neppe være synderlig værdt. Maaske kunde de, skammelen, børsterne og sværteæskerne, dog tuskes bort for et par sølvstykker.

GULLIK HAUKSVEEN

I.

^[147] Det var ude i oktober, og længe efterat folk var drat ned fra sætrene, at Gullik Hauksveen gik op til Almssæteren for at stille paa fjøset til landkræmmer Orre; taget var saa kleint, at det ellers kunde svigte under sneyngden til vinters. Han hadde tat med sig garn og anden redskab og vilde fiske lidt med det samme og hadde rustet sig vel ud, for det var ikke venteligt, arbeidet skulde bli saa snart gjort, eftersom han ingen hadde til at hjælpe sig.

Han holdt paa det meste af en uge, før han blev færdig sent en lørdags kvæld, og han syntes, han burde bie paa morgenen for at slippe at færdes over fjeldet om natten. Langt hjem hadde han forresten ikke, bare et par snaue mil, da Hauksveen laa øverst oppe i Aasmarken.

[148] Gullik sad inde i størhuset ved slagbordet under den smale vindusgluggen og aad kvældvorden. Det tegned til at bli koldt, saa han hadde lagt dygtig paa peisen. Dér spraked det og brændte, og det lyste rundt i stuen, det skinte i gluggens fire ørsmaa ruder og blinked i bladet paa bilen hans, som var stillet op mod sengestolpen i krogen.

Gullik hadde ingen madhug. Han støtted albuerne paa bordet, trak sig i sin tjavsede, graasprængte og rødlike lugg og klødde skjægstubben paa hagen sin, og han pusted tungt og sukkende. Han strævde med at lægge ihop og regne efter, aassen han skulde klare sig høsten og vinteren igjennem, men kunde ikke skjønne det.

Det var vel saa, landkræmmer Orre ikke vilde være slem mod ham for det, han skyldte paa kramboden, men det var noget af hvert han maatte kjøbe endda – – som lidt vadmel til klær. – – Kjærringen, stakkar, hadde nok ikke stunder til at sidde ved væven, naar hun hadde fem smaa unger at passe og bare en tomset jente til at se efter krøtterne. – – Og det var mel og gryn til mad.

Og saa bygselafgiften at svare. Den skulde ud i november paa høstthinget, den. Men ikke blev der synderligt grøn at sælge [149] af avlingen i Hauksveen; den frøs mest tredje hvert aar, akkurat som den hadde gjort i høst, og halvtomme stabbursbinger blev der støt.

Han klemte laaget fast paa smørøskjen og tygged seigt paa en lefsebete; derpaa svælged han, reiste sig og rusled hen til peisen. Varmen var ved at slukne; der laa kun en haug glør igjen og ulmed. Det var blet skynt i rummet, og i halvmørket glimted det rødt og mat i bilebladet.

Gullik løfted en tyrikubbe fra gulvet og slængte den paa peisen, saa gnisterne føg, stak tørre stikker indunder og blaaste paa. Det flared op med klare, spillende flammer. Han stod og saa paa; kroppen var krøget af slit, ansigtet rynket og ældet af sorger.

Omsider spændte han af sig skoene, la sig paa sengen og tulled sig ind i skindfælden og vilde sove. Men han kunde ikke paa længe for plagsomme tanker.

Far hans hadde vist ventet sig bedre lykke i Hauksveen, da han tømred de urimelig store stabbursbingerne. For over halvhundre aar siden brød han med sin slægt nede i storbygden, fordi han gifted sig med budeien paa gaarden, gik til øvrigheden og løste bygselbrev paa rydningsplads i kongens almenning [150] og blev kongens husmand, som det kaldtes. For arvelodden sin bygde han stuebygning og udhuser. Ikke skulde slægten ofte ha nødig at mindes ham og kjærringen hans og skjæms over det ringe giftermålet. Ikke spurte han efter den, og ikke den efter ham heller, og Gullik var vokset op som eneste søn uden at høre stort om skyldskab hverken paa mors eller fars side. Moren var ligesaa kry mod de husmandsfolkene, hun stammed fra, som faren var strid mod sine frænder.

Gullik gifted sig, før faren var død. Da ægted han datter til nærmeste granden sin, der bodde en times gange længer nede efter sæterveien, og overtog bygselen. Senere kom baansungerne; to af dem strøg med i krilla, men fem blev ilive og skulde ha føden og klær – det skulde kjærringen og mor hans og den tomsete tjenestejenten med. Hun skulde kanske snart til at kræve aarsløn atpaa, hun.

Alt dette tænkte Gullik paa, men især paa bygselpengene, som maatte skaffes, hvis ikke lensmanden skulde jage dem fra det vesle, de aatte. Og gubære den armoddommen, som maatte betle! – De hadde aldrig kunnet rose sig af milde og runde medhjælpere i Aasfjerdings; [151] dér var det for mange fattige til det.

Han sovned tilsidst, men blev ved at puste langsomt og tungt. Det lød, som om han sukked i søvne ogsaa.

Paa peisen luebrændte tyrikubben; travelt legte flammerne om den fede ved, ret som det var spraked det koselig i den, og røgen dansed op piben. Og det stærke lysskjær bragte bladet paa bilen, som stod lænet mod sengestolpen, til at blinke og vindusgluggens ruder til at skinne.

— — — — —

Tidlig paa natten kom østenfra over vidden en mand, som bar paa en svær, bred skræppe. Han gik sagte og usikkert. Om eftermiddagen var han faret vild og hadde flakket om i timevis, træet og frossen. Da kvælden faldt paa, misted han

rent stien, han hadde fulgt, og dér han nu gik, dasked kjærringriset ham om benene.

Paa toppen af et lavt bakkedrag stansed han og hægted skræppen af sig. – Vidden bredte sig jevnt til alle sider saa langt, han kunde skimte. En aa bugted sig nedenunder bakken. Det var noget disigt og faa stjerner, men mod syd saa han gryet af maanen, som var ifærd med at staa op; saa blev det mere [152] sigtbart. – Lidt efter lidt dukked den frem, og den vokste sig stor og gul, hang ligesom fast ved himmelranden et øieblik, løsned saa og steg, mens dens guld blegned, indtil den sølvhvid og blank seilte henad himlen og speilte sig glitrende i aaen.

Et skarpt, sultent dyreskrig klang gennem nattestilheden. Det kvak i manden; han holdt op at glo paa maanen.

Hvad slags skrig var det? – Ikke fra ræv – ikke fra dyr, han kjendte – kanske det var jærv, for han hadde aldrig hørt jærv og ikke talt med nogen, som det hadde.

Paany fór han op og la haanden til panden. Var det ikke skjær af ild, han hadde set langt borte paa den graasorte vidde? Han stirred og stirred – væk var det, men han fandt det atter. Det var et svagt, rødligt lys som af peisvarme gjennom en vindusglugge. Og fast og roligt var det – – der var rimeligvis folk paa en sæter derborte.

Han hev skræppen paa sig igjen; meget kunde der ikke være i den, saa letvint gjorde han det, og efter at ha tat sigte paa lysskjæret skridted han fort nedad bakken, idet han putted fingrene en for en i munden, for han hadde faat neglsprætt af kulden.

[153] Han satte bent frem, kom ud i ur og ulænde, men steg paa, halvt i sprang, naar han kunde. Men afstanden var drug alligevel, og han maatte hvile om en stund.

Veien bar langs med aaen; den retted han sig efter og naadde tilslut en skigard rundt en sæterløkke. Tæt ind paa laa mørke klynger af størhuser og fjøs. Han øined ikke længer lysningen og blev uvis, kjendte saa lugten af røg og gik efter den.

Gullik vaagned ved, at én snakked til ham og reiste sig søvnørsken overende i sengen. Foran ham stod en diger skræppekar i graahvid rundtrøie med tinknapper.

«I Jøsse navn! Kommer her folk naa?» sa han fortunlet.

Karen tog til at forklare, at han hadde faret vild og var rigtig glad over at ha truffet paa husly og mennesker. Imidlertid vaagnet Gullik helt og tusled om i hoselæsten for at lægge paa peisen.

«Du faar se til at sidde,» sa han og flytted en løsbænk nærmere til varmen. «Det har været koldt ude, tænker jeg.»

Karen lo svært høit, klasked næverne sammen og gned dem og hyfsed saa af sig skræppen. – «Det er ikke frit for det. – – [154] Men her blir det vist snart lunt nok, ja.» – Han var rød i ansigtet og hadde smaa, mysende øine, som tindred af fryd og tilfredshed over at være velberget i hus.

Gullik likte ham godt og svarte uvilkaarlig paa latteren, stilfærdig og knæggende. – «Dér er lidt at bide i, om du kan med simpel kost,» bød han, idet han tog laaget af smørøskjen og viste paa madvarerne paa bordet.

Den fremmede smurte et stykke lefse og hentede en flaske op af skræppen sin. «Vil du ha en dram?» spurte han.

«Tak, som byr, men du kan trænge den bedre selv,» indvendte Gullik, som stod ved peisstøtten og kipped paa sig skoene.

Det rak til dem begge, mente den anden, og Gullik tog en slurk og en til, da han nøddes.

Saa slog karen sig ned ved bordet og spiste og beretted paa raptunget valdresmaal om sin vandring over fjeldet. Alt i et tøied han sig frem efter en ny forsyning mad.

Han hadde været i Østerdalen, fortalte han, og det var gildt kvindfolk at handle med der for en skræppekræmmer. Overvættes med penge hadde de vel ikke, og løse paa skillingen var de nok i grunden heller ikke, men [155] ud med mynten maatte de, naar han syntte dem varerne. – Aa, de betalte ofte bedre end rige kjærringer i Hedemarksbygderne, for de var mindre vant til at træffe

kræmmeren og titte paa stasen hans. – Men nu var valdresen ved godt lag, fordi han slap at ligge natten ude og omkommes; ellers var rigdommen blet dyr for ham.

Gullik sad paa peiskanten og smilte og svarte ikke stort til. Det var tænkeligt, at jenterne blev opstelt paa at handle, naar kræmmeren havde saa let for at bruge kjæften.

Men pludselig brød denne af og strakte sig gjespende. Han var mæt og kjendte det paa sig, at han havde gjort en lang gaange, sa han. – Blev der følge at faa til bygden næste dag.

Det blev det – i det mindste et stykke paa veien.

De dividerte lidt om, hvem som skulde ligge i sengen, mens de delte sidste slumpen af brændevinet. Den, som havde massert mest, kunde sagtens trænge ligge bedst, mente den ene; men den anden slængte sig paa bænken foran peisen og svor paa, at han ikke vilde jage en gammel kal ud af skindfælden, og Gullik kunde bare sørge for, at varmen ikke skulde slukne paa gruen og lægge sig igjen.

[156] Da han kløv op i sengen, kom han til at sparke atti bilen, saa den klirred, men skræppekaren sov alt og rørte sig ikke. – – –

Men Gullik blev paany plaget af tankerne fra kvælden. Det var, som om den fremmede hadde vakt dem end stærkere tillive med praten om fortjenesten sin. – – Slig en som han kunde sprætte om paa landeveien og sanke sig gods og guld og bry sig om ingenting – han brugte ikke sidde hjemme med kjærring og ungestræv paa en fille bygselplads i aasmarken.

Gullik døsed af, idet han grundet paa, om ikke han ogsaa hadde gjort klogest i at prøve lykken som skræppekar i sine unge dage – han husked paa en kakse, som hadde skrabet ihop kjøbesummen for en af bygdens største gaarde paa den maaden. Men den kaksen hadde ikke været dér fra bygden – hadde været dølefødt – og det slags handel og vandel faldt sig ligesom hændigst for døler og valdreser; de vyrded saa lidet at truge sig ind paa folk og prate lækkert for at tjene en skilling – – –

Ud paa morgensiden hørte han, at der blev kastet ved paa varmen og aabned øinene. Valdresen sad paa bænken med fødderne paa peisstenen og varmed sig. Om lidt knapped [157] han vesten op, og af en lomme paa dens inderside drog han

en tyk skindbog frem og begyndte at tælle op pengesedler paa enden af bænken. Han vædte pegefingern for hver seddel, og der var mange af dem og store iblandt, saa Gullik.

Han fulgte med i tællingen og syntes, det maatte bli flere hundre rigsdaler. Summen var for anselig til at være indtægten af en enkelt handelsfærd. Kræmmeren bar sandsynligvis sparepengene sine paa sig.

Valdresen talte sedlerne engang til, da han la dem tilbage i bogen igjen, og kremted fornøiet, i det samme han forvarte den. Saa trak han fødderne ned af peisstenen, stemmed hænderne mod hofterne, nynnede sagte en dansestub og trampet takten med hælene, spyttede efter ilden og bikkede overende paa bænken med armene under nakken, skiftede stilling og foldede dem over brystet og sovned, liggende paa ryggen og snorkende gjennom næsen.

Gullik laa en stund og bed tænderne sammen. Derpaa reiste han sig stivt og tvungent som en søvngjænger. – Næven famled efter bileskaftet og klemte om det. Listende paa hoselæsten steg han over gulvet, til han stod foran den snorkende. Ansigtet blev ligblegt, ^[158] læberne skiltes, og tænderne gliste; han stønede hvislende. Armene hævede sig, bilen løftedes; saa faldt den i et rasende hugg. Bladet skar gjennom hals og hvirvler, rødt blod sprøitete, det smaldt i bænken. Den liggendes krop drog sig sammen i én rykning og væltede sig ned.

Gullik seg i knæ og slap skaftet paa bilen, som klirrede mod peiskanten.

— — — — —

II.

Den næste dag i skumringen vendte Gullik hjem til Hauksveen. Han mødte ingen paa tunet og gjorde en sving nedom skaalen, skilte sig dér af med børen sin og stilled bilen og vidjemeisen med fiskegarnene ved huggestabben. Saa rusled han ind i gangen med nisteskræppen i haanden, la skræppen paa vasssaakrakken og blev staaende en stund. Fra kjøkkenet hørte han styret af barneleg og den tomsete jenten skrasle, og gjennom den tynde kammersvæg lød duren af morens rok.

Saa letted han stilfærdig paa klinken og gikk ind. – «Godkvæld,» hilste han, og

det blev saa stumt og tyst i det samme.

[159] Konen stod ved peisen og rørte i en grødgryde; hun retted sig op og sa lidt undrende: «Er du alt dér –?» Og en rødhaaret, tolvaars gut, som sad ved siden af hende og spikked, kasted emnet, stak tollekniven i sliren og hilste alvorlig igjen.

«Godkvæld, Lars.» Faren nikked til ham og til de andre barnene og drog af sig trøien og hængte den paa en knag. Men den tomsete jenten, der midt paa gulvet holdt paa at bygge hus af vedtrær med ungeflokken – to piger og to gutter – ikring sig, blev siddende paa huk og kope, og de fire ungerne kopte som hun.

Gullik skubbed sig op mellem bænken og langbordet, til han kunde læne sig mod roskabet. «Her staar vel til, ser jeg,» sa han tungt og træt.

«Du er sagtens sulten,» mente konen, hvis blik ikke hadde sluppet ham, siden han kom. «Retnaa skal det bli mad at faa.» –

Aa, det hasted ikke.

Døren til kammerset aabnedes, og moren traadte ud, men stansed ved tærskelen. Hun var svært gammel og mager, og skjønt hun ludende støtted sig paa en kjæp, var hun høiere end kvindfolk flest. Skjæret fra peisvarmen sved i hendes store, halvblinde øine, [160] og hun maatte skygge for dem. – Var det han Gullik, som kom? Og da hun virkelig saa ham henne i krogen, blev ogsaa hun lidt forundret: «Er du alt dér –?»

Han flytted sig endda bedre op til roskabet, før han svarte. Ja, han var saa – det ruved for sne, og han hadde skyndt sig til bygdes, forklarte han lavt, ligesom andpusten og stammed paa ordene.

Der var noget i klangen af stemmen, som urodde hende, og ruggende paa hodet stavred hun til bordet og tog plads paa en stol tversoverfor ham. Øinene søgte stivt og forskende hans ansigt. – «Er du ikke frisk, Gullik?»

«Vist er jeg det, mor!» værged han tvært spørsmålet af. Frossen var han rigtignok, snakked han godsligere. Adskillig kaldvorent hadde det været, sandt at si, og det skulde en fjeldkar altid taale, prøvde han at smile.

Men da spratt den tomsete jenten i veiret, spændte til vedtræerne, saa husebygningen ramled, og slog i en skrassel saa kold og braa, at det gik i dem.

«Hush, dit stygge trolld!» skjændte konen. «Vil du tie med dig! – Du kan ratt

skræmme en stakkar med den leie laaten din.»

[161] Og den mindste gutten tutred: «Aaffer gjorde du det, Marte? – Det var mit hus – det var det –»

Gammelkjærringen lukked øinene. «Er det ilde fat med dig naa, bytingen,» sukked hun og mumled: «Aahaa – du er af daarligt slag, kan ikke for det – mor din var en taterførkje og far din er fæstningsslave –»

Gullik krøb ihop henne i krogen og frøs langs ryggen, men som Lars veslevoksent tog til at fortælle, at det var tredje dagen hun Marte ikke hadde været det grannet tess, saa hun ventelig snart blev vettug at, slig hun pleied, fik han tid til at fatte sig. Og da gutten tilslut vilde vide, aassen det var blet med fiskingen, svarte han stutt, at der ikke hadde været leilighed til at sætte garnene denne gangen. – Han hadde forresten stillet meisen i skaalen.

«Jeg skal hænge op dem, jeg,» bød Lars tjenestivrig til og fór paa dør. Faren skvatt i og reiste sig.

«Det har ikke kommet væde paa dem, hører du!» ropte han og gik travelt efter uden bry sig om, at konen vilde, de skulde bie til kvældvorden var over.

I skaalen naadde han sønnen, som netop bøied sig over meisen for at rote garnene [162] frem. «La bli med det!» skjændte han kvast og puffed til ham. «Det har ikke været væde paa dem, hører du –»

«Au da!» Gutten sjangled unda og kom til sædes paa sagbokken. «Aa er det, far?» sa han fortabt og gnigged nakken sin. «Skal de ikke hænges op –?»

Gullik stod magtstjaalen ved huggestabben og nidstirred paa garnene og bilen. Saa strøg han fort næverne gjennom haaret, snudde sig og glodde tomt udover tunet, til han saa et par nytændte stjerner, som skalv paa den dybe høsthimmel over laavetaget. Hjertet hamred og hamred i brystet, og aandedrættet blev møisomt og hikstende. – Kanske var der blod under meisen, hadde det dirret i ham – han var ikke sikker for det, hadde ikke vasket den – det kunde ha rendt did, den var – der hadde været saa meget af det – det kunde suget sig op i garnene, ha størknet paa dem – – –

«Aa er det?» hvisked Lars hæst, i angst over farens rare adfærd. – «Men skal

de ikke hænges op, da?»

Gullik strøg atter næverne gennem haaret. Var bunden bloet, stort kunde det ikke være – det havde ligget noget hærk af en kløvsal paa gulvet under meisen, husked han paa.

[163] Hjertet slog sagtere, det banked jevnere. Nu vidste han raad og kremted og klarte stemmen: «Bær meisen op paa fjøstrevet og sæt den, saa én har greie paa, aa den er ess,» sa han høit og fast. «Vi skal hænge op garnene imorgen.» – Heller ikke om dagen var det videre lyst paa trevet; det blodsølet kunde ikke skjelnes dér. Og likest at en anden end han selv bar dem did, han hadde ikke hugen til det –

«Svint dig, Lars! Mor din venter paa os med maden. – Fik du en dask?» smaalo han venlig, mens han hjalp sønnen at faa meisen paa ryggen. «Jeg syntes bare, du va for snar med klaafingrene dine, skjønner du.» –

Lars kniste baade kry og undselig over den uventede opreisning, som farens ord ga: «Pyt det gjorde ikke vondt!» – Og afsted labbed han og glemte at være ræd for at gaa alene paa fjøstrevet.

Men straks sønnen var ude af syne, greb Gullik bilen og gik med lange, hastige skridt forbi laaven og bortover jordet til smidjen. Han rev døren op, famled efter smidjestedet og kakked først i det med øksen, som om han tog maal til et hugg i mørket, og dængte saa ivei med det ene sansesløst sinte hugg efter det andet, saa gnisterne spruted, og det ringte [164] som slæggeslag, og hele eggen brast af bilebladet. – Med ett slutted han. Hvad var dette for tull? De maatte jo høre ham inde i stuen ogsaa! – Han sled skaffet fra bilen og kylte begge deler bagom bælgem, hvor det klirred i gammelt jernskrab.

Ør og drivvaad af svedte slang han ud fra smidjen. – Aldrig skulde menneskehaand nytte den helvedes bilen mer! skreg det i ham. Det sitred i hans ansigtsmuskler, underkjæven skjøv sig frem, og tænderne pressesedes haardt ind mod overlæben.

Helvedes bilen! Helvedes bilen! – – Han haded det satans værktøi, som hadde fristet ham ved at være saa rede.

Et døgn hadde sløv gru dæmmet angerens fortvilelse op i hans sind; nu trued

den med at bryde al dæmning, i næste øieblik skulde han ha mistet vettet, ha hylt som et vildt dyr –

Helvedes bilen! svor han, – Aa, nei, nei! Bandte han? kvak det i ham, og stikkende skræk fik ham til at vide af sig selv igjen. Hans skridt sagtned. – Turde han bande, han? summed det ihærdig for ørene hans, og Gullik svimled og blev fjetret til flækken.

Den kjølige luft blev klam og furedes af dansende, rødtskinnende strimer. Han hutred ^[165] under en rid af indvortes frost og hakked tænder, og saa mærked han gigtflygt i armene.

Herregud! vilde han be. Men turde han nævne guds navn, han? – – Naadige herregud! –

Da lo Gullik. Høhaahaa! storlo han stødvis. Det hadde været en urimelig bra bile, den han hadde ødelagt, og liden gagn og mening var der i det. Dumhed og nauteri – haahaahaa! Den stakkars, uskyldige tingen kunde ikke for noget – – –

Den stødwise, krampagtige latter stopped. Han skutted sig og saa vart til alle kanter, og de flokede tanker svandt. Og det var, som vaagned han, eller som hadde han været saa længe hjemmefra, at han var blet fremmed for sin egen boplads og trængte at dra kjendsel paa den.

I den sene kvæld seg den sorte granskog tættre indpaa gaarden, og det gjorde den vesle, gulblakke stubmark ovenfor husene smalere; nedenfor tunet stupte den bratte sve ned til et trangt dalføre, hvorfra Harsjøens bugtede vandspeil endnu skimred op gjennem mørket. Men Kværnelven kunde ikke mer skjelnes, dér den ødt susende strømmed til bygden, hvis bakkedrag og knauser runded sig som fjerne skyggebølger op af den nat, som skjulte fladlandet.

^[166] Det var stjerneklart. Men hinsides dalen, over Vardaasens spidse top, svartned en enslig, mægtig sky den blanke, blaa himmel, og idet Gullik stod der, syntes han den skyen vokste og gled nærmere, at den sank fra Vardaastoppen henimod Hauksvehøiden, og at det blev lavere og lavere til den.

Og den skræmte ham, han vaaged ikke se den og dukked sig og fæsted blikket paa stien foran sine fødder. Men det øged kun uhyggen – han ante det forfærdelige synke derovenfra: det var straffedommen, som skulde knuse ham.

Og angsten tvang ham til at nævne guds navn alligevel. «Aa, naadige herregud!» bad han. «Naadige herregud» – mimred læberne idelig; han eied ikke røst til at si bønnen høit og ikke minde for, hvad han egentlig ba om.

Sagte grodde en slags styrke frem af hans vaande, til han aarked gyse, sukke og se op. – Og skyen var ligedan, hang lige høit! Han aanded friere: Dette hadde nok været indbildning – – –

Han rusled videre. Men gangen var ynksomt træt, og manden var blet mindre og svært rundrygget og kroget i knæerne.

Konen hadde øst op grøden og satte det dampende fad paa bordet, just som han var [167] tilbage i kjøkkenet igjen, og Lars stod og skræved karslig og skrød for søskendene sine af, at han hadde været alene paa fjøstrevet i bælmørke og gjerne skulde fly did engang til paa røde rappen og lugge nissen i veirhaarene.

Gullik skjønnte, de slet ikke hadde ventet paa ham, og studsed over, at han ikke hadde været længer ude. De kunde ikke ha hørt ham i smidjen heller – de spurte ikke, og han hadde kviet sig for spørmaal og likte at slippe dem. Og skrubsulten blev han af at lugte grøddampen.

Han satte sig bortaat, og første skeen ga han sig næsten ikke stunder til at dyppe i melken og blaase paa, saa glohed den var. Han hadde vist ikke smagt mad det døgnet – nei, ikke siden – siden – – Han skulde til at faa i vrangstruben og hosted, men svælged tappert og langed derpaa trutt til grødfadet.

Under kvældvorden var det temmelig stilt, for kvindfolkene vilde ikke bry husbonden, han tyktes dem baade sulten og sliten og ikke oplagt til prat. Og de voksnes faamælte væsen la en dæmper paa barnene. Fuldstændig kued det dem, at moren maatte være streng mod Marte, som smatted og slafsed værre end en [168] døl. Og det vrangtrodde vilde ikke lære folkeskik; hun rendte gaulende fra bordet og hev sig paa sengen. Men gammelkjærringen ænste ikke Marte; hun spiste lidet, sad mest og kared med træskeen, og hendes store, halvblinde øine vagted ufravendt paa sønnen. Gullik hadde støt været en snil mand hjemme og ikke brugt at rakke til med surhed og bekymring i sin egen stue. Men efter kvældvorden pleied han være rent lystig og leken og staa ved peisen og spøge med ungerne og klappe dem paa haaret til godnat. Han stilled sig dér nu ogsaa, og de samledes om ham og skravled i munden paa hverandre, men han var taus. De

hadde saa mangt at fortælle, som var hændt under farens fravær; han hørte dem neppe, svarte ikke et muk. De blidlaatne stemmerne blev kjælnne og lækre og tiggend for at bli hørt, og de blev høiere af iver og *vilde* høres. Han bare nikked og brummed hen for sig. – Han forstod, at kvindfolkene nok undrede paa ham, det plaged ham, og derfor strævede han at være som vanlig. Det nytted ikke; han stod stur og støl og sanste lidet.

Da tidde de større barnene et for et, og de lyse, runde ansigter vendte sig fattigslige [169] af skuffelse mod faren. Men mindste gutten slog armene om hans ben og klængte og vilde ha klap over haaret. – Gullik kjendte den varme, myge kroppen ind til sig og smilte stivt. Langsomt førte han næven nær til guttens haar, rykked den saa væk og folder hænderne bag ryggen. – Det var som sleipt, lunkent søl mellem fingrene hans – han kunde ikke røre ved haaret til baansungerne sine.

Han blev kaldsvedt. «Gaa unda,» sa han hæst. «Jeg lyt lægge mig – gaa unda.» – Det skured i struben, naar han talte.

Og barnene drog sig fra ham.

«Aa er det, Gullik!» ropte konen. «Er du klein?»

«Du er syg,» sa moren sagte og langtrukkent.

Han svarte lavt uden at se paa dem: «Jeg er saa altfor træt,» og gik til sengekammerset. – Saasnart han hadde lukket døren, knapped han vesten op, fandt frem af barmen valdresens skindbog og grov den omhyggelig ned i sengehalmen ved væggen. Flængte klæerne af og la sig inderst.

Han lod, som han sov, da konen lidt senere stelte med de smaa, som laa i kammerset hos forældrene, og klædte af dem, og han snorked virkelig, da hun selv la sig ved siden af ham.

[170] Drømmefrit sov han i et kjør, til han vaagned ganske udhvilt og arbeidsstærk ved daggry og gjesped og strakte lemmerne. Han var alene i sengen, konen pusled alt i kjøkkenet.

Likest at staa op og gi hesten, tænkte han. Men istedenfor trev han tag i fælden, trak den over akslerne og ørene og rulled sig næsegrus. I et blink hadde han husket forrige morgen i graalysningen. – – Livagtig som syner husked han, at han slæbte et hodeløst lig over rimhvid mark, som det blev en bred blodstrib

paa, ned til en dyb lone i fjeldaaen og sænked det dér. Og at han gjorde endda en vending til størhuset, putted et menneskehode i en kramkarsskræppe, fyldte den med sten og slap den i samme kulpen. Og at han hadde baaret vand i et sprukket kjørrel og skyllet væk blodstriben og vasket og skuret i størhuset. At der hadde været en diger dam paa jordgulvet, og faafængt hadde han vasket og skuret, fordi blodskvættten var overalt, helt opunder tagbjælkerne. Og at han hadde flidd klæerne sine – og at han ikke kunde mer, at rædselen greb ham. Saavidt hadde han vundet sanke ihop redskapen sin og lagt paa sprang tilbygdes og glemt stængslet for størhuset –

[171] Men størhuset skulde han svi af, lovde han, for det var faafængt med vasking og skuring – –

Han laa næsegrus og skalv, saa det taased i sengehalmen, og husked blodstriben paa rimet, de levrede slinter i bloddammen paa jordgulvet – alting husked han livagtig og om hinanden som i hvirvlende syner.

Og Gullik blev liggende tilsengs omtrent en uge. Kvindfolkene laged den bedste maden, de kunde koge, til ham og vidste ikke sin arme raad, og ret som det var kom ungerne paa graaten for far sin.

Men hans første ærend, da han var paa benene igjen, blev at vandre til landkræmmer Orre for at hente opgjør og handle noget paa boden. Han veksled et par sedler ved betalingen.

Efterat der var blet skiføre drev han lidt med rypesnarer paa fjeldet, og ved paasketid opdaged folk, som skulde kjøre hø fra en sæterlyu, at flere af husene paa Almssæteren var nedbrændt. Ventelig hadde fanter og taterpak voldt det.

III.

[172] Mange og lange aar senere hændte det en sommerdag, at en mand hadde været tilfjelds med nogen hester og paa hjemveien stanste i Hauksveen og hvilte i den nye stuebygningen hos Lars, som hadde tat over gaarden efter far sin. Det var ved middagsleite, og manden blev bedt om at spise med, og ved bordet fortalte han, at to gjætergutter her en dagen fisked op en lærskræppe af Fjeldaaen under Almssætervangen; men i den fandt de levninger af et menneskehode og

desuden forskjellige smaatterier, af dem én kunde vide, at skræppen maatte været en handelskars. Den var ogsaa af det slaget, som omvankende kræmmerer brugte, og alt tyded paa fordums mord og forbrydelse, øvrigheden hidtil ikke havde hat tæften af. Nu var lensmanden budsendt, men det kunde vist ikke nytte stort. – Og gjætergutterne var blet rent forstyrret ved sit fund, de var næsten ikke at faa til at følge krøtterne. Og budeierne syntes de saa skrømt baade natten og lyse dagen.

Under det manden fortalte, kom der ind en liden, tykfalden og hoftesvær kvinde med gulagtig hud og ramsvart haar og satte sig stille [173] i en krog og hørte efter. Ingen agted paa hende, for det var bare Tull-Marte, som stelte for føraadskallen i gammelstuen. Folkene drøfted nyheden, og brugeren selv snakked om, at Almssæteren skulde være nedbrændt i hans barndom, og at kanske en morder hadde stukket varme paa for at dølge sporene af sin ugjerning. Faldt et drøit og blodigt ord under samtalen om drabet, gnistred det i kvindens brune taterøine, den fede krop vugged lystent, og hendes hvide tandgard gliste.

Folkene blev færdig med maden, og den fremmede drog sin kós, men hun blev sittende dér søvnig og fordrømt en god stund af middagshvilen. Saa fór hun op, skyndte sig travelt over tunet til gammelstuen, vagged fort gennem kjøkkenet og aabned døren til bedstemorskammerset paa klem.

Hun titted ind i rummet, som var skymt, fordi en trøie var hængt for glaset mod solen, puffed saa haardt til døren og slog i en fæl, braakende skrassel.

Det rørte sig borte i sengen. – «Aa er det?» spurte det ærg. «Jeg vil ha fred til at hvile,» skjændte det, men røsten blev straks sagtmødigere: «Er det ilde med dig at naa, Marte?»

Hun skrasled og stod og skubbed akselen [174] mod dørkarmen. «Vil du vide nyt, mand!» skreg hun. – «Her har været en fremmedfark og hat snodige nyheder i posen,» stønned hun mellem lattersmældene.

«Aa er det?» spurte det igjen utaalmodig, og en gubbe med langt, hvidt haar og skjæg reiste sig møisomt overende paa sengekanten.

«De har fundet skrinet med det rare i!» gotted hun sig barnagtig.

«Aa er det, spør jeg?» Gubben blev harm for alvor, og det hjalp og staggod

hende; jenten var nok huggræd. – Hun stammed noget om, at gjætergutterne fra Almssæteren hadde fisket en læskræppe med en hodeskolt i – –

Hastig og stilt tusled gubben paa hoselæsten over gulvet, stod skjælven foran hende, og som i blinde kramsed han efter hende med udspilte fingre. – «En skræppe?» – læsped han, og fingrene fik fat i jentens arm og knuged den.

«Ikke bli vond paa mig!» klynked hun og sled armen fri og veg baglængs ind i kjøkkenet. – «En kramkarsskræppe,» sa hun tryggere og skotted hen paa ham og ramsed op: «Og de har budsendt lensmanden, at den, som mordet gjorde, brændte Almssæteren og –»

[175] Kallen tusled nærmere, og skridt for skridt rykked hun unda, skræmt af øinene hans; de var vilde og brændende.

«De fakker ham sikkert – ikke vær sint paa mig» – bad hun. «Det er ikke farligt – han skal ikke slaa ihjel oss – de fakker ham sikkert» – sutred hun og stødte bagen mod en bænk og datt ned paa den. «Det er ikke farligt!» hvinte hun og værged for sig med hænderne. – «Thi øvrigheden bærer ikke sværdet forgjæves,» mindedes hun i forskrækkelsen en stump af præstelærdommen sin, og dermed løsned graaten. Hun tuded.

Kallen gled forbi hende ud i gangen og ud paa tunet. Dér tverstanste han. – «Trauen fære!» mumled han og filtred næverne ind i sine hvide haartjavser og blev staaende midt i solstegen, rundrygget og kroget i knæerne og skjælven, og over det ligblege ansigt la mangfoldige rynker et net af tynde skyggestreger.

Hulk i hulk klang Tull-Martes graat fra kjøkkenet.

Men det varte ikke længe, saa blev Gullik Hauksveen atter rolig, og det skede med et og uden ydre kamp. Et snart, lurende blik til siderne ga vished for, at han var alene – ingen hadde lagt merke til ham – og han [176] gik ind igjen og fik paa sig skoene, idet han brummed til Marte, at hun fik holde maade med den tudingen. Da han lidt efter var henne i nystuen for at høre af sønnekonon, hvad fremmedkaren egentlig hadde fortalt, kunde ikke hun ane det mindste paa ham; det er ikke let at skjelne, om et gammelt, gustent opsyn er endel blegere, end det pleier, og han var ikke nysgjerrigere end rimeligt kunde være, mens han talte med hende.

Siden drev han bortover jordet til smidjen. Det grodde gildt paa agrene, som hadde videt og bredt sig og trængt granskogen tilbage fra gaarden, og høvlingen kunde ikke ønskes likere, slig som saaterne topped sig tæt i tæt paa den bratlændte eng, der før hadde været uryddig sve. Dersom nu bare alt naadde velberget i hus uden at li skade af høstbløde og frost – –

Men ved smidjen snudde han, og hans gang blev raskere og bestemtere, som var han kommet ihu, at han hadde et eller andet at udrette. Han tog rake veien til laavebroen og oover den.

Inderst paa laaven hadde han gjemt noget i en spræk mellem taget og det øverste stokkelaget tilvenstre for gluggen. Han tøied sig [177] paa tærne og ledte efter det og maatte bruge magt for at trække det ud, saa fast var det kilet. – Det var et rustent jernstykke, et ødelagt bileblad.

Han blev staaende og veie det i haanden. – –

Det hadde forfulgt ham i aarevis, dette jernstykket, han hadde ikke kunnet bli kvit det. I smidjen skulde Lars gribe netop det blandt det øvrige skrammelet, da gutten blev saapas, at han vilde prøve kunsterne sine; han vilde ha gjort en dugelig øks af det. Men Gullik narred det fra ham og slængte det i en stenrøs bag stalden. Dér fandt en af smaajenterne bilebladet en vaar og blev svært unau, fordi faren ikke vilde la hende ha det til moroleke. – De forskjelligste steder hadde han stukket det hen, allestedsfra roded ungerne det frem – støt faldt det i veien for barnene, efterat de var blet voksne ogsaa. Det ligned til, at den tingen var forgjort. – Han burde ha baaret den langt væk og kastet den, men hadde aldrig hat fremfærd til det. Iforfjor hadde han puttet den ned i sprækken her – –

En svale skjød som en pil ind gluggen og forbi Gullik. Han skvatt til, rev sig i haaret og skotted mumlende efter fuglen, [178] som hadde reder under taget, vendte sig derpaa og saa ud.

Luften var blikstille, og solfylt tindrende var sommerhimlens hvælv over landet. Harsjøen laa blank under skoglierne og speilte Vardaasens spidse top, og mellem hang af løvtrær dured Kværnelven skumhvid og vandrig nedover mod bygden, hvor skogklædte bakkedrag og knauser skiltes af sletternes frodige agre og volder. I vest blaaed en fjern, langstrakt fjeldkam over et smalt, skinnende grønblaat glytt af fjorden.

Gullik tænkte videre. – – Det, han vandt i synd, ikke hadde han forødt det i skam. En tro husholder hadde han været med det og ofret det, han eied, paa sines bedste. De døde fra ham – moren først og kort efter konen – og ikke skulde nogen af dem ha et haardt ord at si til vorherre om ham. Og barnene hadde han sørget for og git skikkelig og retskaffen opfostring, saavidt hans evne rak; de trivdes og hadde det godt hver paa sin kant. Og den vesle arven, de skulde faa – – Gullik virred med hodet; han vilde ikke huske paa arv og rede penge.

Og trofast hadde han strævet og trælet paa den tungdrevne jorden sin; folk, som hadde set slidet hans, nænned ikke engang misunde [179] ham, fordi han blev en selveiende mand og skrabte lidt velstand ihop, tidligere end venteligt kunde ha været.

Men for alt det – uret blev ikke til ret. Kanske hadde valdresen ogsaa hat baansunger at sørge for hjemme i stuen sin. – – Det grøssed i Gullik, og han lukked øinene, som det var blet hans vane, naar den tanken sved ham. – Omvankende kræmmerer var oftest ungarer, trøsted han sig, og den trøsten var ogsaa blet en vane.

Og synden kunde ikke sones og udslettes ved alt det, han ensom og folkesky hadde lidt i disse aarene siden den natten paa Almssæteren. Han hadde ikke vaaget gi efter for sin trang til at skrifte for præsten og faa alterens sakramente; præsten kunde røbet ham for øvrigheden, og da vilde barnene hans blet morderunger. Mest for deres skyld hadde han negtet sig den lindringen.

Skulde alt – alt rippes op igjen nu? – Han filtred fingrene ind i haaret og lugged og lugged, traadte fra gluggen og kom til at se det gabende, mørke laavegulv lige ved siden af sig. Det svimled for ham – Rippes op igjen alt – alt, nu han var blet en gammel stakkar!

Viltert kvidrende skar svalen ud gjennem gluggen. Gullik kaved med armene, gjorde [180] et lidet hop og styrted bagover. – Og det ga et dybt, rungende dunk nedefra det tomme laavegulv – – –

De hadde raad til at gjøre et pent gravøl i Hauksveen.

NATTEVAGTEN

I.

[183] Det kuppelløse gasblus høit oppe paa vagtstuens væg brændte med sagte syngende surren i nattestilheden, og lyset faldt skarpt udover en kvinde i blaatøiskjole, som sad ved bordet og strikked. Hendes rødblonde haar var strøget glinsende glat tilbage fra panden og viklet ihop til en liden, haard knude i nakken, og dette lod det langagtige ansigt med den rette næse og kraftige hage synes endnu mere kantet og magert, end det virkelig var; kindernes bleghed dulgtes ikke synderlig af de talrige fregner, sommeren hadde fremkaldt, sliq den stadig pleied, skjønt hun just ikke var videre udsat for solstegen. For i det sidste halvandet aar hadde hun hat post som nattevagt her ved hospitalets nerveafdeling, og det vilde si, at de fire ugerne i et træk, hun uafbrudt forretted tjeneste, sov hun fra [184] dagen og solen, og den femte ugen, hun skulde ha fri, sov hun helst døgnet rundt – under aaben himmel færdedes hun i det mindste ikke. Hun hadde nemlig tabt lysten til det, rørte kun paa sig akkurat det nødvendige, blev saa fort træt af at gaa og spasere og snakke med folk. Men ellers var posten slet ikke saa ilde, naar hun bare holdt sig nok i ro; hun var bedre lønnet, end hun nogensinde kunde haabet at bli som tjenestepige og mere respektert ogsaa. Og det satte hun svært pris paa.

Træt og slidt var ansigtet, men dog eied det præg af ungdom: Læberne var friske og levende, og de store, graablaa øine kunde smile inderlig muntert, naar hun drømte hen for sig ved sit arbeide. Og hun hadde for skik at digte meget vidtløftige drømme alle de tause nætterne, hun sad saan og strikked; de var saa bra til at fordrive tiden med. I begyndelsen, før hun lærte den kunst at drømme, hadde det ofte været en ren kamp at faa has paa de timerne, som skulde vaages tilende mellem hver runde, hun vandred med vægteruret for at trække det op paa de bestemte steder.

Strikkepinderne glitred og klirred; gasblusset surrede og sang. Bag hende stod

døren vidaaben til korridoren, men derfra hørtes neppe [185] en lyd. Her var saa fredeligt paa afdelingen i nat, og patienterne havde været rigtig føielige og greie, lige fra reservelægen og oversøsteren gik aftenvisiten og ga dem, som trængte det, medicin at sove paa. Ikke én havde ringt eller ropt. – Det hændte jo ikke saa sjelden, at de var slemme til at mase, og at drømmetraadene blev rykket i stumper og stykker ret som det var – – – –

– – Den sjøgutten, hun hadde kjendt nede i kystbyen, dér hun var født – han, som fridde til hende – – Hun rødmed og munterheden kribled i hende ved mindet om det frieriet. Det var baade løier og moro, endda hun blev paa graaten af generthed, og det hadde været synd i den stakkaren! Egentlig hadde hun ikke ofret en alvorstanke paa det dengang; faren levde og hadde isenkrambutik, og gutten var søn af en simpel fisker. Men nu var faren død og begravet, butikshandelen slut, moren fattig enke og mangen forandring skedd, og gutten skulde være blet styrmand, skrev hendes søster ivaares. Mon han hadde glemt hende? Han bandte sig fri for at kunne det – – – Om hun blev gift med en skipper, kanske fik hun seile omkring i den fremmede verden. Ikke med ham netop. Men om hun blev konen til en skipper – –

[186] Der blinked sol over sjø, og skuden stevned i magsveir til Antwerpens havn. I den byen kunde en kjøbe fine og solide stoffer saa utrolig billig. Silkekjole til stas – og – og – en af tyk, blød, sort uld til gaabortplagg. Tolderen hjemme – pyt, *ham* skulde hun da vide raad for at knibe sig unda! – –

Hun skvatt op og slængte strikketøiet. Dér ringte det jamen, og det hidsig ogsaa! – Hun saa efter paa nummertavlen. Sandelig var det ikke fra *N*, hos den unge grossereren! Og han laged aldrig bry og styr i utide, men han hadde ruslet saa sturen og likesom skræmt de seneste aftenerne.

Hun tændte en liden lampe og traadte ud i korridoren, som var fyldt af stærkt maaneskin, der festligt og i brede flaker vælded ind gennem de store vinduer og slog tilbage fra de hvidtede mure. Filtskoene dæmped støien af hendes skridt, mens hun med glidende, vuggende gang skyndte sig forbi dør efter dør, udenfor dem stoler var stillet med patienternes klær til børstning. – *N* var det tofags hjørneværelset længst henne i korridoren, det luftigste og hyggeligste rum, afdelingen hadde, og det blev kun overladt slige, som levned at betale ekstra for

sig, og denne grossererens skulde være forskrækkelig rig. Aaja, tydeligst blev [187] det mærkbart i sygdom og legemlig skrøbelighed, at penge skabte forskjel paa folks kaar, det hadde tidt forarget hende. Men de skjærmed saavist ikke for det værste, som ondt gjorde, og det tænkte hun paa underveis, for rygtet sa, at han skulde været fra sig af kjærestesorg –

Hun vridde varsomt dørhavet om, hadde et eget snit med det, saa det ikke knirked det gran, og smatt ind, idet hun løfted lampen i veiret.

«Ønsker hr. grossererens noget?» spurte hun, og stemmens lindrende tyste klang røbed, hvor vant hun var til at omgaaes nervøse og forpinte sind.

En mand i brun slobrok sad paa sengen og hadde kippet tøfler paa de nøgne fødder; hans tynde hænder greb i kanten af tæppet og halte det sammen over knæerne. Ansigtet med det snauklippede, sorte helskjæg var usundt gulblegt og fugtigt af sved, og de mørke øine glipped anstrængt mod hende, som om lysskjæret smerted dem.

«Jaja – jeg kan ikke sove,» sa han hurtig, sparked tøflerne af, lemped føddene op i sengen igjen og dækked sig med tæppet. «Undskyld, jeg forstyrrer Dem. Men kunde De ikke laane mig en lampe? – Jeg vilde prøve [188] at læse mig søvniq.» Han pegte paa en bunke aviser paa bordet.

Var det saa daarlig med søvnen? Hun saa tvilende paa ham og likte ikke rigtig hans tilstand. – «Jeg har bare denne ene lampen,» svarte hun langsomt, og den turde hun ikke levere fra sig for reglementet. Doktoren maatte gi ordre, hvis patienterne skulde ha lys paa værelserne, og heldigst var det, kunde han sove foruden læsning. – «Og det vil De sagtens,» smilte hun trøstende.

«Bevares vel – reglementet!» lo han kort og tørt og strøg utaalmodiq sveden af panden. «Bevares vel – det bør man lystre!» – Men han laa her vaagen og grubled paa alting: Kunde hun si ham, var det menneske eller dyr, som listed og tasled udenfor? Det var første etage dette og lavt til vinduerne. – Han hadde selv agtet at undersøge sagen – –

Hun vilde berolige ham og gik til vinduerne, rulled begge gardinerne op og titted ud, mens han spændt saa efter hende. Skraat fra hjørnet faldt en gjennemsigtig skyggestrime langs væggen, men i augustnattens dagklare maaneskin bredte hospitalshavens grusgange og græsplæner sig øde og tomme

ned til den tætte granhæk, som danned dens hegn, og hinsides den var eng og lund og ^[189]vidtstrakte marker med spredte husklynger hist og her, indtil bebyggelsen tætned fjernt henne, dér den urene, hvidlige lysdunst over staden bued sig opad himmelen.

«Her er ikke et liv!» forsikred hun jevnt og rysted paa hodet. «De har nok hørt feil, og haveporten er desuden stængt og laast.»

Han lo atter, men lettere og friere, vrængte slobroken af og hev den paa en stol. «De har ret, jeg har indbildt mig det – søvnløse indbildninger, forstaar De. – Jaja, undskyld forstyrrelsen, da! Nei, rul ikke gardinerne ned.» –

Hun sa godnat, saa bad han: «Aanei, træk heller gardinerne for. – Godnat!»

Sagte, som hun hadde aabnet døren, lukked hun den og skyndte sig tilbage til vagtstuen, for hun hadde klokken-et runden at besørge. – Men det var svært, saa den patienten paa *N* var kvass og ræd i synet, undredes hun. Kunde den pene herren ha øvet noget galt og stygt? – Nei, det var jo kjærestesorger, hadde de fortalt hende.

II.

^[190]Torsdag i næste ugen traf det sig, at kvælden blev af de allerværste, hun hadde hat paa afdelingen. Der var blet indlagt en telegrafist igaar, og han hadde slaat sig ganske balstyrig ved aftenvisiten, skreget og hylt, at de vilde myrde ham, og sparket og glæfset og spyttet efter dem, som skulde bære ham til de uroliges polstrede celler. Hendes forklæ hugg han kloen i og rev det i traser. – Og det leven, han voldte, bragte hele korridoren i oprør. Skibskapteinen paa *D* fik det med voldsom krampegraat; præsten paa *H* forlangte ilbud til overlægen: han vilde utskrives øieblikkelig, der skulde telefoneres efter skyds, han vilde kjøre – det var ikke paa et galehus blandt rasende bestier, han skulde finde helsebod for sine svækkede nerver! Og de øvrige blev nogen grætne og ængstelige og nogen fliret pratsomme og kranglete indbyrdes; men om *det* hadde de været enige at la ringeapparatet skrangle ustanselig i timevis og skjænde paa nattevagten, som rendte fra værelse til værelse, over den tarvelige behandling, de var gjenstand for her paa anstalten.

[191] Hun gad ikke strikke inat. – Hun sad mismodig og mør af træthed ved bordet, foldede hænderne i fanget og lyttede til gasblussets sagte syngende surren. Og hun kunde ikke bare sig for at bli harm.

Paa patienterne sine – de var da kristne mennesker og pligtede bruge det vesle vettet, vorherre havde levnet dem, og ikke være ondskabsfulde mod en uskyldig; hun strævede saavist det hun aarked for dem! – Og paa reservelægen, som var blet opskjørtet og grov, og paa oversøsteren, som var blet spids og sur. Ingen havde sparet hende, alle havde de været leie mod hende. – – Hun vilde si op posten sin, hun vilde ikke være vaskeklud baade for diakonisser og doktorer og patienter!

Alle havde de været urimelige og leie. – – – Hun blev taarevaad i øiekrogene og bed tænderne sammen. Hun vilde ikke være tjenestepige, men hun havde gode attester fra de forrige pladsene sine, og de kunde ikke negte hende en god en her fra hospitalet, og saa vilde hun søge plads som husbestyrerinde hos en gammel enkemand med en flok uskikkelige unger. – Uskikkelige unger var ikke større trold end sinte og grinete voksne personer.

Alle havde været leie mod hende. – – Nei, ikke grosserereren paa N, huskede hun sig [192] om. Han var snil og blid og taknemlig i aften, som han stadig var. «Tak» og «undskyld», «tak» og «undskyld» – det var hans maade, ikke spor af kommandering og syt. Aaja, den armingen, han havde det kleinere, vilde ikke møde ved middagen i salonen længer, spiste paa værelset og var omtrent folkesky. At en godslig og dannet og rig herre som han kunde komme til at li af kjærestesorg –

Hvorfor ringte han ikke inat? – Det var blet til det, at han bestandig ringte en snes minutter over tolv, og bestandig var han da vækket ved, at det tasled udenfor. Det havde kramset paa vindusruden, paastod han iforgaars. Men straks hun rullede gardinerne op og saa efter, lo han af det hele og sa, han havde drømt. – Ja, mente han i grunden det? Den latteren hans var saar og tilgjort, og forstyrret bange for at være alene præcis paa det klokkeslettet, kunde én ikke tvile paa, han var. Og nat efter nat paastod han den samme tingen saa tversikkert, at hans forskrækkelse var paa nippet til at smitte hende med. Iforgaars, da det havde kramset paa ruden, skimtede hun skinbarlig, idet gardinet glapp op, at en

levende skabning smøg indmed husvæggen og sak i jorden. Et graat skrømt, som glodde og [193] borte blev. – – Og hun skalv paa haanden og maatte sætte lampen fra sig.

«Hvad var det?» ropte han andpusten.

«Ikke det ringeste!» tugted hun sig til at svare jevnt og freidig. Hun fattede nok paa flækken, at dette var tøv og tøis af hende og det, doktoren kaldte for hallucination, men det isned i ryggen hendes, og siden værked det i armer og lægger.

Hvorfor ringte han ikke inat? – Om han bare fik sund og fredsommelig søvn, sukked hun og gjorde sig rede til at gaa runden, for klokken var ét. Hun tændte den lille lampen og hængte remmen med vægteruret om halsen.

Dirrr– rr! skrangled ringeapparatet. Nummertavlen viste paa *N*. Hun skyndte sig ud i korridoren.

Dér var lysningen af maanen blet mattere og faldt saa skraat ind, at den ikke naadde stolene med patienternes tøj og de hvidtede mure, og hun var nær ved at snuble i en frak, som laa paa gulvet. Hun bøied sig og skulde til at ta den op – –

Forbi hende flød det som klam, kold strømning – en graa skygge svæved hen og svandt i tusemørket, og derfra fornam hun, at et levende væsen glodde – – –

[194] Hun slap frakken og støtted sig til muren. Hjertet hamred og hamred, og hun var daanefærdig af svimmelhed.

Dirr– rrr! skrangled ringeapparatet fra vagtstuen. – Grossereren paa *N* ventede, og hun gik videre. Skridt for skridt blev hendes gang støere og vandt hun igjen herredømmet over sig selv. «Hallucination» – mumled hun. «Hallucination kalder doktoren det – det kurerer de mange for, men jeg vil ikke ha det» – – Gudskelov, hun havde sanset at holde paa lampen!

Dørhavet blev vridd om uden knirk, hun smatt ind og løfted lampen og glemte sin egen angst.

Grossereren sad tvekroget i sengen og grov hodet ned mellem knærne; albuerne var presset tæt til kroppen og fingrene sprikte. «Næh– næh– næh!» hiksted og stønned han. «Ikke hid!» hven han. «Jag det væk! – Jag det væk!»

Hun greb ham i skulderen og skjøv ham tilrette paa puderne; modstandsløst

lod han det ske. «Saa – saa – Vær fornuftig!» sa hun mildt, og da han blev liggende stiv og stum og stirre sløvt, rusked hun lempelig i ham: «De maa vaagne – De har [195] drømt, ved De» – Hun hældte i et glas vand og bød ham, og han drak en slurk og kvikned til: udtrykket blev bevidst, hudfarven mindre grønlig gusten, og de stramme træk mygned.

«De har hat mareridt» – indprented hun.

«Mareridt» – jatted han ør, men pludselig reiste han sig overende, og øinene spilled, blanke af iver. «Mareridt, ja! – Naturligvis,» og han forklarte i flømmende fart, som var det en lekse han ramsed udenad, at det hadde været et typisk mareridt – mareridt kunde man ha og indbilde sig at være fuldstændig vaagen – dette var et karakteristikon for den hjernenevrose, han led af – særdeles karakteristisk for mareridt – et af de væsentligste symptomer paa denne nevrose
— — —

Og mens sætningerne smuldred til rapt stammet, plaprende gjenklang af gjængse lægeord, blev blikket stikkende og lurende, tog paa at flakke fra væg til væg, fra gulv til loft, lete under borde og stole og speide i mørke kroge, og han snakked og snakked uden at ænse meningsløsheden.

Hun studsed først – dette var saa meget slemmere end de tidligere nætterne – ante derpaa rædselen gjære bag forvirringen. «Hysh da!» skjændte hun myndig som til et forkjælet [196] barn. «De maa ikke hidse Dem selv – Vil De, jeg skal se efter?»

Han tidde og seg mat tilbage, og ubedt rulled hun gardinerne op; han skammed sig gjerne for at be hende om det, stakkar. – Natten var let disig med sløret himmel; en minkende maane af dugget sølv skulde til at stige klar af den urene lysdunst over staden, borte paa markerne kunde husklynger og lunde bare skjelnes som dunkle masser, og granhækken kasted tung og bred skygge indover hospitalets have.

«Saa, nu kan grossereren være trygg – nu har vi set efter,» nikked hun og trak atter gardinerne ned.

Men fra sengen hvisked det hæst og undselig: «Det er ikke ude – Det *var* udenfor – siden har det – siden skrabte det paa døren. Det var i korridoren, syntes jeg.»

Hun snudde sig braatt, la haanden paa sengestolpen og aanded dybt og saa ham lige ind i de stirrende, blanke øine. «Vær fornuftig!» sa hun alvorlig og lidt høimælt. «De ligger her for at bli frisk, og De skal hjælpe til og passe tankerne Deres – I korridoren fandtes der slet ikke andre end mig, og er De ræd mig da?» spøjte hun bebreidende.

[197] Han smilte spagt: «Dem, som er saa snil, Sofie» – –

Han kjendte navnet hendes, hun hadde ikke sagt ham det, og han maatte ha spurt en af diakonisserne; og det blev hun næsten glad for og bøied sig over sengen og pakked tæppet lunt om ham. Derpaa fugted hun et haandklæ i vaskevandsbollen for at kjøle hans pande. «De vil sove nu, haaber jeg – De skal sove.»

Lydig lod han, som han alt blunded, og svarte ikke, og hun sa godnat.

Men ude i korridoren blev hun staaende, kneb munden sammen, holdt pusten og lytted. Kun nattestillheden suste om hende. Saa begyndte hun at løbe med smaa, hastige skridt, idet hun sky skotted tilbage; lampen slukned, og hun sansed sig og gik rolig og afmaalt videre, til hun naadde vagtstuen. Da svigted knærne, hun segned ned paa stolen og rev halslinningen op for at faa luft. Og en stund vidste hun ikke af sig.

Hvad var dette for noget? vaagned hun. Han hadde hørt det, og hun hadde mærket det – noget var det.

Kanske var hun syg selv! skar det gennem hende – Paa vei til at bli forstyrret, daarlig? – Herre Jesus, hun hadde [198] set for mangt af denne stygge nervesvækkelsen og sindssygdommen. Hun vilde ikke – vilde ikke!

Hun trykked fingrene mod tindingerne og retted sig skjælvende op. Aa nei, hun var ikke tusset, blev det heller ikke. Men doktoren forstod sig nok ikke paa alting, og der var berettet baade i det gamle og det nye testamente om aander og besættelser – – –

Den arme grosserereren! Den bra, pene, rige herren, skulde han være geraadet i det ondes magt?

Og det blev til vished for hende, at han saa var, og hendes læber rørte sig i sagte bøn for hans sjæl.

Ved bønner vandt hun styrke og fatning, og hun kom ihu, at hun havde forsømt runden med vægteruret. Hun burde gøre den straks, men sad og grued for at færdes alene i de lange, tomme gange og trapper. Hadde hun endda hat en hund til at følge sig – en klog, lodden puddelhund, magen til den, de havde hjemme – – Det var hendes pligt at gøre den runden, formante hun sig; alligevel samlede hun ikke mod til det og lod det være.

Men ledig vilde hun ikke sidde, og saa hentede hun patienternes tøj fra korridoren og gav sig til at børste og fjølge det. Det drev [199] hun paa med i timevis, søgte tilslut rent efter sting, som trængtes, eller knapper, som skulde fæstes.

Endelig varsled daggrøet, at en af søstrene snart vilde afløse hende. Graableg og dødstræt slog hun vagtjournalen op for at notere i den – Ikke én eneste runde havde hun at føre ind. Men der var en rubrik for årsagen, dersom runder blev undladt, og mens hun smilte forlegent skrev hun langsefter den med store, klodsede bogstaver: «Forsømmelighed».

Dirrr! ringte det. – Naa, det var tyskeren paa *L* – han var altid slig en morgenfugl.

III.

Det var natten efter.

Igen sad hun under det syngende og surrende gasblus med hænderne foldet i fanget og gad ikke strikke. – Vilde han ikke ringe? Hun ventede og ventede, og hun havde biet det sidste kvarter i ulidelig spænding.

Hodet var bøiet tilbage, de magre kinder havde røde pletter, læberne sitrede, og blikket var ufravendt heftet paa taget med et udtryk, [200] som fulgte det vigende syner. Det vide, rynkede kjoleliv bølgede, for hendes hjerte arbejdede saa haardt, at hvert af dets slag føltes dumpt helt op i halsen.

Idag havde det silregnet fra morgenen af, og hun havde været plaget af hodepine og ikke kunnet sove, havde mest graat og væltet sig uden hvile i feltsengen oppe paa sit lille kvistværelse, ikke hat fred for tanker, hun selv kaldte taabelige, og ikke villet spise middag og ikke tilaftens.

Men nu dømte hun ikke længer de tankerne saa strengt; der kunde være sandhed i dem – ja, guds vilje ogsaa – –

Guds vilje? – Hvorfor skulde ellers hun ha faat forstand paa den virkelige grund til grossererens sygdom, hvis det ikke var, fordi hun skulde fri ham ud fra det ondes magt. Hun skulde kjæmpe mod det, slaass med det, rive ham fra – – fra djævelens klør, grøssed det i hende.

Det fatted hun først tilfulde, mens hun gik ned til vagtstuen ikvæld. Pludselig var det kommet over hende i loftstrappen, og hun var blet saa glad, saa glad, at hun maatte takke sin gud – – Han hadde tydeligvis valgt hende til at frelse denne usalige sjæl og gjøre dette menneske karsk; derfor var det blet [201] aabenbaret for hende, hvad som egentlig feilte grosserereren.

Ikke vilde hun forlange jordisk løn – Den pene, bra, rige herren skulde frisk og sund vende hjem til sin egen fine familie, og blandt den glemte han nok snart den tarvelige pigen, som hadde pleiet og reddet ham.

Men kanske – kanske – – – Ifjor gifted en ingeniør sig med en diakonisse fra dette hospitalet, og hende var det slet ikke nogen ubegripelig stas ved – Aa, hun selv var nu ikke ordentlig diakonisse engang, ikke andet end en leiet tjenestejente! Nei, hun skulde ikke ønske eller forlange jordisk løn – – –

Blikket gled rundt taget og sænkedes, og hun sukked, vædte læberne med tungespidsen og hvisked en inderlig bøn for den syges helbredelse. – Riktig vakker maatte han bli, naar han var frisk, mente hun. «Og han er mageløst god og taalmodig,» føied hun høit til.

Men hvorfor ringte han ikke? – Hun kunde næsten bli sint paa ham, om han laa der og pintes og skammed sig for at ringe paa hende. – Hun tændte lampen for at være færdig, og stod ved speilet og glatted paa haaret sit; det var blet saa pjusket opsat.

Gid han vilde ringe, før hun skulde gjøre runden. Hun maatte jo besørge den inat, det [202] gik da ikke an at sløife den to nætter i rad – Skjønt de hadde ikke sagt hende et uvenligt ord om «forsømmeligheden» sidst. Oversøsteren læste journalen og smilte og klapped hende: «De er svært ærlig, De Sofie.» Og reservelægen var indom hende efter aftenvisitten og gav hende en æske piller og

sa, hun behøvde en par ugers ferie. – Hun svarte ikke paa det; ferierne kunde hun altid ta sig senere i høst – ikke saalænge han paa *N* var daarlig.

Uf, hun vilde ikke gjøre runden endda! Ringte han, naar hun var i de øvre trapperne, hørte hun det ikke. – Paany satte hun sig og folded hænderne og bøied hodet tilbage og vented, og hendes spænding øged, til hun led legemlig: det sved for bringen og værked i nakken. Hun gav sig til at tælle til hundre og bestemte dernæst, at hun vilde fortsætte til femhundre –

Det ringte! – Det ringte, og det slutted ikke. Hun snapped lampen, ænste ikke nummertavlen, fløi ud i korridoren. Og stansed.

Dér foran hende var det! Fort krabbed det paa firefødder bortover i halvmørket, svart og stygt og nøgent, og skuldrene og armene og benene saa hun røre sig – fort, fort krabbed det som en edderkop og forsvandt ved døren til *N*.

Hun sprang efter, greb i dørvrideren og ^[203]lyste omkring sig: Det var forsvundet. Saa rev hun døren op; da smøg det koldt forbi hende – hun skreg og det ilskreg fra sengen. Aa, herre Jesus, det var alt over ham! Og hun hadde sluppet det ind – – Han vred sig under tæpperne og jamred kvalt, hun kunde ikke, turde ikke hjælpe, kunde ikke. Og med et voldsomt kast styrted han fremover paa gulvet og blev liggende ganske stille.

Hun knælte ved siden af ham, snudde ham om paa ryggen, løfted hans hode, retted hans fortrukne lemmer og vidste endelig, at han var død.

Og hun hadde sluppet *det* ind til ham! – Var det her endda?

Stum af angst flygted hun fra liget, famled langs korridorvæggen efter alarmapparatets knap, trykked paa den og seg ihop.

De kom farende, oversøsteren og reservelægen og flere diakonisser. Patienten paa *N* var død; men hende stelte de med, til de fik liv i hende igjen. Hun kjendte dem vist neppe og aarked ingenting forklare. Det var forresten ikke nødvendigt. – Da de bar hende til doktorens kontor, ynked hun sig som et sygt dyr, pibende og langt.

